

Filozofická fakulta Univerzity Palackého

Vlastní jména v překladu – dotazníkový průzkum čtenářských preferencí
(magisterská diplomová práce)

**Filozofická fakulta Univerzity Palackého
Katedra anglistiky a amerikanistiky**

Vlastní jména v překladu – dotazníkový průzkum čtenářských preferencí

Proper Names In Translation – Readers' Preferences Questionnaire Research

(magisterská diplomová práce)

Autor: Hana Ucekajová, anglická filologie – česká filologie

Vedoucí práce: Mgr. Jitka Zehnalová, Dr.

Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla úplný seznam citované a použité literatury.

V Olomouci dne 22. 4. 2013

Děkuji Mgr. Jitce Zehnalové, Dr. za její cenné rady, ochotu i za odborné vedení po celou dobu spolupráce.

Rovněž děkuji vyučujícím ze Základní školy Severovýchod Zábřeh a z VOŠ a SŠ automobilní Zábřeh za to, že mi umožnili provést dotazníkové šetření v rámci své výuky a samozřejmě vřele děkuji všem účastníkům dotazníkového šetření.

Obsah

1. Úvod.....	1
1.2 Předmět práce.....	2
1.3 Cíl práce	2
1.4 Struktura práce	3
2. Teorie vlastních jmen.....	5
2.1 Onomastika: vědní disciplína o vlastních jménech.....	5
2.2 Definice vlastních jmen.....	8
2.2 Vlastní jména v literatuře	13
2.3 Problematika převodu antroponym (zejména v beletrii).....	16
2.3.1 Vlastní jména jako indikátor cizosti v textu.....	17
2.3.2 Postupy převodu vlastních jmen v překladu (s důrazem na převod literárních antroponym).....	20
3. Dotazníkové šetření jako metoda translatického výzkumu	29
3.1 Dotazníkový průzkum čtenářských preferencí v převodu literárních antroponym	30
3.2 Příprava dotazníků	30
3.2.1 Cílová skupina respondentů	30
3.2.2 Podoba dotazníku	30
3.2.3 Výběr literárních ukázek	31
3.2.3.1 Rozbor antroponym z dotazníkových ukázek	35
3.3 Vyhodnocení dotazníkového průzkumu	38
3.3.1 Otázky týkající se první literární ukázky	39
3.3.2 Otázky týkající se druhé literární ukázky.....	47
3.3.3 Otázka překladu vlastních jmen obecně.....	56
3.3.4 Otázky týkající se vzdělání, jazykové kompetence a sečtělosti respondentů	57
4. Závěr.....	69
Přílohy	72
1) Dotazník, verze „pro dospělé“	72
2) Dotazník, verze „pro školy“	77
3) Odpovědi respondentů na otázku č. 11	80
Resumé	90
Použité zdroje	94
Anotace.....	99

1. Úvod

V teorii překladu došlo v posledních dekáдах k několika významným obrátům. *Funkční obrat*, představovaný například *teorií skoposu* Hanse J. Vermeera,¹ oddálil translatologii od formalistických a lingvistických přístupů, převedl zájem z výchozího textu na text cílový. *Kulturní obrat* přinesl zájem o cílovou kulturu, přenesl translatologii do roviny mezikulturní komunikace, ještě více prohloubil její interdisciplinární charakter. Sblížením se sociologií a sociolingvistikou nastal *sociologický obrat*, na kterém se velkou měrou podíleli např. Daniel Simeoni, Reine Meylaerts nebo Michaela Wolfová.² Sociologický obrat v translatologii uvedl zájem o překladatele jako o člena sociokulturní komunity,³ o překladatelský proces a o recepci překladu – o čtenáře, který v překladu a jeho teorii představuje neměnný faktor.⁴

Právě bližší zaměření na příjemce překladu, na čtenáře, by mohlo být schůdnou cestou pro moderní teorii překladu. Sblížení se sociolingvistikou⁵ dává teorii překladu nové metody i objekty výzkumu. Sociolingvistika například zkoumá vliv věku, pohlaví či sociálního postavení na jazyk subjektu, na jeho jazykovou kompetenci či performanci. Translatologie má možnost vzít tyto faktory a přenést je na překlad, zjistit, jak věk, pohlaví, sociální postavení atd. ovlivňují čtenářovo hodnocení překladu, jeho porozumění překladu, jeho požadavky na překlad i překladatele.

Ve své práci bych ráda ukázala možnou praktickou aplikaci navrhovaného výzkumu.

¹ Orig. „*skopos theory*“. O tomto více viz VERMEER, Hans J. Skopos and Commission in Translational Action. In *Translation Studies Reader*. Lawrence Venuti, ed. London: Routledge, 2000, s. 221–232.

² Orig. „*sociological turn*“, též se někdy používá označení „*sociology of translation*“.

³ Viz MERKLE, Denise. Translation constraints of the „*sociological turn*“ in literary translation studies. In *Beyond Descriptive Translation Studies: investigations in homage to Gideon Toury*. Anthony Pym – Miriam Shlesinger – Daniel Simeoni, eds. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2008, s. 175.

⁴ Viz WOLF, Michaela. The implications of a sociological turn. Methodological and disciplinary questions. In *Translation Research Projects 2*. Anthony Pym – Alexander Perekrestenko, eds. Tarragona: Intercultural Studies Group, 2009, s. 73–79. Další informace viz SNELL-HORNBY, Mary: *The Turns of Translation Studies: New paradigms or shifting viewpoints?*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2006. Též viz PYM, Anthony. Translation Theory Today and Tomorrow – Responses to Equivalence. In *Translatiōnswissenschaft – Stand und Perspektiven*. Lew N. Zybatov, ed. Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH – Internationaler Verlag der Wissenschaften, 2010, s. 1–13.

⁵ O tomto více viz např. RAMOS PINTO, Sara. Sociolinguistics and Translation. In *Handbook of Translation Studies: Volume 3*. Yves Gambier – Luc van Doorslaer, eds. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2012, s. 156–162.

1.2 Předmět práce

Ve své diplomové práci jsem se rozhodla formou dotazníkového šetření prozkoumat postoje čtenářů k specifické překladové problematice: k převodu vlastních jmen, konkrétně obecných⁶ křestních jmen fikčních postav, z anglického jazyka do češtiny. Zde nutno podotknout, že pojmem „převod jmen“ mám na mysli jakýkoliv typ přenesení vlastního jména z výchozího textu do cílového textu (tedy například postupy jako *transference*, *modification*, *substitution* a *translation*, které používá Albert Péter Vermes,⁷ jiní teoretikové jmenují odlišné postupy, případně se pro obdobný postup používá jiné označení – postupy převodu vlastních jmen se budu zabývat v druhé kapitole této práce).

1.3 Cíl práce

V této práci si kladu za cíl prozkoumat čtenářské preference převodu křestních jmen. Laicky řečeno, chci zjistit, zda čtenáři dávají přednost *exotizačním* postupům převodu, tedy zachování původní varianty jména (pouze s nezbytnými grafickými úpravami a zařazením do české deklinace), nebo *adaptačním* postupům převodu, tedy například *substituci* v pojetí Jany Králové⁸ či *modifikaci*, jak ji definuje Albert Péter Vermes.⁹ Kromě tohoto celkového zhodnocení se zaměřím i na proměny čtenářských preferencí v rámci různých skupin čtenářů. V této oblasti si stanovuji následující hypotézy:

1. Čtenáři v kategorii 13 až 19 let budou (silně) upřednostňovat vlastní jména v původních (exotizačních) variantách.
2. Čtenáři v kategorii 51 a více let budou upřednostňovat počeštěné (adaptované) varianty vlastních jmen.

⁶ Obecnými křestními jmény mám na mysli obvyklá „kalendářní“ jména typu *Mary*, *John* apod.

⁷ Viz VERMES, Albert Péter. Proper Names in Translation: An Explanatory Attempt. *Across Languages and Cultures*, 2003, vol. 4, no. 1, s. 89–108.

⁸ Viz SEMRÁDOVÁ, Ilona (podle přednášky Jany Králové). Translatologický seminář Katedry aplikované lingvistiky. *Telegraf* [seriál online]. 2008, číslo 6. [cit. 2013-03-29]. Dostupné z:

<<http://fim.uhk.cz/telegraf/?clanek=963&civ=76>>.

⁹ Viz VERMES 2003, s. 94. Postupy překladu viz též oddíl 2.3 této práce.

3. Čtenáři, kteří se s textem setkali v jazyce originálu (tj. v anglickém jazyce) budou upřednostňovat původní (exotizační) varianty vlastních jmen v daném textu.
4. Čtenáři s hlubší znalostí anglického jazyka budou upřednostňovat původní (exotizační) varianty vlastních jmen.
5. Čtenáři preferující zahraniční literární tvorbu budou upřednostňovat původní (exotizační) varianty vlastních jmen.

První hypotéza se částečně pojí se čtvrtou hypotézou, neboť v mladší generaci je znalost anglického jazyka rozšířenější než v generaci starší. Mladí lidé jsou ovšem rovněž otevřenější vůči cizím vlivům, vzhledem k intenzivnějšímu vystavení internetu a médiím se pohybují na „globálnější“ úrovni a lépe vstřebávají „exotické“ prvky cizí kultury. Souvislost zde lze najít i s hypotézou třetí – mladší generace má, opět i vzhledem k intenzivnějšímu využívání internetu, snazší přístup k literatuře v původním jazyce (u starší generace je v tomto ohledu nutno počítat s faktem, že větší část života strávila v totalitní společnosti nenakloněné angloamerické kultuře).

Co se týče přínosu této práce, věřím, že data získaná dotazníkovým průzkumem poslouží zejména překladatelům při rozhodování, jak naloží s vlastními jmény v překladu literárního textu. Jim i teoretikům překladu snad rovněž poslouží poznatky o tom, jak si například i mladý čtenář uvědomuje problémy spojené s převodem vlastních jmen.

1.4 Struktura práce

V teoretické části práce se budu zabývat vlastními jmény v několika ohledech. Prvně budu na vlastní jména nahlížet z pohledu lingvistiky – stručně představím disciplínu zabývající se vlastními jmény, onomastiku, a poté se budu věnovat definicím vlastních jmen. Druhý teoretický oddíl bude věnován osobním vlastním jménům jakožto důležitému prvku literárního díla. V třetím oddíle představím vlastní jména z hlediska překladatelského, přičemž hlavní pozornost

bude věnována otázce přeložitelnosti antroponym, a postupům, kterými jsou vlastní jména, opět zejména antroponyma, převáděna do cílového textu.

Dotazníkovému šetření a hodnocení výsledků z něj vzešlých se budu věnovat v praktické části této práce, konkrétně ve třetí kapitole. Nejprve stručně představím specifika dotazníkového šetření na obecné úrovni, poté se budu věnovat některým otázkám tvorby použitého dotazníku a nakonec hodnocením odpovědí respondentů a potvrzením, či vyvrácením předložených hypotéz.

2. Teorie vlastních jmen

Vlastní jméno lze s určitou nadsázkou označit za jeden z největších fenoménů lidské kultury. Snaha pojmenovat určitou věc, zvíře i člověka provází lidstvo od nepaměti a mnozí lingvisté i antropologové vlastním jménům po právu přisuzují statut jazykové univerzálie¹⁰ a jmenovitě William Bright o nich mluví jako o sociolingvistické univerzálii lidského druhu.¹¹

2.1 Onomastika: vědní disciplína o vlastních jménech

Jak bylo naznačeno výše, onomastika je lingvistická disciplína studující vlastní jména.¹² Rudolf Šrámek, průkopník české onomastiky, dělí tuto disciplínu na tři plány dle druhové povahy onymických objektů:

1. plán **geonymický** (*geonyma*) – zahrnuje všechny třídy *toponym*, tj. jména onymických objektů na povrchu země (a geomorfologických útvarů pod ním), a *kosmonym*, tj. jména nebeských těles a útvarů na nich;
2. plán **bionymický** (*bionyma*) – zahrnuje *antroponyma*, *pseudoantroponyma* a *zoonyma*, tj. jména živých (nebo jakoby živých) onymických objektů, tedy bytostí;
3. plán **chrématonymický** (*chrématonyma*) – zahrnuje vlastní jména pro objekty, jevy a vztahy vzniklé lidskou činností (společenskou, kulturní, ekonomickou, politickou apod.).¹³

Podrobný výčet „onymických objektů“ přináší definice onomastiky uvedená Carole Houghovou na stránkách britského internetového projektu *Onomastics*:

„Onomastics is the study of names. Names of all kinds – names of people (e.g. first names, middle names, surnames, nicknames), names of places (e.g. countries, districts, cities, towns, villages), names of landscape features (e.g. seas, rivers, streams, lakes, mountains, hills, valleys, forests, woods, moors, marshes),

¹⁰ Viz VAN LANGENDONCK, Willy. *Theory and Typology of Proper Names*. Berlin: Mouton de Gruyter, 2007, s. 2.

¹¹ V orig. „a sociolinguistic universal of the human species“; Viz BRIGHT, William. What IS a Name? Reflections on Onomastics. [PDF online]. 2003 [cit. 2013-03-25]. Dostupné z <http://www.ling.sinica.edu.tw/files/publication/j2003_4_01_3698.pdf>.

¹² Viz LOTKO, Edvard. *Slovník lingvistických termínů pro filology*. 3. vydání (dotisk). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005, s. 81.

¹³ Viz ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova Univerzita, 1999, s. 16.

names of buildings (e.g. houses, churches, pubs, schools, airports, hotels, railway stations), names of routeways (e.g. roads, streets, paths, tracks, bridges, fords, canals, shipping routes), names of animals (e.g. pets, greyhounds, racehorses, cows), names of ethnic and social groups (e.g. nations, tribes, political parties, clubs, sports teams), names of events (e.g. competitions, fairs, races), names of astronomical features (e.g. planets, stars), names of vehicles (e.g. aircrafts, locomotives, ships), names of commercial products (e.g. chocolates, lipsticks, wines), names of creative works (e.g. books, films, plays, poems), names in fiction as well as in the real world – the list goes on and on.“¹⁴

Původně byla onomastika považována za pomocnou vědu historickou, avšak v šedesátých až sedmdesátých letech 20. století byl dovršen její přesun z historických věd do lingvistiky.¹⁵ To ovšem neznamená, že studium vlastních jmen zajímá pouze lingvisty, Houghová na zmiňované internetové stránce poukazuje, že jména jsou studována profesionálními i amatérskými badateli širokého spektra oborů:

„Archaeologists study them for evidence of past civilisations. Historians study them for evidence of past events, settlements and migration patterns. Philologists study them for evidence of lost languages and early forms of languages. Linguists study them for evidence of language development. Lexicographers study them for evidence of words and word meanings. Geographers study them for evidence of early landscapes. Sociologists study them for evidence of social change. Genealogists study them for evidence of family history. Local historians study them for evidence of local history. Anthropologists study them for evidence of human societies and their organisation. Psychologists study them for evidence of how memory works. Literary critics study them for evidence of the interpretation of novels, plays, poems and songs. It would be difficult to find any subject, particularly in the arts and social sciences, where name evidence is not relevant.“¹⁶

V českém prostředí se onomastika začala intenzivně rozvíjet od poloviny 20. století.¹⁷ Zájem o studium vlastních jmen však lze pozorovat již mnohem

¹⁴ HOUGH, Carole. *Onomastics* [HTML online] 2012? [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: <<http://onomastics.co.uk>>.

¹⁵ Viz ŠRÁMEK 1999, s. 3.

¹⁶ HOUGH 2012?.

¹⁷ Viz ŠRÁMEK 1999, s. 3.

dříve. Jako vědní disciplína se onomastika začala formovat v 19. století, v mnoha zemích již na jeho počátku (např. ve Velké Británii, v Norsku, Švédsku, Nizozemí, Itálii, Japonsku aj.).¹⁸ Ve zmíněné Velké Británii byla onomastika velice módní záležitostí ve viktoriánském období, věnovaly se jí články i samostatné knihy.¹⁹ Na časové ose však můžeme pokračovat ještě více „doleva“. Kořeny vědeckého zájmu o vlastní jména lze najít ve starověkém Řecku²⁰ a Mihály Hajdú jde ve svém článku „The History of Onomastics“ ještě dál a uvažuje:

„If the emergence of a new branch of science is marked by its being able to identify its subject, the germs of onomastics should be sought in ancient Egypt of 5–6 thousand years ago. It was them who, in their inscriptions, had first made a distinction between proper names and common nouns by inserting their gods’ and pharaohs’ names in frames or ‚name rings‘ (cartouche) in red paint on papyrus.“²¹

Zájem o vlastní jména se tedy jeví jako prastarý a onomastika je zejména v Evropě uznávanou lingvistickou disciplínou. William Bright ve svém článku „What IS a Name? Reflections on Onomastics“ poukazuje především na rozvitost německé onomastiky, naproti tomu však dodává, že ve Spojených státech je onomastika jen zřídka považována za vědní disciplínu: „By contrast, in the US, onomastics is scarcely recognized as a scholarly field at all. To be sure, there is an organization called the American Name Society, which publishes a small journal called Names, but only a few linguists belong to the society, and most linguists have probably never heard of the organization or the journal.“²²

Pro tuto práci jsou rovněž velmi zajímavé i informace o tzv. literární onomastice. Tato je zmiňována jako subdisciplína onomastiky a, jak lze dle názvu usuzovat, jedná se o studium vlastních jmen v literárních dílech. Více se literární onomastikou budu zabývat v kapitole 2.2.

¹⁸ Viz HAJDÚ, Mihály. The History of Onomastics. *Onomastica Uralica*, 2002, vol. 2, s. 22.

¹⁹ Viz FOWLER, Alastair. Proper Naming: Personal Names in Literature. *Essays In Criticism*, 2008, vol. 58, no. 2, s. 99.

²⁰ Viz HAJDÚ 2002, s. 7.

²¹ HAJDÚ 2002, s. 7

²² BRIGHT 2003, s. 670.

2.2 Definice vlastních jmen

V *Encyklopedickém slovníku češtiny* je vlastní jméno definováno jako:

„speciální jaz. prostředek mající charakter substantiva n. pojmenovacího spojení, jehož funkcí je označovat jedince, jednotlivinu n. jako individuum chápané množstvím, odlišovat je od ostatních jedinců n. jednotlivin dané třídy a identifikovat je jako jedinečné objekty (...) Od obecných jmen (apelativ) se v.j. liší především absencí generického významu (neobsahují pojmové sémy, nýbrž pouze gramémy). Nemají proto (většinou) charakterizační schopnost (srov. však mluvící v.j.) a k označovaným objektům se nevztahují na základě zobecněných významových rysů, nýbrž pouze na základě individuální – společensky podmíněné – konvence“.²³

Ve výše uvedené definici se objevuje výrok, že vlastní jméno má funkci označení jedince. To ale není jediná funkce, kterou vlastní jména plní. O funkcích vlastních jmen píše např. Miloslava Knappová ve svém článku „K funkčnímu pojetí systému vlastních jmen“.

Knappová se v příspěvku věnuje funkčnímu pojetí vlastních jmen, které se v české lingvistice konstitovalo v návaznosti na teorii Pražského lingvistického kroužku. Dle tohoto pojetí se i vlastní jména (za jistých okolností) mohou podílet na plnění šesti společensky podmíněných jazykových (řečových) funkcí, které rozeznává Roman Jakobson ve svém článku „Linguistics and Poetics“, jmenovitě se jedná o funkci referenční, metajazykovou, konativní, fatickou, emotivní a poetickou.²⁴ Vedle těchto funkcí však vlastní jména mohou plnit jiné, speciální funkce, které vyplývají ze specifiky systému vlastních jmen (čili *onymického systému* jak jej nazývá Knappová). U vlastních jmen tedy Knappová dále vyčleňuje tyto základní funkce:

1. *Funkce nominační*, jinak též *individualizační*, případně *diferenciační* – jde o společensky podmíněnou identifikaci. Pro tuto funkci je typické, že se jedno a totéž jméno může přenášet do jiných areálových, dobových, národnostních aj. podmínek, přičemž je přizpůsobováno (morfologickému, fonologickému, pravopisnému) systému přejímacího jazyka (např. jinojazyčné

²³ KARLÍK, Petr – NEKULA, Marek – PLESKALOVÁ, Jana, eds. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 205.

²⁴ Převzato z KNAPPOVÁ, Miloslava. K funkčnímu pojetí vlastních jmen. *Slovo a slovesnost*, 1992, ročník 53, číslo 3, s. 212.

varianty vlastních jmen: čes. Alžběta → ang. Elizabeth, maď. Erzsébet atd.). Součástí této (sdužené) funkce je i funkce deiktická a apelová (apelové užití vlastního jména zároveň poskytuje i informace o subjektivních, emotivních postojích oslovujícího vůči oslovovanému).

2. *Funkce asociční, evokační, konotativní* – tato funkce odkazuje na různé objekty identické s obecnými nebo vlastními jmény reálného světa (bonboniéra *Ametyst*, hotel *Hilton*) nebo známé z oblasti historie, kultury atd. S konotací úzce souvisí i ideologická funkce onym (např. honorifikační jména), jméno se rovněž může stát symbolem (*Blaník*), může mít mytizující funkci apod.
3. *Funkce sociálně klasifikující* – tato funkce zařazuje pojmenovávaný objekt z nejrůznějších hledisek, uplatňují se zde:
 - a. kategorie místa (dívka jménem *Hanyžka* se podle jména zařadí do chodské nářeční oblasti),
 - b. kategorie času (jméno *Klotylda* signalizuje nositelku ze starší generace),
 - c. sociální aspekt (Knappová se v článku odvolává na dobové průzkumy, které vykazovaly, že tehdy nově pronikající, nápadná cizí jména byla volena především v dělnických rodinách),
 - d. náboženský aspekt (jména *Ester*, *Hugo* převažují v židovských rodinách),
 - e. národnostní hledisko (např. v literatuře zosobňuje jméno *Honza* Čecha, *Fritz* Němce, *Ivan* Rusa apod.).
4. *Funkce deskriptivní, charakterizační* – tuto funkci plní všechna popisná pojmenování, která mají status tzv. vlastních názvů (*Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky*) a rovněž tzv. jména mluvící, jejichž doménou jsou literární díla (postavy jako řezník jménem *Masorád*, lakomec *Skrblík* apod.) a dále též přezdívky (dlouhán přezdívaný *Bidlo*).
5. *Funkce expresivní, emocionální*, respektive též *psychologická funkce* (jakým dojmem jméno působí) – tato funkce se realizuje pomocí formální podoby jména, především jeho hláskového

skladu, délky, libozvučnosti atd. S expresivní funkcí jmen úzce souvisí i jejich *funkce estetická*, respektive *poetická*.²⁵

Knappová později svůj výčet onymických funkcí doplnila ještě o *funkci komunikativní* (uskutečňovanou na základě známosti denotátu účastníkům řečové komunikace), rovněž osamostatnila *funkci nominační* a zvláště vyčlenila *funkci ideologizující, mytizující a honorifikující*.²⁶

Obdobně jako Knappová chápe funkce vlastních jmen i Rudolf Šrámek. Za hlavní funkce shodně považuje *funkce individualizační a diferenciacní*, nadto k nim zdůrazňuje i *funkci lokalizační*, tedy zařazení propriálně pojmenovaného objektu do určitých věcných, prostorových, sociálních, kulturních, historických či ekonomických vztahů. Z těchto jmenovaných hlavních funkcí vyplývají všechny vlastnosti a systémové jevy, které jsou pro vlastní jména charakteristické a které na obecné úrovni tvoří opozici vůči vlastnostem a funkcím apelativ.²⁷

Problematice onymických funkcí se Šrámek ve své práci detailně věnuje v kapitole 1.3 (Funkční pojetí onomastiky). Šrámek uvádí, že v onomastické teorii nebyl dosud podán všeobecně přijímaný výčet a popis onymických funkcí. Pojmu *funkce* je přitom využíváno velmi hojně, aniž je vůbec jasno, co se tím rozumí. Jako onymicky nepochybné se chápou funkce *individualizující, diferencující a referenční*, neboť vyplývají z propriální nominace. Šrámek hovoří o celkem 36 zaznamenaných uváděných onymických funkcích a pro ilustraci přidává výběr z nich: *funkce nominativní, identifikační, diferencní (-ující), znaková, pasivní, aktivní, předmětná, referenční, sociální, expresivní, emotivná, psychická, psychologická, logická, sociologická, ideologická, deskriptivní, konotativní, metalingvistická, fatická, akcentuační, konstelační, perspektivizující, mytologizující, ochranná, práci, areálová, temporální* aj.

Výklad o onymických funkcích uzavřu tedy konstatováním, že, jak Šrámkův výklad dokládá, chápání onymických funkcí je značně rozrůzněné a v onomastické teorii působí značné potíže.²⁸

²⁵ Viz KNAPPOVÁ 1992, s. 212n.

²⁶ Převzato z DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. Funkce vlastních jmen v literatuře a literární onomastika. *Slovo a slovesnost*, 2012, ročník 73, číslo 3, s. 196.

²⁷ Viz ŠRÁMEK 1999, s. 11.

²⁸ Viz ŠRÁMEK 1999, s. 22.

Nyní se zaměřím na definice vlastních jmen v zahraniční, zejména angloamerické, lingvistice.

V *The Cambridge Grammar of the English Language* nalezneme tuto definici vlastních jmen:

„The central cases of proper names are expressions which have been conventionally adopted as the name of a particular entity – or, in the case of plural like the Hebrides, a collection of entities. They include the names of particular persons or animals (Mary, Smith, Fido), places of many kinds (Melbourne, Lake Michigan, the United States of America), institutions (Harvard University, the Knesset), historical events (the Second World War, the Plague). The category also covers the names of days of the week, months of the year, and recurrent festivals, public holidays, etc. (Easter, Passover, Ramadan). In many cases there are different versions of a proper name, typically with one more formal than the other(s): the United States of America vs the United States, the US, the States, or Elizabeth vs Liz and Lizzie.“²⁹

Výše uvedená definice postačuje jako krátký úvod, pro lepší pochopení povahy vlastních jmen je ale potřeba tento základ rozšířit. Vhodnou definici vlastních jmen hledá i William Bright ve svém již zmíněném článku.

Bright hned na začátku předesílá, že definovat termín *vlastní jméno* (*proper name*) není jednoduché. V mnoha evropských jazycích se vlastní jméno v textu identifikuje na základě psaní velkých písmen na začátku jména. Tato identifikace však není možná v jazycích, která nerozlišují velká a malá písmena (např. čínština) a není možná ani v mluveném projevu. Bright tedy hledá jiná gramatická kritéria, která by se dala při definici vlastních jmen použít.

Pro angličtinu se nabízí použít jako kritéria psaní členů (*articles*) – vlastní jména se v angličtině obvykle vyskytují v psaném i mluveném textu bez členů (ovšem existují i kontextové výjimky – Bright uvádí jako příklad větu: „He’s not THE George [who was King of England], he’s just A George [one of many people named George]“³⁰). Definice pomocí členů ovšem není obecně použitelná, neboť mnoho jazyků má pro užívání členů jiná pravidla a existuje také mnoho jazyků, které členy nepoužívají vůbec. Bright tudíž navrhuje užít pro univerzální koncept

²⁹ HUDDLESTON, Rodney – PULLUM, Geoffrey K. *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006, s. 515n.

³⁰ BRIGHT 2003, s. 671.

vlastních jmen sémantické a pragmatické definice: „(...) we may say that a proper name represents a social convention for brief reference to a specific entity, as opposed to a class of person or places“.³¹

Ryze gramatickou definici vlastních jmen nabízí Willy van Langendonck ve své knize *Theory and Typology of Proper Names*:

„(...) a proper name is a noun that denotes a unique entity at the level of established linguistic convention to make it psychosocially salient within a given basic level category [pragmatic]. The meaning of the name, if any, does not (or not any longer) determine its denotation [semantic].

(...) Proper names can display all types of grammatical features shown by personal pronouns, viz. referentiality and definiteness, number, countability, recursiveness (genericness), gender, person, and even partitiveness. (...) Like personal pronouns, proper names are inherently referential and definite. Most proper names are singular, countable, nonrecursive, and show third person on the lexical level.“³²

Také Alastair Fowler se ve svém článku „Proper Naming: Personal Names in Literature“ zamýšlí nad otázkou, co je to vlastně proprium a jak se liší od obecných vlastních jmen, apelativ. Jelikož je Fowlerův článek zaměřen na vlastní jména v literatuře, autor do lingvistických definic příliš nezabíhá, přesto jsou některé jím uváděné informace velmi zajímavé. Uvádí například, že někteří filozofové považují vlastní jména za zcela bez významu, naproti tomu však např. Otto Jespersen považuje vlastní jména za „condensed descriptions, most meaningful of all nouns“.³³ Fowler se dále táže, jsou-li vlastní jména vůbec součástí jazyka a poukazuje na tvrzení Paula Ziffa, že vlastní jména nejsou součástí jazyka v žádném případě a tím pádem nejsou svazovány gramatikou ani logikou.³⁴

Jak vidno, v zahraniční lingvistice jsou k definování vlastních jmen používány zejména sémantické definice, setkat se však můžeme i s pokusy definovat vlastní jména na základě jejich gramatických charakteristik. V české lingvistice jsou sémantické definice rovněž využívány, funkční pohled na vlastní

³¹ BRIGHT 2003, s. 671.

³² VAN LANGENDONCK 2007, s. 182

³³ FOWLER 2008, s. 97.

³⁴ Viz FOWLER 2008, s. 97n.

jména je rovněž silně rozšířen. Definice na základě gramatických charakteristik mi v české jazykovědě není známa.

Nyní opustím rovinu lingvistiky a v následujícím oddílu se zaměřím na vlastní jména v oblasti literatury.

2.2 Vlastní jména v literatuře

Vlastní jména hrají důležitou roli nejen ve světě reálném, ale i ve světě fikčním, literárním. Literární prózu si lze jen stěží představit bez postav a tyto postavy si lze jen stěží představit bez jmen.

Jak jsem předeslala v kapitole 2.1, vlastními jmény v literatuře se zabývá tzv. literární onomastika. Tato disciplína je relativně mladá, avšak obecně uznávaná, jak podotýká Žaneta Dvořáková ve svém příspěvku „Funkce vlastních jmen v literatuře a literární onomastika“³⁵ a v jiném článku tatáž autorka dodává, že v soupise E. M. Rajec *The Study of Names in Literature* lze nalézt více než tři tisíce relevantních položek publikovaných již před rokem 1950. První literárně onomastické výzkumy se zaměřovaly především na jedno konkrétní dílo či jednoho konkrétního autora (Dvořáková zmiňuje např. Parsonovu práci „Character Names in the Waverley Novels“ z roku 1934).³⁶

První česká literárně onomastická studie zaměřená teoreticky pochází z roku 1976 a jejím autorem je Karel Hausenblas. Článek nese název „Vlastní jména v umělecké literatuře“³⁷ a autor se v něm zaměřuje především na příjmení literárních postav. Hausenblas v úvodu zmiňuje charakterizační funkci vlastních jmen a krátce se zaměřuje na příjmení v reálném světě, která se vyznačují povětšinou latentní sémantikou. Příjmení však může nabýt původního významu právě ve fikčním světě, Hausenblasovými slovy řečeno: „Ani ti spisovatelé, kteří se snaží co nejvěrněji zobrazovat určité prostředí, nerozdělují svým postavám

³⁵ Viz DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. Funkce vlastních jmen v literatuře a literární onomastika. *Slovo a slovesnost*, 2012, ročník 73, číslo 3, s. 194.

³⁶ Viz DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. Česká teorie literární onomastiky. *Acta Onomastica*. 2010, ročník 51, číslo 2, s. 447.

³⁷ HAUSENBLAS, Karel. Vlastní jména v umělecké literatuře. *Naše řeč*. 1976, ročník 59, číslo 1, s. 1 – 12. Online verze [cit. 2013-04-5] dostupná z: <<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5876>>.

příjmení namátkou, ač by to nakonec nejlépe odpovídalo stavu věci.³⁸ Jméno literární postavy tedy nelze v mnoha případech brát jako nahodilé. „Literary names are not inherited: they must be found or invented,³⁹“ píše Alastair Fowler v již zmiňovaném článku „Proper Naming: Personal Names in Literature“.

Rovněž funkce vlastního jména je ve fikčním světě odlišná od funkce jména v reálném světě. Yvonne Bertillová k tomuto tématu píše:

„In general, the main difference between a name defined as an ‚ordinary proper name‘ or a ‚literary name‘ is that the reference of the literary character’s name is substantially different in kind from the reference of a conventional personal name. A reference to Pinocchio or Pippi Longstocking, for instance, is quite unlike that to Lisa or Harold Smith.

Since literature (fiction) has an artistic, or creative, value, the body of proper names in literary works is more dynamic, and consequently more diverse in formation, function and use. (...)

Since personal names in literary contexts form part of the larger category of personal names, they actualise similar criteria used in general personal naming, although they are largely governed, or even overrun, by the narrative context. As proper names in literature are formed largely in order to serve certain poetic purposes in the literary context, criteria concerning the selection or formation of names actualise the whole scale of proper names.⁴⁰

Zároveň autorka dodává, že ačkoliv je v tvoření a užití literárních vlastních jmen reflektován kulturní a lingvistický kontext daného literárního díla, vlastní jména v literatuře „simultaneously challenge and explore the criteria of both the lexicon and the onomasticon, and thus resulting in a blur of common nouns as compared with proper nouns as well as proper name categories“.⁴¹ Z hlediska onomastiky tudíž „names in literature explore and challenge the conventional criteria of proper names“.⁴²

Bertillová dále charakterizuje vlastní jména literárních postav jako „elements unfolding collages of multiple meanings and functions relevant on

³⁸ HAUSENBLAS 1976.

³⁹ FOWLER 2008, s. 97.

⁴⁰ BERTILLOVÁ, Yvonne. *Beyond Identification: Proper Names in Children’s Literature*. Åbo: Åbo akademi, 2003, str. 1.

⁴¹ BERTILLOVÁ 2003, s. 4

⁴² BERTILLOVÁ 2003, s. 4

various levels of the text⁴³ a tvrdí, že literární vlastní jména zasahují mimo hranice funkcí, které jsou obecně vlastním jménům přisuzovány:

„In other words, personal names in literature are entangled in the narrative context which they may epitomise. Yet they may also function as independent textual elements upholding linguistic meaning. The lexical meanings of the name elements are particularly important; the form and the content of the name may express significant aspects of the name-bearer on both the connotative and denotative levels.“⁴⁴

K funkcím literárních vlastních jmen se váže i řada typologií těchto jmen. Žaneta Dvořáková ve svém již zmíněném článku uvádí několik typologií různých lingvistů. Zde pro ilustraci uvedu jen jednu z nich, typologii německého lingvisty Hendrika Biruse. Ten dělí literární jména do čtyř kategorií:

- a) jména **mluvící** (*redende Namen*) – tato jména poukazují na apelativní motivaci jmen, charakterizují své nositele, typická jsou v žánru frašky – např. statkář *Hrdopyška*, jeho správce *Vydřiduška*, voják *Šavlička*, hlídač vězňů *Pozorný*,⁴⁵ často se s nimi rovněž setkáme v pohádkách, alegoriích, komediích;
- b) jména **klasifikující** (*klassifizierende Namen*) – tato jména přiřazují svého nositele do určité skupiny (podle národnosti, náboženství, sociální příslušnosti) často na základě konvenčních a stereotypních představ o jménech v rámci těchto skupin (např. *Fritz* jako jméno německého vojáka), vedle toho tato jména obsahují i další informace, většinou minimálně o pohlaví nositele, mohou vypovídat o jeho věku atd.;
- c) jména **zvukově symbolická** (*klangsymbolische Namen*) – u těchto jmen spočívá symbolické působení v tom, že zvuková podoba jména vyvolává ve čtenáři určité představy o nositeli jména;
- d) jména **ztělesňující** (*verkörperte Namen*) – jména odkazující mimo dílo ke skutečným nebo fiktivním nositelům těchto jmen a jejich vlastnostem (např. postava *Sokrata* v Aristofanově hře *Oblaka*), funkce těchto jmen se však realizuje pouze v případě, že čtenář tyto postavy zná.⁴⁶

⁴³ BERTILLS 2003, s. 4

⁴⁴ BERTILLS 2003, s. 4

⁴⁵ Viz DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. Faktory ovlivňující výběr jmen v literatuře (na příkladech z Tylových dramát). In *Varia XIX*. J. Hladký – L. Rendár, eds. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, 2009, s. 59.

⁴⁶ Viz DVOŘÁKOVÁ 2012, s. 196n.

Od funkce literárních vlastních jmen nyní přejdu k problematice převodu vlastních jmen, a to zejména v oblasti beletrie.

2.3 Problematika převodu antroponym (zejména v beletrii)

V předchozím oddílu o osobních jménech v literatuře jsem se snažila ukázat, že jména literárních postav se od jmen reálných osob liší minimálně tím, že u nich mohou vystupovat do popředí odlišné funkce. Při převodu literárních osobních jmen je samozřejmě třeba brát na tyto odlišnosti ohled.

Zatímco „reálná“ vlastní jména, jak uvádí Miloslava Knappová ve svém článku „K překládání osobních jmen“,⁴⁷ jsou v současném českém překladatelském úzu ponechávána v původní cizojazyčné podobě a pouze zařazena do českého deklinačního systému⁴⁸ (u jazyků používajících odlišné grafické systémy než latinku se pak rovněž přistupuje k transliteraci), pro převod literárních osobních jmen lze využít řadu různých postupů. Čteme-li například v novinovém článku či ve výroční zprávě společnosti o jisté *Evě*, budeme pravděpodobně brát její jméno pouze jako identifikátor ženy, které rodiče vybrali jméno *Eva*, ale klidně se mohla jmenovat třeba *Marie* či *Anna*, na našem vnímání její osoby by to nic nezměnilo. Bude-li daný článek či výroční zpráva překladem z angličtiny, je nanejvýš pravděpodobné, že stejným jménem byla táž žena označena v původním textu, tedy, že překladatel do češtiny její jméno zachoval v původní podobě. Setkáme-li se avšak s tímtož jménem ve fiktivním románu, ve kterém bude ona *Eva* zakladatelkou nové post-apokalyptické společnosti, neubráníme se jistě myšlence na biblickou „pramáti Evu“ a bude nám jasné, že kdyby autor knihy pojmenoval tuto ženu jinak, výrazný charakterizační a asociační aspekt jejího jména by byl ztracen. Představme si nyní, že danou knihu je nutno přeložit do jazyka národa, který nemá o biblické Evě ani potuchy. Jeden překladatel si s tím neláme hlavu a ponechá hrdince jméno *Eva*, čímž čtenáře

⁴⁷ Viz KNAPPOVÁ, Miloslava. K překládání osobních jmen. *Naše řeč*, 1983, ročník 66, číslo 4, 169–173. Online verze [cit. 2013-03-30] dostupná z: <<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6399>>.

⁴⁸ Zde ovšem existují i výjimky, tradičně počešťována jsou jména historických postav (ang. *John Wycliff* – české *Jan Viklef*), zejména panovníků (ang. *Henry VIII.* – české *Jindřich VIII.*) – tento zvyk se udržuje i u některých současných monarchů (ang. *Elizabeth II.* – české *Alžběta II.*) –, dále též jména papežů (ital. *Leone I.* – české *Lev I.*)

ochudí o veškeré výše zmíněné asociace. Druhý překladatel si je vědom funkce jména a chce ji rozhodně zachovat. Začne tedy pátrat a zjistí, že v cílové kultuře existuje ženské jméno *X*, jehož nositelka je tradičně spojována s mýtem o stvoření světa a lidí. Překladatel „vymění“ jméno *Eva* za jméno *X*, čímž dosáhne toho, že cílovému čtenáři vzejdou při četbě podobné asociace jako výchozímu čtenáři.

Výše uvedený příklad uvedl problém převodu jména, které by podle Birusovy klasifikace (viz kapitola 2.2 této práce) bylo nejpravděpodobněji označeno za jméno ztělesňující. Obdobné problémy však mohou nastat i při převodu jmen spadajících do jiné Birusovy kategorie. Například u jmen klasifikujících, kde důležitou roli hraje společenská konvence, se právě tato konvence může u každého národa lišit (např. české hypokoristikum *Káča* užívané běžně v pohádkách pro obyčejnou vesnickou ženu, případně pro služku, navozující dojem „prostoty, hlouposti“ [„hloupá *Káča*“] by při převedení do anglického textu v podobě rovněž hypokoristika, např. *Katie*, *Kitty*, *Kat*, *Kate* aj. pravděpodobně nenavazoval tentýž dojem). U jmen zvukově symbolických by problém mohl působit odlišný fonetický systém jazyka, u jmen ztělesňujících pak různé stupně znalosti např. historických postav daného národa, národních „hrdinů“ apod. (např. postava básníka Máchy bude na Čecha působit zcela jinak než na Angličana apod.).

Jak vidno, převod osobních jmen, zejména pak těch literárních, není banální záležitostí. Překladatel musí mít na paměti specifickou povahu antroponym a volit pro jejich převod postupy, které tuto povahu nejlépe zachovají.

Než přejdu k samotným postupům převodu osobních jmen, dovolím si krátkou odbočku k problému vlastních jmen jako indikátoru „cizosti“ v textu.

2.3.1 Vlastní jména jako indikátor cizosti v textu

Na povahu vlastních jmen jako jednoho z výrazných indikátorů cizosti v textu upozorňuje ve své přednášce Jana Králová: „Vlastní jména (...) představují polyfunkční jednotky a jsou specifickou součástí každé kultury. Uvedené aspekty se pak zvyrazňují v mezikulturní komunikaci, kde proto mají vlastní jména

specifické postavení a v textu se stávají často nejnápadnějším příznakem jeho ‚cizosti‘.⁴⁹

Obdobný pohled zaujímá i Vlasta Straková ve svém sborníkovém příspěvku „Překládání a vlastní jména“: „Vlastní jména (...) se mohou stát signálem cizosti textu a spolu se jmény místními (eventuálně s názvy reálií) tvoří body, jež udržují kontinuitu povědomí cizosti prostředí i literárního díla a průběžně připomínají, že jde o překlad, nikoliv o originál.“⁵⁰ Straková na rozdíl od Králové podotýká, že onu indikaci cizosti nemusí provádět vlastní jména sama o sobě, ale stává se tak především v kombinaci se jmény místními, případně reáliemi.

I Jiří Levý se ve svém díle *Umění překladu* této problematiky nenápadně dotýká, když hovoří o podvojnosti přeloženého textu – přeložené dílo považuje za hybridní útvar, v němž se prolíná významový obsah a formální obrys originálu s celou řadou uměleckých rysů vázaných na jazyk, které dílu dodal překladatel. Obsah díla je tedy závislý na cizím prostředí, zatímco jazyk díla je například český. Čtenář si tento rozpor uvědomí, dojde-li ke konfliktu mezi specificky českým výrazem a cizím prostředím děje. Tento konflikt často způsobí právě vlastní jméno⁵¹ – například v prostředí anglické šlechty může čtenáře zarazit *lady Eliška*, zatímco *lady Elizabeth* by takzvaně „prošla bez povšimnutí“.

Této problematice se ve svém článku „Proper Names in Translations for Children: *Alice in Wonderland* as a Case in Point“ dotýká i Christiane Nordová. V abstraktu ke svému příspěvku píše, že důležitou funkcí vlastních jmen „is to indicate in which culture the plot is set“⁵² a hlouběji v textu dodává: „In some cultures, there is the convention that fictional proper names can serve as ‚culture markers‘, i.e., they implicitly indicate to which culture the character belongs,“⁵³ přičemž ještě dále podotýká: „Of course, there are proper names that exist in the same form both in the source and the target culture. But this causes other problems: The character changes ‚nationality‘ just because the name is pronounced in a different way.“⁵⁴

⁴⁹ SEMRÁDOVÁ 2008.

⁵⁰ STRAKOVÁ, Vlasta. Překládání a vlastní jména. In *Překládání a čeština*, Zlata Kufnerová ... [et al]. Jinočany: H&H, 1994, s. 174.

⁵¹ Viz LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. 2. vydání. Praha: Panorama, 1983, s. 93n.

⁵² NORD, Christiane. Proper Names in Translations for Children: *Alice in Wonderland* as a Case in Point. *Meta: journal des traducteurs = Meta: Translators' Journal*, 2003, vol. 48, no.1-2, s. 182.

⁵³ NORD 2003, s. 184.

⁵⁴ NORD 2003, s. 185.

Funkce vlastních jmen jako indikátoru kulturního či zeměpisného kontextu (dále jen „funkce indikátoru kontextu“) se na první pohled jeví blízka klasifikační funkci vlastních jmen, o níž byla řeč v oddílu 2.2 této práce. Ovšem podíváme-li se na tento problém blíže, zjistíme, že funkce indikátoru kontextu se může uplatnit u všech typů literárních vlastních jmen jak jsou naznačeny v oddílu 2.2. Vezměme například typ mluvčího jména a představme si text, jehož děj by se odehrával v dobách soupeření Anglie a Španělska za vlády královny Alžběty I., a v němž by vystupovali dva stateční urození rytíři, kteří by se v originálním textu jmenovali např. *sir Braveheart* a *don Valiente*. Nejen, že jejich jména mají funkci charakterizační, ale rovněž se doplňují s kontextem. Při překladu textu do češtiny vznikne problém, protože dvě zmíněné funkce si určitým způsobem odporují. Funkce indikátoru kontextu se blíže pojí s formou vlastního jména ve výchozím jazyce a „ustoupí“ do pozadí, bude-li jméno převedeno do formy cílového jazyka (*rytíř Chrabroslav* a *rytíř Udatnic* sotva čtenáři navodí atmosféru Anglo-španělské války), naproti tomu funkci mluvčího jména se z jasných důvodů „více líbí“ převedení do cílového jazyka. Tento „konflikt“ funkcí se stejně tak může projevit i u jmen zvukově symbolických či ztělesňujících. Překladatel se poté musí rozhodnout, které funkci dá přednost (či jestli zvolí určitý kompromis – např. u výše zmíněného příkladu je možnost ponechat původní „tituly“ a „udělat“ z příkladových postav *sira Chrabroslava* a *dona Udatnice*, přičemž *sir* a *don* ukazují na zeměpisný kontext a *Chrabroslav* a *Udatnic* zachovávají mluvčí charakter jmen). Zmínku o této problematice najdeme i ve výše uvedeném článku Nordové:

„(...) in fictional texts there is no name that has no informative function at all, however subtle it may be.

If this information is explicit, as in a descriptive name, it can be translated – although a translation may interfere with the function of culture marker. If the information is implicit, however, or if the marker function has priority over the informative function of the proper name, this aspect will be lost in the translation, unless the translator decides to compensate for the loss by providing the information in the context.“⁵⁵

⁵⁵ NORD 2003, s. 185.

Na závěr tohoto oddílu tedy shrnuji, že vlastní jména se podstatnou měrou podílí na ukotvení díla v dané kultuře a to především v kombinaci se jmény místními a s pojmenovanými reáliemi. Provedením změn ve formě vlastních jmen za účelem udržení jejich informativnosti se mnohdy funkce kulturního indikátoru oslabí, ne-li zcela vyruší. V konečném důsledku tedy překladatel musí zvážit, které funkci vlastního jména dá přednost – zda funkci informativní, či funkci kulturního indikátoru.

2.3.2 Postupy převodu vlastních jmen v překladu (s důrazem na převod literárních antroponym)

V této kapitole se zaměřím na postupy převodu vlastních jmen, zejména vlastních jmen osob. Vycházet při tom budu z několika odborných publikací a článků zahraničních i českých autorů.

Překladatelé často převod vlastních jmen vnímali, a dosud vnímají, jako triviální úkon, což podotýká i Albert Péter Vermes ve svém příspěvku „Proper Names in Translation: An Explanatory Attempt“. K tomuto pojetí přispívají názory některých badatelů (Vermes zmiňuje Vendlera⁵⁶ a Sciaroneho⁵⁷), kteří vlastním jménům nepřisuzují lexikální význam. Vendler například považuje vlastní jména za pouhá označení (*labels*) osob a věcí, což pro něj znamená, že jedinou povinností překladatele je přesunout tyto „identifikační štítky“ z výchozího textu do textu cílového. Jiní autoři, například Searle⁵⁸ nebo Strawson⁵⁹ ovšem toto pojetí vyvracejí a ukazují, že vlastní jména nejsou pouhé identifikátory a význam nést mohou. Vermes z tohoto vyvozuje, že převod vlastních jmen není ani zdaleka snadný a triviální úkon, ale naopak vyžaduje ze strany překladatele promyšlený a citlivý přístup a důkladné hodnocení.

O pojetí vlastních jmen jako nepřekládaných položek se ve svém článku zmiňuje i Nordová. Ta hned v úvodu konstatuje, že mnoho lidí má hluboce

⁵⁶ Patříčný odkaz viz VERMES 2003, s. 108.

⁵⁷ Patříčný odkaz viz VERMES 2003, s. 107.

⁵⁸ Patříčný odkaz viz VERMES 2003, s. 108.

⁵⁹ Patříčný odkaz viz VERMES 2003, s. 108.

v mysli zakořeněné jednoduché pravidlo: „Proper names are never translated.“⁶⁰ Jak ale vzápětí konstatuje, pohled na přeložené texty snadno odhalí, že vlastní jména překládána (převáděna) jsou, a to hned několika různými způsoby. Nordová jich jmenuje šest:

1. **non-translation** (non-translace) – jméno v cílovém i výchozím textu je identické jak po stránce grafické, tak zvukové (ang. *Ada* → něm., šp., fr., it. *Ada*);
2. **non-translation that leads to a different pronunciation in the target language** (non-translace se změnou výslovnosti) – grafická podoba jména je totožná, cílová forma jména se liší pouze svou výslovností (ang. *Alice* ['ælis] → něm., fr. *Alice* [A'li:s], české *Alice* – zde ale navíc přistupuje i morfologická adaptace, začlenění do českého deklinačního systému);
3. **transcription or transliteration from non-Latin alphabets** (transkripce) – šp. *Chaikovski* vs. něm. *Tschaikowsky*;
4. **morphological adaptation to the target language** (morfologická adaptace) – ang. *Alice* → šp. *Alicia*, české *Alice*, s *Alicí*, vidím *Alici*);
5. **cultural adaptation** (kulturní adaptace) – ang. *Alice* → fin. *Liisa*, české *Alenka*;
6. **substitution** (substituce) – ang. *Ada* → brazil. *Marina*, ang. *Bill* → něm. *Egon*).

Nordová rovněž upozorňuje na fakt, že se překladatelé v rámci téhož textu často nedrží pouze jednoho z možných postupů, ale využívají u různých jmen různých postupů.⁶¹

Vermes ve svém zmíněném článku zmiňuje postupy převodu vlastních jmen čtyři:

1. **transference** (transference) – u tohoto postupu vychází Vermes z Catforda⁶² a Newmarka⁶³, proti Newmarkovi sem však

⁶⁰ NORD 2003, s. 182.

⁶¹ Viz NORD 2003, s. 182n.

⁶² CATFORD, John Cunnison. *A Linguistic Theory of Translation*. Oxford: Oxford University Press, 1965, s. 43. Převzato z VERMES 2003, s. 93.

nezahrnuje transliteraci;⁶⁴ jméno je z výchozího do cílového jazyka převedeno v nezměněné podobě;

2. **substitution** (substituce) – tímto Vermes chápe použití konvenčního ekvivalentu z cílového jazyka (jako typický příklad užití uvádí toponyma – ang. *England* → maď. *Anglia*, ale zařadit sem můžeme i substituci konvenčního národního ekvivalentu antroponym – ang. *Henry* → české *Jindřich*) a dodává, že pokud v cílovém jazyce konvenční ekvivalent pro původní výraz existuje, je překladatel víceméně povinen jej použít; v jeho pojetí se do substituce řadí i **transliterace** a **transkripce** (ang. *Chingachgook* → maď. *Csingacsguk*, české *Čingačgúk*)
3. **translation** (překlad) – tento postup charakterizuje Vermes jako „rendering the SL name, or at least part of it, by a TL expression which gives rise to the same, or approximately the same, analytic implications in the target text as the original name did in the source text“⁶⁵ (např. ang. *John Lackland* → maď. *János Földnélküli*, české *Jan Bezzemek*);
4. **modification** (modifikace) – nahrazení jména z výchozího jazyka jménem z cílového jazyka tak, aby se informace či asociace obsažené v původním jméně nejlépe přenesly do „nového“ jména (např. ang. *Winnie-the-Pooh* → maď. *Micimackó*⁶⁶)

Vermes poté ve svém článku uvádí soubor hypotéz, které pracují s uvedenými typy postupů převodu. Vermes předpokládá, že:

1. jména, která v práci označuje jako „names with empty logical entry“⁶⁷ (jména „nemluvící“, např. *John*) budou obvykle **transferována**, ovšem v případě, že i takové jméno bude

⁶³ NEWMARK, Peter. *A Textbook of Translation*. London: Prentice Hall, 1988, s. 81. Převzato z VERMES 2003, s. 93.

⁶⁴ Viz NEWMARK 1988, s. 81.

⁶⁵ VERMES 2003, s. 94.

⁶⁶ „Mackó“ znamená v maďarštině „medvídek/měďa“, u komponentu „Mici“ se domnívám, že jde o vlastní jméno, doslovný překlad do češtiny by tedy mohl vypadat „měďa Mici“.

⁶⁷ VERMES 2003, s. 95.

- v textu „kontextově zapojené“ (ponese význam, který bude pro čtenáře důležitý), je pravděpodobné, že dojde k **modifikaci**;
2. jména „with filled-in logical entry“⁶⁸ (jména „mluvící“) budou běžně **překládána**, případně **modifikována**;
 3. jména, pro která bude k dispozici zažitý ekvivalent, budou v cílovém textu **substituována**.⁶⁹

Aby své předpoklady dokázal, provádí Vermes podrobnou analýzu jmen ve dvou románech, *Slaughterhouse-Five* Kurta Vonneguta a *The Last of the Mohicans* Jamese F. Coopera, a v jejich maďarských překladech. Hypotézu o transferu *names with empty logical entry* výsledky víceméně potvrzují, i když zejména ve Vonnegutově románu lze nalézt i výjimky – některá jména, která obsahují charakterizační informace (*Billy Pilgrim*, *Kilgore Trout*) byla maďarským překladatelem pouze transferována, ne přeložena. Vermes překladatelovo rozhodnutí vysvětluje tak, že při velké koncentraci transferovaných jmen by přeložení některých jmen mohlo na čtenáře působit nekonzistentně.⁷⁰

U procesu modifikace Vermes rovněž registruje jistou nekonzistentnost, ukazuje však, že mnoho vymykajících se převodů se v knize objevuje v rámci básně či podobného útvaru a rovněž vyslovuje názor, že překladatelský proces podléhá subjektivnímu cítění překladatele, proto je samozřejmé očekávat jisté odchylky od obecné metody. Některé příklady modifikace se dějí i u jmen, která je potřeba cílovému čtenáři přiblížit (převod zkratkových názvů institucí apod.). Vermes shrnuje, že modifikace byla použita v těch případech, kdy v cílové kultuře chyběla „encyklopedická“ znalost, kterou výchozí kultura nepostrádala nebo kdy by převod bez modifikace znamenal ztrátu relevantní informace.⁷¹

Zajímavě vyznívá výsledek výzkumu, který ukazuje, že zatímco v případě Vonnegutova románu byla vlastní jména nejčastěji transferována či překládána, v Cooperově díle dominuje proces modifikace. Vermes tento jev vysvětluje faktem, že maďarský překlad Cooperovi knihy je určen pro mladší čtenáře,

⁶⁸ VERMES 2003, s. 95.

⁶⁹ Viz VERMES 2003, s. 94n.

⁷⁰ Viz VERMES 2003, s. 97n.

⁷¹ Viz VERMES 2003, s. 99-101.

kterým je nutno informace zprostředkovat jiným způsobem, přiblížit jim kontext díla a vyjasnit mnohé implikace.⁷²

Postupy podobné Vermesovým jmenuje ve svém článku „On translating proper names, with reference to De Witte and Max Havelaar“ Theo Hermans. Ten nejprve dělí vlastní jména do dvou kategorií: (a) běžná jména (*conventional names*) a (b) sémanticky zatížená jména (*loaded names*). Běžná jména jsou nahlížena jako sémanticky nemotivovaná a není nutno je morfologicky či foneticky přizpůsobovat cílovému jazyku – to proto, že v mnoha případech mají internacionální status. Sémanticky zatížená jména lze umístit na škále od „sugestivních“ (*suggestive*) po vyloženě „expresivní“ (*expressive*). Mezi sémanticky zatížená řadí Hermans jména reálných i fikčních postav, u kterých lze na základě „encyklopedických“ znalostí činit řadu historických a kulturních inferencí.

Co se týče postupů převodu, Hermans navrhuje nejméně čtyři možnosti:

1. **kopírování** – jména jsou v cílovém textu reprodukována v přesně téže formě, v jaké se vyskytla ve výchozím textu;
2. **transkripce** – jména jsou do cílového textu adaptována, tedy změněna na úrovni ortografické a fonologické, případně transliterována;
3. **substituce** – v cílovém textu je použito jméno, které na formální úrovni nemá žádný vztah ke jménu výchozímu;
4. **překlad**.⁷³

Jak vidno, Hermansovo *kopírování* je totožné s Vermesovou *transferencí* i s *non-translací* Nordové, *překlad* rovněž figuruje jak u Hermanse, tak u Vermese. Postup *substituce* je podobný u Hermanse a Nordové, u Vermese se liší (Vermes chápe substituci jako náhradu národní variantou jména, Nordová a Hermans jako náhradu formálně nesouvisejícím jménem). *Transkripce* uvádí všichni tři

⁷² Viz VERMES 2003, s. 104-107.

⁷³ HERMANS, Theo. On Translating Proper Names, with reference to De Witte and Max Havelaar. In *Modern Dutch Studies. Essays in Honour of Professor Peter King on the Occasion of his Retirement*. M. J. Wintle, ed. London: The Athlone Press, 1988. Převezato z MIZANI, Samira. Proper Nouns and Translation. *Translation Journal* [online]. 2008, vol. 12, no. 3. Poslední revize 20. 12. 2010 [cit. 2013-04-04]. Dostupné z: <<http://translationjournal.net/journal/45proper.htm>>.

jmenování autoři, přičemž Vermes ji jako jediný nevyčleňuje jako samostatný postup, ale uvádí ji jako součást substituce.

K problematice převodu vlastních jmen se vyjadřuje i Miloslava Knappová ve výše uvedeném článku. Autorka se v něm věnuje převodu vlastních jmen nejen v literatuře, ale i v oblasti společenské komunikace a v rámci osobních dokladů. Pro tuto práci je důležitý pouze její pohled na antroponyma v beletrii.

Knappová hned v úvodu naznačuje, že v této oblasti panuje poměrně nejednotný úzus, překladatelé však v podstatě využívají tři druhy převodu vlastních jmen (zejména křestních, příjmení většinou překladatelé ponechávají v původní podobě, přičemž ženské varianty jsou řádně přechýleny):

1. jméno je užito v původní cizojazyčné podobě, avšak je příslušně zařazeno do české deklinace, případně se uplatňuje i změna grafické podoby (transkripce);
2. je zvolen smíšený postup: některá jména zůstávají v původní cizojazyčné podobě, jiná jsou nahrazena českými ekvivalenty (zejména se tak děje u tvarů domácích – hypokoristik);
3. jména jsou počestěna, případně přeložena (zde, domnívám se, měla Knappová na mysli překlad příjmení – ang. *Smith* → české *Kovář*).

U prvního uvedeného postupu Knappová uvádí, že bývá nejvíce využíván v překladech z neslovanské literatury, u třetího postupu pak, že bývá hojně zastoupen v literatuře pro děti, zatímco v literatuře pro dospělé je méně využíván (výjimku tvoří pouze mnohé komedie, veselohry a podobné útvary).

Na závěr svého článku Knappová uvádí, že onen nejednotný úzus panující v této oblasti překladu je podmíněn celou řadou objektivních podmínek (zmiňuje např. literární žánr překládaného díla, místo a čas děje příběhu, jazyková specifika originálu i věk předpokládaných čtenářů) i subjektivních přístupů, zkušeností a předpokladů překladatele. Tato situace tudíž ani neumožňuje stanovit pro převod literárních vlastních jmen nějaká závazná pravidla a je potřeba se omezit jen na možná doporučení, která obvykle vyplývají ze specifiky konkrétního překládaného díla. Knappová ovšem zdůrazňuje, že je třeba udržet zvolený přístup

stylově jednotný a důsledně jej uplatňovat v celém překladu, a to nejlépe tak, aby bylo patrné, o jaký postup jde a proč si jej překladatel zvolil.⁷⁴

Z dalších českých autorů uvádí postupy převodu vlastních jmen ve své přednášce Jana Králová. Ta čerpá z teorií Levého, Knappové, Mougoyanni a Fischera.⁷⁵ Nutno ovšem dodat, že autorka se neomezuje pouze na antroponyma, ale i na jiné druhy vlastních jmen, přesto lze dle mého názoru většinu jmenovaných postupů spojit právě i s převodem vlastních jmen literárních postav (níže uvedu pouze ty, u kterých je tato aplikace možná):

1. **kalkování** – tento postup je využíván zejména u vlastních jmen v nichž je přítomno generické pojmenování (často se jako příklad uvádí toponyma, ang. *Bag End* – české *Dno pytle*, u vlastních jmen např. v převodu příjmení, přízvisek, přezdívek – ang. *Smith* – české *Kovář*, ang. *Frost* – české *Mráz/Mrázek* apod.);
2. **výpůjčka / transkripce** – převzetí původní podoby jména, případně spojené s uzpůsobením grafické podoby (ang. *Evelina* – české *Evelína*);
3. **substituce** – použití národní varianty téhož osobního jména, zejména řecko-latinského (křesťanského) původu (ang. *John* – fr. *Jean* – šp. *Juan* – české *Jan*).⁷⁶

První postup, který Králová zmiňuje, tedy *kalkování*, lze označit za stejný postup, který Vermes a Hermans označují jako *překlad* (translation). *Substituce* Králové je obdobná substituci Vermesově. *Výpůjčka* se na první pohled jeví obdobná Vermesově *transferenci*, Hermansovu *kopírování* a *non-translaci* Nordové. Je však nutno brát v potaz, že cizí jména jsou zcela beze změny do češtiny přejímána jen výjimečně – drtivá většina cizích jmen je zařazena do českého deklinačního systému. Soudím tedy, že výpůjčka má blíže k *morfologické adaptaci*, kterou vyčleňuje pouze Nordová.

⁷⁴ Viz Knappová 1983.

⁷⁵ Patříčné odkazy viz SEMRÁDOVÁ 2008.

⁷⁶ SEMRÁDOVÁ 2008.

Na pozadí teorie tzv. *kulturní transpozice*⁷⁷ je na převod vlastních jmen jmen⁷⁸ nahlíženo v práci dua autorů Herveye a Higginse *Thinking Translation*. Hervey a Higgins ve své práci vycházejí z předpokladu, že překlad není záležitostí pouze jazykovou, ale rovněž kulturní. Pro převod vlastních jmen uvádějí dvě základní možnosti:

1. **převedení beze změny** – jméno převedené do cílového textu tímto způsobem odpovídá *exoticismu*, prvnímu stupni na škále kulturní transpozice;
2. **transliterace** – jméno je přizpůsobeno grafickému a fonetickému systému cílového jazyka; autoři však podotýkají, že transliterovaná forma není dána žádnou normou, tudíž záleží jen na autorovi, jak bude transliterované jméno vypadat (některé názvy měst mají standardní transliterovanou formu v cílovém textu, ale autor není povinen ji použít – např. jméno města *Москва* může překladatel do angličtiny pouze transliterovat jako *Moskva*, nebo může zvolit variantu upravenou dle grafického systému s tím, že buď použije standardní *Moscow*, nebo jak Hervey a Higgins uvádějí, může zvolit například i variantu *Moscou*).

K těmto dvěma základním postupům přidávají autoři ještě třetí postup, tzv. *kulturní transplantaci*. Jedná se o extrémní stupeň kulturní transpozice kdy jsou původní jména v cílovém jazyce nahrazena jinými jmény, která nejsou jejich cizojazyčnou variantou, ale mají v cílové kultuře podobné konotace. Kulturní transplantace je však dle Herveye a Higginse poměrně riskantní možností, neboť se transplantovaná jména mohou dostat do střetu s výchozí kulturou.⁷⁹

Postupů pro převod vlastních jmen je, jak vidno, dostatek. Často jsou tyto postupy různými autory různě pojmenovávány, mnohé jsou si podobné, ač se v detailech liší. Jejich výčet zde samozřejmě není konečný, pro účely této práce je to však dostačující přehled. Dodám jen, že někteří překladatelé se uchylují i k méně standardním řešením, Peter Hodges se ve svém článku „What’s in a Name? The Translator as Faciliator“ věnuje překladatelským komentářům a jiným

⁷⁷ Viz HERVEY, Sándor – HIGGINS, Ian. *Thinking Translation: a course in translation method: French to English*. London: Routledge, 1997, s. 28.

⁷⁸ Zaměřeno zde není pouze na antroponyma, autoři se zabývají rovněž toponymy aj. vlastními jmény.

⁷⁹ Viz HERVEY – HIGGINS 1997, s. 28-30.

anotacím přímo v textu – uvádí například, že ve španělském překladu knihy J. K. Rowlingové *Harry Potter and the Philosopher's Stone* překladatel umístil za jméno *Draco Malfoy* do hranatých závorek slovo „drak“, aby tak osvětlil význam křestního jména této postavy.⁸⁰

Na závěr dodám, že při převodu vlastních jmen se uplatňují i dobové zvyklosti, jak upozorňuje Vlasta Straková ve svém příspěvku „Překládání a vlastní jména“.⁸¹

⁸⁰ Viz HODGES, Peter. What's in a Name? The Translator as Facilitator. [online]. 2010? [cit. 2013-04-09]. Dostupné z: <http://www.academia.edu/846477/Whats_in_a_Name_The_Translator_as_Facilitator>.

⁸¹ Viz STRAKOVÁ 1994, s. 172.

3. Dotazníkové šetření jako metoda translatologického výzkumu

V úvodu této práce jsem krátce shrnula nové „obraty“ teorie překladu, z nichž jsem speciálně jmenovala sociologický obrat, zejména pak přesouvání pozornosti ke čtenáři jako k příjemci překladu. Má-li ovšem translatologie zkoumat postoje čtenářů k různým aspektům překladu, potřebuje k tomu nástroje. Právě dotazníkové šetření by dle mého názoru mohlo mít dostatečný potenciál stát se využívaným nástrojem translatologického výzkumu.

Dotazníkové šetření je jednou z nejpoužívanějších metod sběru dat v rámci jak kvantitativních, tak i kvalitativních výzkumů.⁸² Důvodů je pro tento fakt celá řada: průzkum je poměrně levný, umožňuje sběr velkého množství dat za poměrně krátkou dobu, zpracování dat není příliš náročné a lze si v něm vypomoci vhodným softwarovým doplňkem apod. Tato forma výzkumu má samozřejmě i nevýhody, např. nemožnost ověřit si, zda respondenti skutečně uvedli pravdivé informace či zda nebyli při vyplňování dotazníku ovlivněni svým okolím, rovněž se může stát, že respondenti otázkám správně neporozumí atd.⁸³

Právě neporozumění dotazníkovým otázkám může neblaze ovlivnit výsledek průzkumu. Aby bylo riziko neporozumění minimalizováno, je třeba dbát na pečlivou přípravu dotazníku.⁸⁴

⁸² O kvantitativním a kvalitativním výzkumu viz VÍŠKOVÁ, Veronika. *Kvantitativní a kvalitativní výzkum (srovnání)*. [online]. 2011. Poslední revize 28. 12. 2011 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://kisk.phil.muni.cz/wiki/Kvantitativn%C3%AD_a_kvalitativn%C3%AD_v%C3%BDzkum_%28srovn%C3%A1n%C3%AD%29>.

O kvalitativním výzkumu podrobně viz HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005.

⁸³ Viz The Institute of Lifelong Learning. 9. The advantages and disadvantages of questionnaires. In. *Module 9: Introduction to Research*. [online]. 2009 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://libweb.surrey.ac.uk/library/skills/Introduction%20to%20Research%20and%20Managing%20Information%20Leicester/page_51.htm>.

⁸⁴ Domnívám se, že v této práci není třeba zdlouhavě rozebírat praktické a teoretické aspekty tvorby dotazníku. O této problematice viz např. ŠKALOUDOVÁ, Alena. *Konstrukce dotazníku*. [DOC online]. 2012?. Poslední revize 3. 1. 2012 [cit. 2013-04-10]. Dostupné z: <www.pdf.cuni.cz/~www_kpsp/skalouda/dotaznik.doc>.

O dotazníkovém šetření podrobně viz KREISELOVÁ, Gabriela. *Dotazníkové šetření*. Plzeň, 2008. Diplomová práce (Bc.). Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta aplikovaných věd.

3.1 Dotazníkový průzkum čtenářských preferencí v převodu literárních antroponym

V této části práce budou vyhodnoceny výsledky dotazníkového průzkumu, který probíhal během prosince roku 2012 a ledna roku 2013 a zúčastnilo se jej celkem 148 osob ve věku od 13 do 78 let.

3.2 Příprava dotazníků

Tento oddíl se zabývá některými aspekty přípravy dotazníku vytvořeného pro účely této práce.

3.2.1 Cílová skupina respondentů

Průzkum nebyl zacílen na specifickou skupinu respondentů, jediným omezením byla dolní věková hranice 13 let. Mým záměrem bylo získat data od co nejširší vrstvy čtenářů.

3.2.2 Podoba dotazníku

Při výzkumu byly s ohledem na skupiny respondentů použity dvě verze dotazníku. Pracovně jsem tyto dvě verze nazvala „pro školy“ a „pro dospělé“, přičemž hlavní rozdíl těchto dvou verzí spočíval v distribuci dotazníku.

Dotazník „pro školy“ byl vytvořen v počítačovém textovém editoru Microsoft Word a distribuován byl v tištěné formě. Žákům byl rozdán jejich vyučujícími, kteří poté vyplněné dotazníky opět sesbírali a následně mi je předali k vyhodnocení. Vyplňování dotazníku tedy probíhalo hromadně, postupně v několika třídách jedné základní školy a jedné střední odborné školy.

Dotazník „pro školy“ se rovněž lišil v počtu otázek. Zatímco dotazník „pro dospělé“ obsahoval celkem 20 otázek, dotazník „pro školy“ jich čítal pouze 15

(plus oba dotazníky obsahovaly dvě nečíslované filtrační otázky: věk a pohlaví). Do dotazníku „pro školy“ nebyly zařazeny otázky týkající se nejvyššího dosaženého vzdělání a vystudovaného/studovaného oboru, rovněž nebylo třeba tázat se na absolvování školní výuky anglického jazyka, na vlastní hodnocení znalosti psané formy jazyka a na případný způsob využívání anglického jazyka v praxi.

Formulace otázek byla věku respondentů taktéž uzpůsobena, bylo upuštěno od odborných termínů (např. beletrie), vykání bylo nahrazeno tykáním a celý dotazník nabyl neformálnějšího rázu. Těmito změnami jsem se nejen snažila předejít nedorozuměním, ale rovněž simulovat prostředí neformálního rozhovoru. Domnívala jsem se, že přílišná formalita dotazníku by respondenty mohla odradit od bezprostřední reakce a působila by na ně přílišně otažitě.

Dotazník „pro dospělé“ byl vytvořen pomocí nástroje pro tvorbu dotazníků v online editoru Google Docs a poté šířen prostřednictvím elektronické pošty (e-mailu) a jiných internetových prostředků (Facebook, blog).

Oba typy dotazníků jsou k dispozici k nahlédnutí v Přílohách.

3.2.3 Výběr literárních ukázek

Hlavními body dotazníku byly otázky směřované k hodnocení podoby vlastních jmen v předložených literárních ukázkách. Výběru zdrojů těchto ukázek byla tudíž věnována značná pozornost. Pro zúžení výběru jsem si stanovila několik bodů, které by knihy, z nichž budou ukázky převzaty, měly splňovat:

- a) díla rodilých britských či amerických autorů,
- b) díla s publikovaným českým překladem, v němž by se alespoň některá z vlastních křestních jmen vyskytla v jiné než v originální podobě,
- c) díla s co nejmenší složkou prvků fantasy, science fiction, pohádky, alegorie či karikatury,⁸⁵
- d) díla, jež byla převedena do filmové podoby.

⁸⁵ Tato díla jsem z výběru vyřadila především proto, že se v nich v hojnější míře vyskytují tzv. jména mluvící, na něž dotazníkový průzkum zaměřen není.

K těmto bodům jsem navíc přidala podmínku, aby polovina ukázek byla z knih, které jsou tradičně řazeny do tzv. literárního kánonu. U tohoto druhu knih lze počítat s poměrně vysokým počtem čtenářů (znalost „kanonických“ děl je jedním z požadavků nových státních maturit), případně je vysoce pravděpodobné, že tyto knihy byly představeny alespoň ve školních hodinách literatury a čtenáři tím pádem mohou mít minimálně obecnou představu o povaze díla, o ději či o postavách.

Druhou polovinu ukázek jsem se rozhodla volit z novější literatury, v nejlepším případě z řady literárních „bestsellerů“, u kterých lze rovněž počítat s vysokým stupněm známosti.

V prvotním plánu dotazníku jsem počítala celkem se čtyřmi různými ukázkami, nakonec byl tento počet zredukován na dvě ukázky, zejména kvůli délce dotazníku. Z řady „kanonických“ knih jsem zvolila *Pýchu a předsudek* Jane Austenové,⁸⁶ skupinu „bestsellerů“ zastupuje *Harry Potter a princ dvojí krve* J. K. Rowlingové.⁸⁷ Druhá jmenovaná kniha sice zcela nesplňuje všechny požadavky, které jsem si pro výběr ukázek vytyčila (tradičně je řazena do žánru fantasy), i přesto se mi však zdála pro danou situaci vhodným materiálem.

Po zvolení výchozích knih bylo nutné vybrat konkrétní ukázky. I při tomto výběru jsem si stanovila několik kritérií:

- a) v ukázce se musí objevit co nejvíce křestních jmen a pokud možno jen minimum příjmení,
- b) v případě knihy *Harry Potter a princ dvojí krve* se ve vybrané ukázce nesmí objevit jméno titulárního hrdiny a nejlépe ani žádné z dalších nejvýraznějších postav.⁸⁸

Poté, co jsem obě ukázky vybrala, bylo nutné provést úpravu v českém překladu tak, aby se v každé ukázce objevilo co největší množství počestěných variant křestních jmen. Publikovaný překlad ukázky č. 1 (*Pýcha a předsudek* Jane Austenové) zní takto:

Večer uběhl příjemně celé rodině. Paní Bennetová byla svědkem toho, že její nejstarší dcera vzbudila skutečný obdiv netherfieldského panstva. Pan Bingley ji dvakrát vyzval k tanci a jeho sestry jí projevíly přízeň. Jane to těšilo stejně jako matku, ač to nedávala tak najevo. Elizabeth vycítila, že má Jane radost. Mary zaslechla, jak kdosi vykládá slečně Bingleyové, že ona je nejvzdělanější dívka

⁸⁶ AUSTEN, Jane. *Pýcha a předsudek*. Přeložila Eva Kondrysová. Praha: Odeon, 1967.

⁸⁷ ROWLING, J. K. *Harry Potter a princ dvojí krve*. Přeložil Pavel Medek. Praha: Albatros, 2005.

⁸⁸ Jméno titulního hrdiny knižní série pokládám již za natolik známé, že lze reakce čtenářů na jeho překlad předvídat. Totéž se domnívám, že platí i pro ostatní výrazné postavy.

široko daleko, a Catherine s Lydií měly to štěstí, že ani jeden kousek neproseděly, což jim zatím při plesech stačilo k blaženosti. Vracely se tedy do Longbournu, vsi, kde žili a kde byli nejméně rodinou, v růžové náladě. Zjistily, že pan Bennet dosud bdí.

Nad knihou zapomínal na čas a tentokrát byl velmi zvědavý, jak probíhal večer, kterému předcházely tak vzrušené dohady. Očekával spíš, že nový soused zklame naděje jeho choti, ale brzy zjistil, že tentokrát je mu vyslechnout jiné dojmy.

„Ach, drahý manželi,“ začala, sotva překročila práh, „bavily jsme se výborně, byl to nádherný ples. Jane budila takový obdiv, že si to ani neumíte představit. Každý říkal, jak jí to krásně sluší, a panu Bingleymu se musela moc líbit, protože s ní tančil dvakrát. Jen považte, drahý choti, doopravdy s ní tančil dvakrát! Pro žádnou jinou nepřišel znovu. Nejprve požádal o tanec slečnu Lucasovou. Byla jsem zoufalá, když proti sobě stanuli, ale zřejmě se mu vůbec nelíbila, komu by se také mohla líbit, no ne, a asi ho upoutala Jane, jak šla tančit. Vypstal se tedy, kdo to je, dal se představit a o příští tanec požádal ji. Třetí kousek tančil se slečnou Kingovou, čtvrtý s Marií Lucasovou, pátý znovu s Jane a šestý s Lízinkou a s Boulangerovou.“⁸⁹

Jak je z ukázky vidět, překladatelka zvolila úpravu pouze u hypokoristika *Lizzy* (neutrální forma *Elizabeth*), které převedla na české *Lízinka*. Pro potřeby této práce jsem si dovolila její překlad upravit do dvou verzí, následovně:

1. verze: počestěné varianty křestních jmen

Večer uběhl příjemně celé rodině. Paní Bennetová byla svědkem toho, že její nejstarší dcera vzbudila skutečný obdiv netherfieldského panstva. Pan Bingley ji dvakrát vyzval k tanci a jeho sestry jí projevíly přízeň. **Janu** to těšilo stejně jako matku, ač to nedávala tak najevo. Alžběta vycítila, že má **Jana** radost. **Marie** zaslechla, jak kdosi vykládá slečně Bingleyové, že ona je nejméně dívka široko daleko, a **Kateřina** s **Lýdií** měly to štěstí, že ani jeden kousek neproseděly, což jim zatím při plesech stačilo k blaženosti. Vracely se tedy do Longbournu, vsi, kde žili a kde byli nejméně rodinou, v růžové náladě. Zjistily, že pan Bennet dosud bdí. Nad knihou zapomínal na čas a tentokrát byl velmi zvědavý, jak probíhal večer, kterému předcházely tak vzrušené dohady. Očekával spíš, že nový soused zklame naděje jeho choti, ale brzy zjistil, že tentokrát je mu vyslechnout jiné dojmy.

„Ach, drahý manželi,“ začala, sotva překročila práh, „bavily jsme se výborně, byl to nádherný ples. **Jana** budila takový obdiv, že si to ani neumíte představit. Každý říkal, jak jí to krásně sluší, a panu Bingleymu se musela moc líbit, protože s ní tančil dvakrát. Jen považte, drahý choti, doopravdy s ní tančil dvakrát! Pro žádnou jinou nepřišel znovu. Nejprve požádal o tanec slečnu Lucasovou. Byla jsem zoufalá, když proti sobě stanuli, ale zřejmě se mu vůbec nelíbila, komu by se také mohla líbit, no ne, a asi ho upoutala **Jana**, jak šla tančit. Vypstal se tedy, kdo to je, dal se představit a o příští tanec požádal ji. Třetí kousek tančil se slečnou Kingovou, čtvrtý s Marií Lucasovou, pátý znovu s **Janou** a šestý s Lízinkou a s Boulangerovou.“

2. verze: původní varianty křestních jmen

Večer uběhl příjemně celé rodině. Paní Bennetová byla svědkem toho, že její nejstarší dcera vzbudila skutečný obdiv netherfieldského panstva. Pan Bingley ji dvakrát vyzval k tanci a jeho sestry jí

⁸⁹ AUSTEN 1967, s. 14– 15.

projevily přízeň. Jane to těšilo stejně jako matku, ač to nedávala tak najevo. Elizabeth vycítila, že má Jane radost. Mary zaslechla, jak kdosi vykládá slečně Bingleyové, že ona je nejmzdělanější dívka široko daleko, a Catherine s Lydií měly to štěstí, že ani jeden kousek neproseděly, což jim zatím při plesech stačilo k blaženosti. Vracely se tedy do Longbournu, vsi, kde žili a kde byli nejmávanější rodinou, v růžové náladě. Zjistily, že pan Bennet dosud bdí. Nad knihou zapomínal na čas a tentokrát byl velmi zvědavý, jak probíhal večer, kterému předcházely tak vzrušené dohady. Očekával spíš, že nový soused zklame naděje jeho choti, ale brzy zjistil, že tentokrát je mu vyslechnout jiné dojmy.

„Ach, drahý manželí,“ začala, sotva překročila práh, „bavily jsme se výborně, byl to nádherný ples. Jane budila takový obdiv, že si to ani neumíte představit. Každý říkal, jak jí to krásně sluší, a panu Bingleymu se musela moc líbit, protože s ní tančil dvakrát. Jen považte, drahý choti, doopravdy s ní tančil dvakrát! Pro žádnou jinou nepřišel znovu. Nejprve požádal o tanec slečnu Lucasovou. Byla jsem zoufalá, když proti sobě stanuli, ale zřejmě se mu vůbec nelíbila, komu by se také mohla líbit, no ne, a asi ho upoutala Jane, jak šla tančit. Vyptal se tedy, kdo to je, dal se představit a o příští tanec požádal ji. Třetí kousek tančil se slečnou Kingovou, čtvrtý s Marií⁹⁰ Lucasovou, pátý znovu s Jane a šestý s **Lizzy** a s Boulangerovou.“

Obdobný proces bylo nutné provést i u druhé ukázky. Opět nyní uvedu publikovaný překlad ukázky z knihy *Harry Potter a princ dvojí krve*:

Ginny a Demelza daly každá po jednom gólu a poskytly svým rudozlatě oblečeným fanouškům příležitost k nadšenému jáсотu. Pak Cadwallader další brankou srovnal skóre, ovšem Lenka si toho zřejmě vůbec nevšimla. Zdálo se, že tak přízemní problémy, jako je skóre zápasu, ji absolutně nezajímají, a neustále se pokoušela strhnout pozornost davu k úvahám o zajímavě tvarovaných oblacích či o možnosti, že Zachariáš Smith, jemuž se ještě ani jednou nepodařilo udržet Camrál déle než minutu, trpí neznámou chorobou, kterou charakterizovala jako „pouštivé postižení“.

„Sedmdesát ku čtyřiceti pro Mrzimor!“ štěkla profesorka McGonagallová do Lenčina megafonu.

„Už tolik?“ podivila se nepřítomně Lenka. „Jejda, podívejte! Nebelvírský brankář sebral jednomu ze svých odrážeců hůl!“⁹¹

Narozdíl od ukázky z první knihy, kde bylo možno všem křestním jménům přiřadit počestěné varianty, jsem v druhé ukázce ponechala dvě jména, konkrétně dívčí jména *Ginny* a *Demelza*, nezměněná.⁹² První verze ukázek v dotazníku, tedy

⁹⁰ Na tuto formu jména jeden z respondentů poukázal, neboť mu připadalo, že se jedná o přeložené jméno *Mary* a tím pádem není v ukázce zachována původní varianta. Nutno ovšem podotknout, že v originální verzi díla se lady Lucasová nejmenuje *Mary*, ale *Maria*, použitá verze tudíž není překladem, ale uzpůsobením jména české deklinaci. Z úryvku tato skutečnost bohužel není zřejmá. Tento problém by bylo možné vyřešit úpravou celé příslušné pasáže, např.: „*Třetí kousek tančil se slečnou Kingovou, pak přišla na řadu Maria Lucasová, na pátý vyzval znovu Jane a šestý tančil s Lizzy a s Boulangerovou.*“

⁹¹ ROWLING 2005, s. 341.

⁹² *Ginny* je diminutivní forma jména *Virginia* (viz CAMPBELL, Mike. *Behind the Name: Meaning, Origin and History of the Name Virginia* [online]. c1996, Poslední revize 28. 12. 2011 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <<http://www.behindthename.com/name/virginia>>). Knappová (viz KNAPPOVÁ, Miloslava. *Jak se bude vaše dítě jmenovat?*. Praha: Academia, 1999, s. 306.) uvádí českou variantu jména ve tvaru *Virgínie* a jako diminutivní podobu zmiňuje podobu *Gina*, která by snad byla v českém překladu použitelná. Jméno *Demelza* má dle zdroje (viz CAMPBELL, Mike. *Behind the Name: Meaning, Origin and History of the Name Demelza* [online]. c1996, Poslední revize 28. 12. 2011 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <<http://www.behindthename.com/name/demelza>>) původ v cornwallském místním jméně, které se vykládá jako „fort of Maeldaf“, v tomto případě se tedy nenabízí žádný český ekvivalent.

počeštěné verze (vybraných) křestních jmen koresponduje s publikovaným překladem, pro verzi s původními variantami jmen jsem ukázkou upravila následovně:

2. verze: původní varianty (vybraných) křestních jmen

Ginny a Demelza daly každá po jednom gólu a poskytly svým rudozlatě oblečeným fanouškům příležitost k nadšenému jáсотu. Pak Cadwallader další brankou srovnal skóre, ovšem **Luna** si toho zřejmě vůbec nevšimla. Zdálo se, že tak přízemní problémy, jako je skóre zápasu, ji absolutně nezajímají, a neustále se pokoušela strhnout pozornost davu k úvahám o zajímavě tvarovaných oblacích či o možnosti, že **Zacharias** Smith, jemuž se ještě ani jednou nepodařilo udržet Camrál déle než minutu, trpí neznámou chorobou, kterou charakterizovala jako „poušřivé postižení“.

„Sedmdesát ku čtyřiceti pro Mrzimor!“ štěkla profesorka McGonagallová do **Lunina** megafonu.

„Už tolik?“ podivila se nepřítomně **Luna**. „Jejda, podívejte! Nebelvírský brankář sebral jednomu ze svých odrážečů hůl!“

3.2.3.1 Rozbor antroponym z dotazníkových ukázek

V teoretické části jsem se poměrně podrobně věnovala vlastním jménům z hlediska jejich funkcí v literatuře. S těmito funkcemi je těsně spjata i problematika převodu literárních vlastních jmen.

V tomto oddílu se pokusím o rozbor křestních jmen objevujících se v obou literárních ukázkách, které byly použity v dotazníkovém průzkumu. Opírat se přitom budu o Birusovu klasifikaci literárních jmen z oddílu 2.2 této práce. Zařazení jmen k jejich funkcím poté poslouží při určení překladatelského postupu, který by mohl být při převodu daných jmen použit. Nezaměřím se tudíž na postupy již využitě v uvedených překladech obou ukázek (tedy postupy Evy Kondrysové a Pavla Medka), ale na základě vybrané teorie navrhnou postupy, které by potenciální nový překladatel obeznámený s danou teorií nejpravděpodobněji použil.

V první literární ukázce se v originálním znění textu objevují tato křestní jména: *Jane*, *Elizabeth* (spolu s hypokoristikem *Lizzy*), *Mary*, *Catherine*, *Lydia* a *Maria*. Uvážím-li celkovou koncepci díla a charakteristiky postav, které daná jména „nosí“, nabízí se jako nejvhodnější možnost přidělit všem uvedeným jménům funkci *klasifikační* a to především v obecné rovině – jména zařazují své nositele k ženskému pohlaví, k britské národnosti (s přihlédnutím ke kontextu

díla, jinak by bylo možno uvažovat i o národnosti americké, kanadské, australské atd.), částečně mohou napovídat i o časovém zařazení (to v ohledu na jméno *Elizabeth*, které se v Anglii rozšířilo za vlády královny Elizabeth I. (Alžběty I.), avšak do té doby bylo poměrně vzácné, častěji užívaná forma byla *Isabel*⁹³ – lze tedy usuzovat, že dílo vzniklo v době vlády uvedené královny či kdykoliv po ní, což je ovšem samozřejmě velmi široké zařazení).

Ve druhé literární ukázce se v originálním znění objevují tato křestní jména: *Ginny*, *Demelza*, *Luna*, *Zacharias*. Po bližším seznámení se s postavami lze jména *Ginny*, *Demelza* a *Zacharias* spojit opět s funkcí klasifikační, u jména *Luna* lze uvažovat o funkci mluvčího jména – nositelka je považována za bláznivou, výstřední, její jméno tedy lze dát do souvislosti s výrazem „*lunatic*“, přímo v knize je označována přezdívkou *Loony*, která vychází ze synonymního apelativa, ke kterému má výslovností samo jméno *Luna* poměrně blízko. Samo jméno vychází z latinského apelativa pro „*měsíc*“ („*lunus*“), což lze brát rovněž jako asociační prvek.

Většinu daných antroponym lze tedy zařadit ke jménům s funkcí klasifikační, pouze u jména *Luna* lze vyčlenit funkci mluvčího jména.

Při výběru postupu pro převod ukázkových jmen použijí Vermesovo dělení na „names with empty logical entry“ (skupina 1) a „names with filled-in logical entry“ (skupina 2). Do skupiny 1 tudíž spadají jména *Jane*, *Elizabeth* (spolu s hypokoristikem *Lizzy*), *Mary*, *Catherine*, *Lydia*, *Maria*, *Ginny*, *Demelza* a *Zacharias*. Skupina 2 je zastoupena pouze jedním jménem – *Luna*.

Jména skupiny 1 by dle Vermesovi teorie měla být buď **transferována**, anebo, považoval-li by překladatel jejich počestěné verze za konvenční ekvivalenty, byla by **substituována**. Substituci však lze zcela vyloučit u jména *Demelza*, pro které neexistuje počestěná forma, a pravděpodobně by k ní nedošlo ani v případě jména *Ginny*, jehož možný český protějšek *Gina* není příliš rozšířený.⁹⁴

Jméno skupiny 2 by dle Vermesovy teorie mělo být **přeloženo** či **modifikováno**. U jména *Luna* se nabízí využít synonymní české jméno *Luna*,

⁹³ Viz CAMPBELL, Mike. *Behind the Name: Meaning, Origin and History of the Name Elizabeth* [online]. c1996, Poslední revize 28. 12. 2011 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <<http://www.behindthename.com/name/elizabeth>>.

⁹⁴ Dle serveru *KdeJsme.cz* bylo k roku 2011 pod jménem *Gina* v ČR registrováno pouze 59 nositelek (Viz MALÁČKA, Onřej. *Jméno | Gina: 59 | KdeJsme.cz | Četnost příjmení nebo jména v České republice*. [online]. 2011 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z <<http://www.kdejsme.cz/jmeno/Gina/hustota>>.

kteře zachovává odkaz k „*měsíci, luně*“, ovšem nebyla by zachována asociace se slovem „*lunatic*“ a problémy by pravděpodobně nastaly i při převodu přezdívky postavy, pravděpodobněji by tedy spíše došlo k modifikaci jména (v Medkově překladu bylo jméno nahrazeno jménem *Lenka*, které sice nevyvolává asociace s měsícem ani se slovem „*lunatic*“, ale překladatel s ním tvořivě naložil v případě přezdívky: anglické *Luna* „*Loony*“ se v češtině objevuje jako *Lenka* „*Střelenka*“).

Toto byl příklad rozboru ukázkových slov, který by překladatel obou děl mohl provést a na jeho základě by dospěl k určitým tvarům jmen, které by mohl při překladu textů použít. Nabízejí se tyto možnosti:

1. jména skupiny 1 by mohla být transferována, v překladu by se tedy objevila jako *Jane*, *Elizabeth* (s hypokoristikem *Lizzy*), *Mary*, *Catherine*, *Lydia*, *Maria*, *Ginny*, *Demelza* a *Zacharias*;
2. jména skupiny 1 by mohla být nahrazena konvenčními ekvivalenty (kromě jména *Demelza*) a jejich podoba by byla: *Jana*, *Alžběta/Eliška* (s hypokoristiky *Běťka*, *Líza*, *Lízinka* apod.), *Marie*, *Kateřina*, *Lýdie*, *Maria*, *Gina* a *Zachariáš*;
3. u jména ze skupiny 2 by bylo možno využít synonymního jména s částečně zachovanými asociacemi: *Luna*;
4. jméno skupiny 2 by bylo možno nahradit jménem jiným, např. zmíněným jménem *Lenka*.

Jak vidno, verze jmen použité v dotazníkových ukázkách tyto možnosti ilustrují v praxi. První verze ukázek, označené jako „české verze jmen“⁹⁵ ukazují převod jmen využívající druhou (s rozdílem použití jména *Ginny* v původní formě) a čtvrtou z výše uvedených možností, druhá verze ukázek, označené jako „původní verze jmen“ pak převod využívající první a třetí z uvedených možností. Ve výsledcích dotazníkového průzkumu si poté lze ověřit, které verzi, a tedy kterým z nabízených možností, by čtenáři dali přednost.

⁹⁵ Při vyhodnocování výsledků používám raději spojení „počeštěné verze“, neboť to lépe odpovídá podstatě věci. V dotazníku jsem použila méně vhodné spojení „české verze“, což jsem však již poté neměla možnost opravit.

3.3 Vyhodnocení dotazníkového průzkumu

V této části práce se budu věnovat detailnímu zhodnocení výsledků dotazníkového průzkumu.

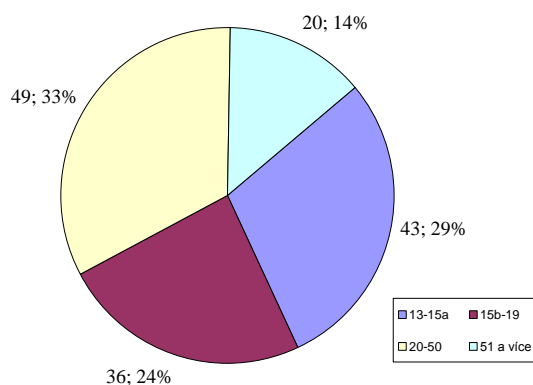
Věkovou skladbu a poměr mužů a žen uvádí Tabulka 0.0, pro lepší přehlednost je pak věková skladba zaznamenána rovněž v Grafu 1.0 níže.

Respondenti z věkové skupiny 15 let jsou rozděleni do dvou skupin, přičemž skupina 15a odpovídá žákům základní školy, zatímco skupina 15b jsou žáci střední školy. Toto dělení jsem zvolila především pro odlišení této skutečnosti a rovněž s ohledem na posun v preferencích.

Tabulka 0.0

Věk	Počet		Muži		Ženy	
13-15a	43	29 %	14	33 %	29	67 %
15b-19	36	24 %	30	94 %	6	6 %
20-50	49	33 %	15	29 %	34	71 %
51 a více	20	14 %	8	40 %	12	60 %
	(148)		(67)	45 %	(81)	55 %

Graf 1.0 Věková skladba respondentů

Nyní budu vyhodnocovat odpovědi na jednotlivé otázky. Pro lepší přehlednost jsem jednotlivé otázky spojila do několika „pracovních“ skupin. Znění otázek je převzato z formálnější verze dotazníku „pro dospělé“. Obě verze dotazníku jsou k dispozici k nahlédnutí v Přílohách, znění otázek tedy lze vzájemně porovnat.

3.3.1 Otázky týkající se první literární ukázky

Po otázkách týkajících se věku a pohlaví respondentů pokračoval dotazník dvěmi verzemi textu převzatého z knihy *Pýcha a předsudek* Jane Austenové.⁹⁶ Tato kniha byla krátce představena, aby byli i respondenti knihy neznalí obeznámeni s obecným kontextem díla (zejména bylo uvedeno místní a časové zařazení příběhu).

Poté co byli respondenti požádáni, aby si přečetli obě verze ukázky, následovala série otázek vztahující se k literární ukázce:

Otázka číslo 1: Znáte knihu, ze které je ukázka převzata?

Tato otázka je důležitá pro pozdější srovnání, zda znalost knihy může ovlivnit preference týkající se převodu vlastních jmen. Četnost odpovědí udávají Tabulky 1.1 a 1.2 níže.

Za účelem pozdějšího detailnějšího vyhodnocení jsou v tabulce udávány zvlášť odpovědi mužů a odpovědi žen.

Tabulka 1.1

	Muži 13-15a		Ženy 13-15a		Muži 15b-19		Ženy 15b-19	
Zná, četl/a	0	0 %	1	3 %	0	0 %	0	0 %
Zná, ale nečetl/a	0	0 %	13	45 %	5	17 %	5	83 %
Nezná	14	100 %	15	52 %	25	83 %	1	17 %
	(14)		(29)		(30)		(6)	

Tabulka 1.2

	Muži 20-50		Ženy 20-50		Muži 51 a více		Ženy 51 a více	
Zná, četl/a	2	13 %	14	41 %	1	12,5 %	2	17 %
Zná, ale nečetl/a	7	47 %	12	35 %	1	12,5 %	1	8 %
Nezná	6	40 %	8	24 %	6	75 %	9	75 %
	(15)		(34)		(8)		(12)	

Celkovou bilanci ukazuje Tabulka 1.3:

⁹⁶ Přípravou literárních ukázek se blíže zabývá oddíl 3.1.3 této práce

Tabulka 1.3

Zná, četl/a	20	13 %
Zná, ale nečetl/a	44	30 %
Nezná	84	57 %
	(148)	

Jak výsledky ukazují, nadpoloviční většina respondentů knihu Jane Austenové *Pýcha a předsudek* neznala. Lze tedy předpokládat, že tito lidé budou k ukázce z dané knihy přistupovat jako k neznámému textu a tím pádem při volbě mezi originálními a počeštěnými verzemi jmen nemusí být ovlivněni „zažitostí“ jmen stejně jako ti, kteří se s knihou bezprostředně setkali.

Tabulka 1.4 ukazuje preference podob křestních jmen v závislosti na znalosti knihy:

Tabulka 1.4

Verze jmen	Zná, četl/a		Zná, ale nečetl/a		Nezná	
Původní	18	90 %	34	77 %	53	63 %
Počeštěné	0	0 %	3	7 %	14	17 %
Obě	2	10 %	6	14 %	15	18 %
Žádné	0	0 %	0	0 %	1	1 %
Vynecháno	0	0 %	1	2 %	1	1 %
	(20)		(44)		(84)	

Jak tabulka ukazuje, původní varianty jmen nejsilněji upřednostňovali ti respondenti, kteří knihu četli. Respondenti, kteří o knize určité povědomí měli, ale nečetli ji, rovněž nejvýrazněji preferovali původní varianty jmen, v hojnější míře se ale objevili i ti, kterým vyhovovaly obě varianty a přihlásili se i první zastánci počeštěných variant. Mezi respondenty knihy neznalými taktéž zvítězily původní verze jmen, ovšem tato preference již není naproti dalším možnostem v tak drtivé převaze, velký nárůst lze zaznamenat zejména v řadách respondentů preferujících počeštěné verze.

Otázka číslo 2: V případě, že jste knihu četli, uveďte prosím, v jakém to bylo jazyce, případně jazycích.

Tabulka 2.1

Přečteno v jazyce		
Čeština	12	60 %
Angličtina	3	15 %
Čeština i angličtina	4	20 %
Jiný	1	5 %
	(20)	

Tato otázka slouží k shromáždění dat, které budou později použity pro podložení či vyvrácení hypotézy č. 3, tedy:

3. Čtenáři, kteří se s textem setkali v jazyce originálu (tj. v anglickém jazyce) budou upřednostňovat původní (exotizační) varianty vlastních jmen v daném textu.

Jak je z Tabulky 2.1 vidět, čtenáři se s knihou v nadpoloviční většině setkali v českém jazyce.

Knihy Jane Austenové byla do češtiny přeložena celkem třikrát, poprvé v roce 1946 Františkem Noskem, poté v roce 1949 Boženou Šimkovou a naposledy v roce 1967 Evou Kondrysovou. Jediná Šimková se rozhodla většinu jmen v textu počeštit, Noska naopak všechna jména ponechal v původní podobě, pouze některá modifikoval (*Caroline – Carolina, Louisa – Luisa*). Kondrysová rovněž ponechala téměř všechna jména v původní podobě, případně pouze modifikovala, avšak pro hlavní hrdinku v poměrně hojné míře volila hypokoristika *Líza a Lízinka*.⁹⁷ Dotazník bohužel nezaznamenává, se kterým překladem se respondenti setkali, avšak domnívám se, že nejvíce zastoupen byl překlad Evy Kondrysové, zejména vzhledem ke stáří dvou prvních překladů.

Z výše uvedeného tudíž vyplývá, že i ti čtenáři, kteří četli knihu v českém překladu mají křestní jména postav „zažitá“ nejpravděpodobněji v původní podobě.

⁹⁷ Tato pasáž čerpá poznatky z diplomové práce Lenky Krafkové, viz KRAFKOVÁ, Lenka. *A Comparative Analysis of Three Czech Translations of Jane Austen's Pride and Prejudice*. Brno, 2011. Diplomová práce (Bc.). Masarykova Univerzita. Filozofická fakulta.

Tabulka 2.2 níže udává preference v závislosti na jazyce knihy:

Tabulka 2.2

Verze jmen	Přečteno v jazyce							
	českém		anglickém		českém i anglickém		jiném	
Původní	10	83 %	3	100 %	4	100 %	1	100 %
Počestěné	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Obě	2	17 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Žádné	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Vynecháno	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
	(12)		(3)		(4)		(1)	

V tabulce lze vidět, že všichni respondenti, kteří se setkali s knihou v originálním znění (ti, kteří knihu četli v angličtině a rovněž ti, kteří ji četli v obou jazycích), preferovali původní verze jmen. Čtenáři, kteří se s knihou seznámili v českém překladu také v silné převaze upřednostňovali původní verze jmen, avšak přihlásili se i ti, kteří akceptují obě verze.

Přesto si nemyslím, že je možné podle těchto dat s jistotou konstatovat, že čtenáři byli ve svých preferencích ovlivněni verzemi jmen, které z četby znali (tedy původními variantami, které většina překladatelů v knize ponechala) a to především proto, jak malé procento respondentů knihu četlo, proto se u této otázky rovněž zdržím hodnocení ve vztahu k předložené hypotéze.

Otázka číslo 3: Příběh této knihy byl několikrát zfilmován. Viděli jste některou z filmových adaptací?

Tabulka 3.1

Zhlédnutí filmu		
Ano	41	28 %
Ne	71	48 %
Nevzpomínám si	35	23,5 %
Vynecháno	1	0,5 %
	(148)	

Tato otázka má obdobnou funkci jako první otázka, tedy získat data potřebná k pozdějšímu vyhodnocení. V tomto případě se jedná o hodnocení toho, zda může být preference respondentů ovlivněna znalostí filmové předlohy.

Pýcha a předsudek byla několikrát adaptována do filmové a televizní verze. Dvě nejnovější adaptace pocházejí z let 1995 (televizní šestidílná série) a 2005 (filmová verze). Obě adaptace jsou dostupné v českém dabingu, ve kterém jsou v obou případech křestní jména postav ponechána v původní podobě (případně pouze modifikována – začleněna do českého deklinačního systému, a samozřejmě, je-li třeba, s upravenou výslovností). Lze tedy předpokládat, že pro respondenty, kteří filmovou či televizní podobu textu zhlédli budou původní verze jmen „zažitější“.

Preferované verze ve vztahu ke zhlédnutí filmu udává Tabulka 3.2:

Tabulka 3.2

Verze jmen	Zhlédnutí filmu							
	Ano		Ne		Nevzpomínám si		Vynecháno	
Původní	36	88 %	47	66 %	21	60 %	1	100 %
Počestěné	1	2 %	9	13 %	7	20 %	0	0 %
Obě	4	10 %	12	17 %	7	20 %	0	0 %
Žádné	0	0 %	1	1 %	0	0 %	0	0 %
Vynecháno	0	0 %	2	3 %	0	0 %	0	0 %
	(41)		(71)		(35)		(1)	

Ve všech případech poměrně silně převládá preference původních verzí jmen. Nejvýraznější podíl má preference původních verzí u respondentů, kteří film zhlédli, což odpovídá mému předpokladu uvedenému výše. U této skupiny respondentů je rovněž v nejmenší míře zastoupena preference počestěných verzí křestních jmen.

Otázka číslo 4: Jestliže jste některou z adaptací viděli, uveďte, prosím, v jakém znění.

Tato otázka se bohužel ukázala pro další hodnocení zbytečná, neboť i v českém znění obou adaptací jsou používány původní verze jmen (samozřejmě s patřičným zařazením do českého deklinačního systému).

Výsledky jsou tudíž uvedeny pouze pro ilustraci:

Tabulka 4.0

Znění filmu		
Český dabing	22	54 %
Anglické znění	5	12 %
Český dabing i anglické znění	10	24 %
Anglické znění s českými titulky	2	5 %
České znění s anglickými titulky	1	2,5 %
Jiný	1	2,5 %
	(41)	

Otázka číslo 5: Zaměřte se, prosím, na podobu křestních jmen v obou verzích ukázky. Které verzi dáváte přednost?

První ze dvou klíčových otázek dotazníku, která má potvrdit či vyvrátit první dvě hypotézy předložené v úvodu, tedy:

1. Čtenáři v kategorii 13 až 19 let⁹⁸ budou (silně) upřednostňovat vlastní jména v původních (exotizačních) variantách.
2. Čtenáři v kategorii 51 a více let budou upřednostňovat počestěné (adaptované) varianty vlastních jmen.

Četnost odpovědí dle věku a pohlaví udávají Tabulky 5.1 a 5.2:

Tabulka 5.1

verze jmen	Muži 13-15a		Ženy 13-15a		Muži 15b-19		Ženy 15b-19	
Původní	12	86 %	21	72 %	17	57 %	6	100 %
Počestěné	1	7 %	0	0 %	9	30 %	0	0 %
Obě	1	7%	7	24 %	3	10 %	0	0 %
Žádná	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Vynecháno	0	0 %	1	4 %	1	3 %	0	0 %
	(14)		(29)		(30)		(6)	

⁹⁸ Hypotéza záměrně nezahrnuje respondenty ve „střední“ kategorii 20 až 50 let, neboť zde neočekávám extrémní tendence (tedy naprostá většina původní – naprostá většina počestěné).

Tabulka 5.2

verze jmen	Muži 20-50		Ženy 20-50		Muži 51 a více		Ženy 51 a více	
Původní	10	67 %	30	88 %	2	25 %	7	58 %
Počestěné	2	13 %	0	0 %	2	25 %	3	25 %
Obě	3	20 %	4	12 %	3	37,5 %	2	17 %
Žádná	0	0 %	0	0 %	1	12,5 %	0	0 %
Vynecháno	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
	(15)		(34)		(8)		(12)	

Tabulka 5.3 ukazuje výsledky pro podložení/vyvrácení uvedených hypotéz:

Tabulka 5.3

verze jmen	13-19 let		51 a více let	
Původní	56	71 %	9	45 %
Počestěné	10	12,5 %	5	25 %
Obě	11	14 %	5	25 %
Žádná	0	0 %	1	5 %
Vynecháno	2	2,5 %	0	0 %
	(79)		(20)	

První hypotézu lze na základě uvedených výsledků považovat za potvrzenou, respondenti ve dvou věkových kategoriích, které pokrývaly rámec 13 až 19 let vždy v nadpoloviční většině upřednostňovali původní verze jmen. V celkovém součtu pak původní verze volilo 71 % všech respondentů ve věku 13 až 19 let. Druhá hypotéza byla naopak vyvrácena, respondenti v kategorii 51 a více let počestěné verze jmen neupřednostňovali.

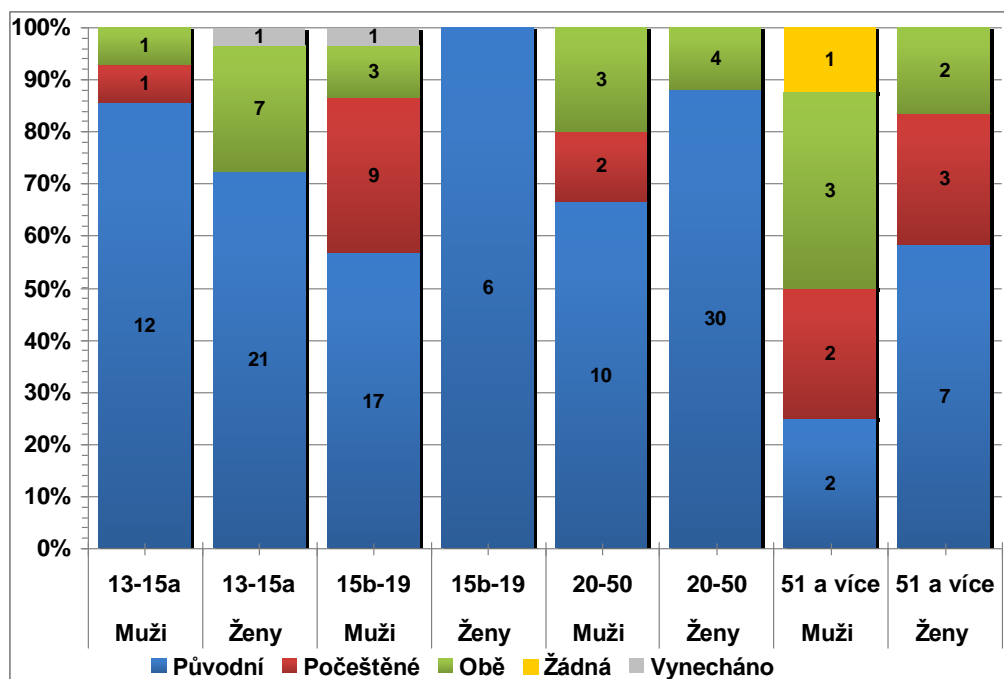
Tabulka ukazuje i zajímavá srovnání preferencí mužů a žen. Ve všech věkových kategoriích kromě kategorie 13-15a let je u žen preference původní verze podstatně silnější než u mužů.

Celkovou bilanci ukazuje Tabulka 5.4 a graficky ji znázorňuje Graf 2.0 níže:

Tabulka 5.4

verze jmen	Celkem		Muži		Ženy	
Původní	105	71 %	41	61 %	64	79 %
Počestěné	17	11,5 %	14	21 %	3	4 %
Obě	23	15,5 %	10	15 %	13	16 %
Žádná	1	0,7 %	1	1,5 %	0	0 %
Vynecháno	2	1,3 %	1	1,5 %	1	1 %
	(148)		(67)		(81)	

Graf 2.0 Preference verzí vlastních jmen – 1. ukázka (Jane Austenová, *Pýcha a předsudek*)

Jak výsledky jasně ukazují, v první literární ukázce jsou silně upřednostňované původní verze křestních jmen. K tomu jistě přispívá výše uvedený fakt, že nejnovější překlad knihy u většiny postav původní verzi jmen ponechává, a rovněž i to, že se jedná o dílo, které čtenáři reáliemi neustále „připomíná“, že se „nachází“ v britském prostředí, a jen málokterý čtenář by dle mého názoru očekával, že se v této zemi setká s „českými“ jmény postav. Křestní jména zde jasně slouží jako kulturní identifikátor a výsledky průzkumu napovídají, že čtenáři si jsou této funkce vědomi a tím pádem akceptují (a upřednostňují) původní verze křestních jmen.

3.3.2 Otázky týkající se druhé literární ukázky

Rovněž kniha J. K. Rowlingové, z níž byla převzata druhá literární ukázka byla v zadání krátce představena, aby byli i respondenti knihy neznalí obeznámeni s obecným kontextem díla (zejména bylo uvedeno místní a časové zařazení příběhu) a rovněž jsem poukázala na fakt, že tato kniha narozdíl od knihy předchozí obsahuje prvky žánru fantasy.

Poté, co byli respondenti požádáni, aby si přečetli obě verze ukázky, následovala série otázek vztahující se k literární ukázce:

Otázka číslo 6: Znáte knihu, ze které je ukázka převzata?

Tato otázka opět poslouží k vyhodnocení vlivu znalosti literárního díla na preference v převodu vlastních jmen. Jelikož se v tomto případě jedná o ukázku z knihy, která je celosvětově hodnocena jako tzv. „bestseller“, předpokládám, že znalost druhé ukázky bude znatelně vyšší než v případě ukázky první a to obzvláště u respondentů nižších věkových kategorií.

Výsledky pro jednotlivé kategorie ukazují Tabulky 6.1 a 6.2, celkovou bilanci pak Tabulka 6.3:

Tabulka 6.1

	Muži 13-15a		Ženy 13-15a		Muži 15b-19		Ženy 15b-19	
Zná, četl/a	3	21,5 %	6	21 %	8	26,5 %	5	83 %
Zná, ale nečetl/a	11	78,5 %	22	76 %	20	67 %	1	17 %
Nezná	0	0 %	1	3 %	2	6,5 %	0	0 %
	(14)		(29)		(30)		(6)	

Tabulka 6.2

	Muži 20-50		Ženy 20-50		Muži 51 a více		Ženy 51 a více	
Zná, četl/a	9	60 %	20	59 %	0	0 %	2	17 %
Zná, ale nečetl/a	6	40 %	13	38 %	4	50 %	4	33 %
Nezná	0	0 %	1	3 %	4	50 %	6	50 %
	(15)		(34)		(8)		(12)	

Tabulka 6.3

Zná, četl/a	53	36 %
Zná, ale nečetl/a	81	55 %
Nezná	14	9 %
	(148)	

Výsledky uvedené předpoklad o znalosti knihy potvrzují. I přesto, že knihu četlo jen 36 % respondentů, je její známost vysoká, což lze vysvětlovat např. úspěšnou filmovou adaptací, mediálním rozruchem, který vydání knihy obklopoval a dalšími faktory.

Tabulka 6.4 ukazuje preference podob křestních jmen v závislosti na znalosti knihy:

Tabulka 6.4

Verze jmen	Zná, četl/a		Zná, ale nečetl/a		Nezná	
Původní	15	31 %	42	49,5 %	6	43 %
Počeštěné	23	47 %	20	23,5 %	4	28,5 %
Obě	11	22 %	21	25 %	3	21,5 %
Žádné	0	0 %	2	2 %	1	7 %
Vynecháno	0	0 %	0	0 %	0	0 %
	(49)		(85)		(14)	

Jak vidno, čtenáři knihy nejčastěji preferovali počeštěné varianty jmen, což naznačuje, že většina čtenářů četla knihu v českém překladu (níže je tento předpoklad potvrzen – viz Tabulka 7.1). U dvou dalších skupin respondentů jsou preference k počeštěným variantám oslabeny, a to především nárustem preference původních verzí.

Otázka číslo 7: V případě, že jste knihu četli, uveďte, prosím, v jakém to bylo jazyce, případně jazycích.

Tato otázka slouží k shromáždění dat, které budou později použity pro podložení či vyvrácení hypotézy č. 3, tedy:

3. Čtenáři, kteří se s textem setkali v jazyce originálu (tj. v anglickém jazyce) budou upřednostňovat původní (exotizační) varianty vlastních jmen v daném textu.

Výsledky ukazuje Tabulka 7.1:

Tabulka 7.1

Jazyk knihy		
Čeština	42	79 %
Angličtina	1	2 %
Čeština i Angličtina	10	19 %
Jiný	0	0 %
	(53)	

Jak je vidět, čtenáři se i s druhou knihou v nadpoloviční většině setkali v českém jazyce.

Knihy J. K. Rowlingové byla do češtiny přeložena Pavlem Medkem. U velkého množství křestních jmen volil překladatel nezachování původní verze, tím pádem se hojně objevují počeštěné varianty. Vedle výše uvedené hypotézy tedy lze stanovit ještě jeden předpoklad, a to že čtenáři, kteří se s knihou setkali výhradně v českém překladu budou upřednostňovat počeštěné verze jmen.

Preference v závislosti na jazyce knihy udává Tabulka 7.2:

Tabulka 7.2

Verze jmen	Přečteno v jazyce							
	českém		anglickém		českém i anglickém		jiném	
Původní	10	26 %	0	0 %	5	50 %	0	0 %
Počeštěné	19	50 %	1	100 %	3	30 %	0	0 %
Obě	9	24 %	0	0 %	2	20 %	0	0 %
Žádné	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Vynecháno	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
	(38)		(1)		(10)		(0)	

Vzhledem k tomu, že knihu četl v anglickém znění jen jeden respondent, není možno uvedenou hypotézu objektivně potvrdit ani vyvrátit. Pokud bych brala v potaz onen jediný hlas, pak by byla hypotéza vyvrácena.

Druhý, „vedlejší“ předpoklad se ovšem potvrdil, čtenáři českého překladu skutečně preferovali počeštěné varianty jmen. Naproti tomu ti respondenti, kteří knihu četli v obou jazycích se více klonili k původním verzím jmen.

Otázka číslo 8: Příběh této knihy byl nedávno zfilmován. Viděli jste jej?

Tabulka 8.1

Zhlédnutí filmu		
Ano	114	77 %
Ne	29	19,5 %
Nevzpomínám si	4	3 %
Vynecháno	1	0,5 %
	(148)	

Tato otázka opět slouží k shromáždění dat potřebných k pozdějšímu vyhodnocení. V tomto případě se jedná o hodnocení toho, zda může být preference respondentů ovlivněna znalostí filmové předlohy.

Preferované verze ve vztahu ke zhlédnutí filmu udává Tabulka 8.2:

Tabulka 8.2

Verze jmen	Zhlédnutí filmu							
	Ano		Ne		Nevzpomínám si		Vynecháno	
Původní	47	41 %	15	52 %	1	25 %	0	0 %
Počeštěné	40	35 %	6	21 %	1	25 %	0	0 %
Obě	27	24 %	5	17 %	2	50 %	1	100 %
Žádné	0	0 %	3	10 %	0	0 %	0	0 %
Vynecháno	0	0 %	0	%	0	0 %	0	0 %
	(114)		(29)		(4)		(1)	

Výsledky ukazují, že respondenti, kteří film neviděli upřednostňovali původní verze jmen ve větší míře než ti, kteří film zhlédli. Tento fakt lze dát do

spojitosti s výsledky u následující otázky – většina respondentů viděla film v českém znění, tudíž lze usuzovat, že počeštěné podoby jmen (které jsou v dabingu použity) byly u nich „zažitější“.

Otázka číslo 9: Jestliže jste film viděli, uveďte, prosím, v jakém znění.

Tato otázka opět slouží k shromáždění dat k pozdějšímu zhodnocení toho, zda může mít znění, ve kterém respondenti filmovou adaptaci zhlédli vliv na preference verzí křestních jmen.

Výsledky udává Tabulka 9.1:

Tabulka 9.1

Znění filmu		
Český dabing	58	51 %
Anglické znění	6	5 %
Český dabing i anglické znění (příp. český dabing i anglické znění s českými titulky)	41	36 %
Anglické znění s českými titulky	7	6 %
Vynecháno	2	2 %
	(114)	

Jak výsledky ukazují, něco málo přes polovinu respondentů vidělo film v českém znění, poměrně silná skupina viděla film jak v českém znění, tak i ve znění anglickém.

Český dabing filmu čerpá formy křestních jmen z publikovaného překladu, totéž platí o oficiálních titulcích. Lze tedy předpokládat, že ti respondenti, kteří film zhlédli v českém znění, případně s českými titulky, budou upřednostňovat počeštěné verze jmen.

Preferované verze křestních jmen ve vztahu ke znění zhlédnutého filmu udává Tabulka 9.2:

Tabulka 9.2

Verze jmen	Znění filmu									
	1		2		3		4		5	
Původní	23	40 %	2	33,3 %	16	39 %	4	57 %	2	100 %
Počeštěné	26	45 %	2	33,3 %	12	29 %	0	0 %	0	0 %
Obě	9	15 %	2	33,3 %	13	32 %	3	43 %	0	0 %
Žádné	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Vynecháno	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
	(58)		(6)		(41)		(7)		(2)	

(1 = Český dabing; 2 = Anglické znění; 3 = Český dabing i anglické znění [přip. český dabing i anglické znění s českými titulky]; 4 = Anglické znění s českými titulky; 5 = Vynecháno)

Výsledky jsou v tomto ohledu poměrně vyrovnané. Zajímavým se může jevit poznatek, že ti respondenti, kteří viděli film jak v českém, tak i v anglickém znění se nadpoloviční většinou kloní k původním verzím jmen, varianta, kdy jsou respondenti stejnou měrou nakloněni k oběma verzím (tedy odpověď „Obě“) je rovněž velmi silně zastoupena, k počeštěným verzím se ovšem nekloní nikdo. Kompromisní odpověď „Obě“ je ostatně hojně zastoupena ve všech ostatních kategoriích vyjma první, tedy u zhlédnutí filmu v českého dabingu.

Otázka číslo 10: Opět se, prosím, zaměřte na podobu křestních jmen postav v obou verzích ukázky. Které verzi dáváte přednost?

Druhá ze dvou klíčových otázek dotazníku, která má potpořit či vyvrátit první dvě hypotézy předložené v úvodu, tedy:

1. Čtenáři v kategorii 13 až 19 let⁹⁹ budou (silně) upřednostňovat vlastní jména v původních (exotizačních) variantách.
2. Čtenáři v kategorii 51 a více let budou upřednostňovat počeštěné (adaptované) varianty vlastních jmen.

Četnost odpovědí dle věku a pohlaví udávají Tabulky 10.1 a 10.2 níže:

⁹⁹ Hypotéza záměrně nezahrnuje respondenty ve „střední“ kategorii 20 až 50 let, neboť zde neočekávám extrémní tendence (tedy naprostá většina původní – naprostá většina počeštěné).

Tabulka 10.1

verze jmen	Muži 13-15a		Ženy 13-15a		Muži 15b-19		Ženy 15b-19	
Původní	5	36 %	10	34,5 %	14	47 %	2	33 %
Počeštěné	6	43 %	10	34,5 %	8	26,5 %	3	50 %
Obě	3	21 %	9	31 %	8	26,5 %	1	17 %
Žádná	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Vynecháno	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
	(14)		(29)		(30)		(6)	

Tabulka 10.2

verze jmen	Muži 20-50		Ženy 20-50		Muži 51 a více		Ženy 51 a více	
Původní	3	20 %	19	56 %	4	50 %	6	50 %
Počeštěné	7	47 %	10	29 %	2	25 %	1	8 %
Obě	5	33 %	4	12 %	2	25 %	3	25 %
Žádná	0	0 %	1	3 %	0	0 %	2	17 %
Vynecháno	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
	(15)		(34)		(8)		(12)	

Jak je z výsledků patrné, preference respondentů jsou v případě jmen z druhé ukázky značně rozkolísané. Ve třech kategoriích jsou více upřednostňovány počeštěné verze jmen, ve čtyřech kategoriích je naopak nejsilnější preference vůči původním verzím, v jedné kategorii jsou preference k původním i počeštěným variantám rovnocenné. Mnohem silněji je rovněž zastoupena „kompromisní“ odpověď, v plném dotazníkovém znění tedy „Obě (verze) se mi zdají přijatelné“.

V případě preferencí jmen z první ukázky jsem zmiňovala srovnání preferencí mužů a žen, kdy ženy v téměř všech věkových kategoriích upřednostňovali původní varianty výrazněji než muži v patřičných kategoriích. Výsledky z druhé ukázky tento trend v rámci kategorií nevykazují, i když v celkovém přehledu jsou preference k původní, jménům přece jen o něco silnější než u mužů (viz celková bilance v Tabulce 10.4 níže).

Co se předložených hypotéz týče, k jejich potvrzení či vyvrácení slouží výsledky z Tabulky 10.3 níže:

Tabulka 10.3

verze jmen	13-19 let		51 a více let	
Původní	31	39 %	10	50 %
Počestěné	27	34 %	3	15 %
Obě	21	27 %	5	25 %
Žádná	0	0 %	2	10 %
Vynecháno	0	0 %	0	0 %
	(79)		(20)	

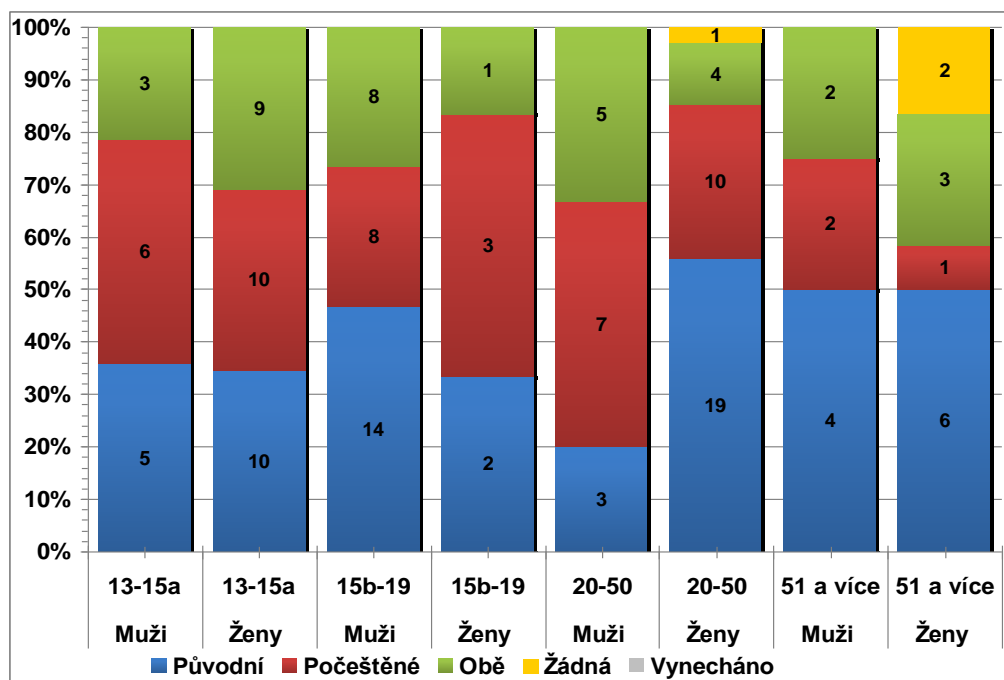
První hypotézu výsledky potvrzují, i když preference původních verzí naproti počestěným není tak výrazně silnější, jako tomu bylo u jmen z první ukázky. Druhá hypotéza je opět vyvrácena – respondenti v kategorii od 51 let výše upřednostňovali původní verze jmen dokonce ve větší míře než respondenti v kategorii 13 až 19 let.

Celkovou bilanci ukazuje Tabulka 10.4 a graficky ji znázorňuje Graf 3.0 níže:

Tabulka 10.4

verze jmen	Celkem		Muži		Ženy	
Původní	63	42,5 %	26	39 %	37	45,5 %
Počestěné	47	32 %	23	34 %	24	30 %
Obě	35	23,5 %	18	27 %	17	21 %
Žádná	3	2 %	0	0 %	3	3,5 %
Vynecháno	0	0 %	0	0 %	0	0 %
	(148)		(67)		(81)	

Graf 3.0 Preference verzí vlastních jmen – 2. ukázka (Joanne Rowlingová, *Harry Potter a Princ dvojí krve*)

I v případě jmen z druhé ukázky je nejpreferovanější verzí jmen původní varianta, preference vůči počeštěným variantám i oběma verzím je ovšem mnohem silnější než v případě jmen z první ukázky. K tomuto výsledku mohlo přispět několik faktů. Předně je to charakter vybrané knihy – série o Harrym Potterovi je všeobecně zařazována do literatury pro děti a mládež a i přesto, že ukázky je vybrána z pátého dílu této série, který je poměrně „dospělejší“ než například první dva díly, nelze čtenářské zaměření opomínat. Dalším důležitým faktem je i zmíněný fantastický ráz knihy. V příběhu se sice mnohokrát promítá britské pozadí díla, ovšem britské reálie nejsou v popředí tak, jako tomu je v případě ukázky první. Počeštěné verze jmen se tudíž tolik „nebijí“ s prostředím příběhu. Fantaskní ráz knihy s sebou rovněž přináší vyšší koncentraci mluvících jmen, která ve většině případů vyžadují adaptační úpravu. To vše „nahrává“ počeštěným verzím jmen, ale jak už bylo na začátku konstatováno, i tak respondenti ve větší míře preferovali původní variantu jmen.

3.3.3 Otázka převodu vlastních jmen obecně

Do této skupiny otázek patří jediná otázka, která byla v dotazníku v pořadí jedenáctá. Respondenti byli v této otázce vybídnuti, aby vyjádřili svůj názor k otázce převodu vlastních jmen. Zejména u žáků jsem očekávala, že se této otázce nebudou příliš věnovat, ovšem byla jsem překvapena, kolik jich nakonec svůj názor napsalo. Některé odpovědi byly navíc poměrně rozsáhlé a ukázaly, že i mladí čtenáři překlad i samu přeloženou knihu pozorně vnímají. Pro ilustraci uvedu odpověď čtrnáctiletého respondenta:

„No, tak myslím, že by se jména z jiných zemí překládat nemusela už jen proto, že to kazí dojem (aspoň u mě) – příklad – americká pohádka (film) a tam se najde nějaká ‚Mařenka‘“¹⁰⁰

Z této odpovědi je vidět, že dotyčný vnímá při čtení knihy/sledování filmu vlastní jména jako signál lokalizace textu. Podobné odpovědi se objevily i vícekrát, což považuji za důkaz toho, že jména postav sehrávají důležitou roli při ukotvení textu v dané kultuře, lokalitě, apod. (viz kapitola 2.3.1 této práce).

Některé odpovědi byly překvapivé naopak v tom, že svým vyzněním protiřečily preferencím, které předtím respondent uvedl. Viz tato odpověď:

„Myslím si, že pokud je celé dílo přeložené, měla by být i jména přeložená.“

Podle této odpovědi to vypadá, že by respondent měl preferovat počeštěnou formu vlastních jmen, u obou literárních ukázek však tento samý dotázaný uvedl, že upřednostňuje původní verze jmen. Domnívám se, že tato rozkolísanost preferencí je důkazem toho, že nelze spoléhat na obecnou preskripci či předem zaujatý postoj a je nutné hodnotit každý překlad individuálně – čtenář může předem zaujmout postoj, aby byla všechna jména počeštěována či překládána, avšak tváří v tvář konkrétním jménům může zjistit, že se mu vlastně více líbí či lépe čtou původní verze jmen.

¹⁰⁰ Při zapisování vlastních formulací respondentů jsem automaticky opravovala hrubé gramatické chyby, do stylistické roviny textu jsem téměř nezasahovala.

3.3.4 Otázky týkající se vzdělání, jazykové kompetence a sečtělosti respondentů

Otázka číslo 12: Uveďte, prosím, své nejvyšší dosažené vzdělání.

Tato otázka byla vynechána ve verzi dotazníku „pro školy“, neboť je snadno odvoditelná podle věku respondenta (problém mohl nastat u patnáctiletých žáků, kteří jsou „přestupní“ kategorií mezi základní a střední školou, avšak vzhledem k tomu, že dotazníky nejprve vyplňovali žáci základní školy a teprve několik dní po nich byli osloveni i středoškoláci, byly vyplněné dotazníky odděleny, takže jsem při vyhodnocování věděla, které dotazníky patří ke které skupině respondentů).

Výsledky ukazuje Tabulka 12.0:

Tabulka 12.1

	Celkem		Muži		Ženy	
Bez vzdělání / Žáci ZŠ	43	29 %	14	21 %	29	36 %
Základní vzdělání	38	26 %	31	46 %	7	9 %
Středoškolské vzdělání	26	17,5 %	8	12 %	18	22 %
Vysokoškolské vzdělání	41	27,5 %	14	21 %	27	33 %
	(148)		(67)		(81)	

V Tabulkách 12.2, 12.3 a 12.4 níže přikládám výsledky preferencí na základě vzdělání respondentů, ačkoliv v tomto ohledu žádná hypotéza stanovena nebyla.

Tabulka 12.2 – Vzhledem k první literární ukázce

Verze jmen	Vzdělání respondentů							
	Bez		ZŠ		SŠ		VŠ	
Původní	33	77 %	24	63 %	18	69 %	30	73 %
Počestěné	1	2 %	9	24 %	4	15 %	3	7 %
Obě	8	19 %	4	10,5 %	3	12 %	8	20 %
Žádné	0	0 %	0	0 %	1	4 %	0	0 %
Vynecháno	1	2 %	1	2,5 %	0	0 %	0	0 %
	(43)		(38)		(26)		(41)	

Tabulka 12.3 – Vzhledem k druhé literární ukázce

Verze jmen	Vzdělání respondentů							
	Bez		ZŠ		SŠ		VŠ	
Původní	15	35 %	16	42 %	14	54 %	18	44 %
Počestěné	16	37 %	12	32 %	8	31 %	11	27 %
Obě	12	28 %	10	26 %	2	7,5 %	11	27 %
Žádné	0	0 %	0	0 %	2	7,5 %	1	2 %
Vynecháno	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
	(43)		(38)		(26)		(41)	

Tabulka 12.4 – Průměr procentuálních hodnot

Verze jmen	Vzdělání respondentů			
	Bez	ZŠ	SŠ	VŠ
Původní	56 %	52,5 %	61,5 %	58,5 %
Počestěné	19,5 %	28 %	23 %	17 %
Obě	23,5 %	18,25 %	9,75 %	23,5 %
Žádné	0 %	0 %	5,75 %	1 %
Vynecháno	1 %	1,25 %	0 %	0 %

Jak je z průměrných hodnot vidět, výsledky jsou v tomto ohledu poměrně vyrovnané, což by se dalo považovat za znamení toho, že vzdělání nemá přílišný vliv na preference verzí křestních jmen.

Otázka číslo 13: Jaký druh oboru jste vystudovali?

Tato otázka rovněž chyběla ve verzi dotazníku „pro školy“ – u žáků základní školy se dělení na humanitní a technické obory neuplatňuje a co se týče respondentů z řad středoškoláků, vzhledem k postupné distribuci dotazníků jsem věděla, kterou školu daný respondent navštěvuje a tím pádem jsem mohla dělení provést sama.

Výsledky ukazuje Tabulka 13.1 (ve vyhodnocení nejsou zahrnuti žáci základní školy a respondenti ze všeobecného gymnázia, kde se rovněž dělení na humanitní a technické zaměření studia neuplatňuje):

Tabulka 13.1

	Celkem		Muži		Ženy	
Humanitní obory	38	41 %	9	17 %	29	65 %
Technické obory	60	57 %	43	81 %	17	33 %
Vynecháno	2	2 %	1	2 %	1	2 %
	(100)		(53)		(47)	

Tabulky 13.2, 13.3 a 13.4 níže ukazují preferované verze vzhledem k vystudovanému oboru i přesto, že (stejně jako v případě nejvyššího dosaženého vzdělání respondentů) ani studovaný/vystudovaný obor nebyl obsažen v žádné hypotéze o preferovaných verzích křestních jmen.

Tabulka 13.2 – Vzhledem k první ukázce

Verze jmen	Vystudovaný/Studovaný obor					
	humanitní		technický		vynecháno	
Původní	33	87 %	33	55 %	1	50 %
Počestěné	1	2,5 %	15	25 %	0	0 %
Obě	4	10,5 %	10	17 %	1	50 %
Žádné	0	0 %	1	1,5 %	0	0 %
Vynecháno	0	0 %	1	1,5 %	0	0 %
	(38)		(60)		(2)	

Tabulka 13.2 – Vzhledem k druhé ukázce

Verze jmen	Vystudovaný/Studovaný obor					
	humanitní		technický		vynecháno	
Původní	20	53 %	26	43,4 %	0	0 %
Počestěné	10	26 %	18	30 %	1	50 %
Obě	7	18,5 %	14	23,3 %	1	50 %
Žádné	1	2,5 %	2	3,3 %	0	0 %
Vynecháno	0	0 %	0	0 %	0	0 %
	(38)		(60)		(2)	

Tabulka 13.2 – Průměr procentuálních hodnot

Verze jmen	Vystudovaný/Studovaný obor		
	humanitní	technický	vynecháno
Původní	70 %	49,2 %	25 %
Počestěné	14,25 %	27,5 %	25 %
Obě	14,5 %	20,15 %	50 %
Žádné	1,25 %	2,4 %	0 %
Vynecháno	%	0,75 %	0 %

Jak je z výsledků patrné, respondenti, kteří studují či vystudovali humanitní obor výrazně silněji upřednostňují původní verze jmen. Lze to přisuzovat faktu, že v humanitních oborech studující/vystudovaní lidé zpravidla absolvují výuku anglického jazyka déle, je u nich tedy vyšší pravděpodobnost zvládnutí tohoto jazyka na pokročilé či odborné úrovni.

Otázka číslo 14: Absolvovali jste školní výuku anglického jazyka, případně jste navštěvovali nějaký druh kurzu angličtiny?

Tabulka 14.0

	Celkem	
Ano	128	86 %
Ne	20	14 %
	(148)	

Tato otázka sloužila jako uvedení k sérii otázek vztahujících se k míře znalosti anglického jazyka. Ve vztahu k preferencím verzí křestních jmen není dále rozebírána.

Otázka číslo 15: Jak dlouho jste se anglický jazyk učili/ učíte?

Tato otázka sloužila k rozdělení respondentů podle doby studia anglického jazyka. Objektivně vzato však tato otázka pro potvrzení/vyvrácení hypotézy č. 4 nepostačuje, neboť délka studia sama o sobě nevyovídá nic o znalosti jazyka – někdo, kdo se jazyk učí deset let, může sotva zvládat základy, zatímco někdo jiný, kdo se jazyk učí let pouze 5 již může ovládat angličtinu velmi pokročilé úrovně.

S ohledem na tento fakt jsem se rozhodla ponechat tuto otázku bez vztažení na preference respondentů a výsledky v Tabulce 15.0 jsou tudíž pouze ilustrativní:

Tabulka 15.0

	Celkem	
1 rok až 5 let	26	20 %
6 až 10 let	72	56 %
11 až 15 let	22	17 %
více než 16 let	6	5 %
vynecháno	2	2 %
	(128)	

Otázka číslo 16: Využíváte anglický jazyk opakovaně v praxi (např. v zaměstnání, v osobní korespondenci atd.)? Jestliže ano, uveďte, prosím, v jakém ohledu.

Tato otázka sloužila k oddělení respondentů, podle toho, v jakém ohledu se anglickým jazykem zabývají (profesně, zájmově, v rámci studia atd.). V hodnocení jsou z pochopitelných důvodů zahrnuti pouze respondenti z věkových kategorií 20 až 50 let a 51 a více let.

Jelikož tato otázka měla povahu tzv. otevřené otázky¹⁰¹, to jest, že respondenti formulovali vlastní odpověď, rozdělila jsem jejich odpovědi dodatečně do čtyř skupin: „Nepoužívám“, „Pro studijní účely“ (sem například patří často uváděná četba odborné literatury psaná v anglickém jazyce), „V soukromí“ (např. konverzace s přáteli), „V profesi“ (např. výuka, překlad, konverzace se zákazníky).

Tabulka 16.0 ukazuje podíl jednotlivých výše uvedených skupin ve vzorku respondentů nad 19 let:

Tabulka 16.0

	Celkem	
Nepoužívám	37	53,5 %
Pro studijní účely	9	13 %
V soukromí	8	11,5 %
V profesi	15	22 %
	(69)	

¹⁰¹ VIZ ŠKALOUDOVÁ.

Pro hodnocení vlivu na preference respondentů tato otázka nakonec použita nebyla, neboť se zdálo mnohem vhodnější použít otázku č. 17. Výše uvedené výsledky jsou tedy opět pouze ilustrativní.

Otázka číslo 17: Jak hodnotíte svou znalost psaného anglického jazyka?

Zatrhňte, prosím, nejvhodnější odpověď z níže uvedených.

Tato otázka opět slouží k rozdělení respondentů do skupin podle míry znalosti anglického jazyka.

Jednalo se o otázku tzv. polouzavřenou – respondenti měli vybrat nejvhodnější odpověď, pokud se jim ani jedna nezdála dostatečně výstižná, mohli formulovat vlastní. V takových případech jsem si při vyhodnocování dovolila sama zařadit nově formulovanou odpověď do nejvhodnější skupiny z nabídnutých odpovědí.

Verze dotazníků „pro školy“ tuto otázku neobsahovala, neboť jsem se obávala, že by žáci základních a středních škol nedokázali správně odhadnout úroveň své znalosti psaného anglického jazyka. Respondenti do dvaceti let tudíž nejsou ve vyhodnocení zahrnuti.

Vedle výše zmíněného poslouží tato otázka i k podpoření či vyvrácení hypotézy č. 4, tedy:

4. Čtenáři s hlubší znalostí anglického jazyka budou upřednostňovat původní (exotizační) varianty vlastních jmen.

Rozložení respondentů na jednotlivé skupiny udává Tabulka 17.1, preference jednotlivých skupin jsou zpracovány v Tabulce 17.2 pro první literární ukázkou a v Tabulce 17.3 pro druhou literární ukázkou. Tabulka 17.4 udává celkový průměr procentuálních hodnot:

Tabulka 17.1

Označení			Popis
0	16	23,2 %	Nemám žádné znalosti anglického jazyka.
1	12	17,4 %	Rozumím nejzákladnější slovní zásobě v jednotkách slov a frází.
2	8	11,6 %	Rozumím širší slovní zásobě včetně abstraktních pojmů i jednodušším větám a souvětím.
3	5	7,2 %	Rozumím pokročilé slovní zásobě i méně obsáhlým textům ne odborného charakteru.
4	14	20,3 %	Dobře rozumím veškerým odborným textům, zvládnou přečíst i krátký odbornější text. S pomocí slovníku dokážu číst anglicky psanou beletrii.
5	14	20,3 %	Rozumím všem druhům textu bez ohledu na jejich rozsah a odbornost. Číst anglicky psanou beletrii mi nedělá potíže, slovník používám minimálně, dokážu si význam neznámých slov odvodit z kontextu.
	(69)		

Tabulka 17.2 – Výsledky pro první literární ukázkou

Verze jmen	Označení skupin											
	0		1		2		3		4		5	
Původní	7	43,75 %	9	75 %	4	50 %	4	80 %	11	79 %	14	100 %
Počestěné	4	25 %	1	8 %	1	12,5 %	0	0 %	1	7 %	0	0 %
Obě	4	25 %	2	17 %	3	37,5 %	1	20 %	2	14 %	0	0 %
Žádné	1	6,25 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Vynecháno	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
	(16)		(12)		(8)		(5)		(14)		(14)	

Tabulka 17.3 – Výsledky pro druhou literární ukázkou

Verze jmen	Označení skupin											
	0		1		2		3		4		5	
Původní	8	50 %	4	33 %	3	37,5 %	3	60 %	7	50 %	7	50 %
Počestěné	3	18,75 %	5	42 %	4	50 %	0	0 %	6	43 %	2	14 %
Obě	3	18,75 %	3	25 %	1	12,5 %	2	40 %	1	7 %	4	29 %
Žádné	2	12,5 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	1	7 %
Vynecháno	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
	(16)		(12)		(8)		(5)		(14)		(14)	

Tabulka 17.4 – Průměr procentuálních hodnot

Verze jmen	Označení skupin					
	0	1	2	3	4	5
Původní	46,875 %	54 %	43,75 %	70 %	64,5 %	75 %
Počeštěné	21,875 %	25 %	31,25 %	0 %	25 %	7 %
Obě	21,875 %	21 %	25 %	30 %	10,5 %	14,5 %
Žádné	9,375 %	0 %	0 %	0 %	0 %	3,5 %
Vynecháno	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %

Jak je z průměrných hodnot patrné, respondenti s nejvyšším stupněm znalosti angličtiny skutečně upřednostňovali původní verze křestních jmen, a to navíc v nejvyšší míře ze všech hodnocených skupin – průměrná procentuální preference u prvních tří skupin je 48 %, u posledních tří 69 %. Lze tedy říci, že lidé s lepší znalostí (psaného) anglického jazyka budou původní verze křestních jmen literárních postav upřednostňovat ve větší míře než lidé s horší znalostí uvedeného. Předloženou hypotézu tudíž považuji za potvrzenou.

Otázka číslo 18: Kolik průměrně přečtete knih během jednoho roku?

Tato otázka slouží jako přípravná otázka k otázce č. 19. Preference na základě sečtělosti zkoumána nebyla.

Výsledky pouze pro ilustraci sečtělosti zkoumané skupiny osob ukazuje Tabulka 18.0 níže:

Tabulka 18.0

	Celkem	
Žádnou	6	4 %
1 až 6	77	52 %
7 až 24	32	22 %
25 až 49	23	15,5 %
50 a více	7	4,5 %
Nevím	2	1 %
Vynecháno	1	1 %
	(148)	

Otázka číslo 19: Čtete obecně více knih českých autorů či zahraničních autorů?

Tabulka 19.1

	Celkem	
Českých	25	17 %
Zahraničních	62	42 %
Obojí prakticky rovnocenně	55	37 %
Vynecháno	6	4 %
	(148)	

Otázka slouží k shromáždění dat pro potvrzení hypotézy č. 5 tedy:

5. Čtenáři preferující zahraniční literární tvorbu budou upřednostňovat původní (exotizační) varianty vlastních jmen.

Výsledky pro první ukázkou zaznamenává Tabulka 19.2, výsledky pro druhou ukázkou Tabulka 19.3 níže:

Tabulka 19.2 – Výsledky pro první literární ukázkou

Verze jmen	Autoři							
	čeští		zahraniční		rovnocenný podíl		vynecháno	
Původní	19	76 %	48	77,5 %	36	65 %	2	33 %
Počestěné	5	20 %	5	8 %	6	11 %	1	17 %
Obě	1	4 %	9	14,5 %	11	20 %	2	33 %
Žádné	0	0 %	0	0 %	1	2 %	0	0 %
Vynecháno	0	0 %	0	0 %	1	2 %	1	17 %
	(25)		(62)		(55)		(6)	

Tabulka 19.3 – Výsledky pro druhou literární ukázkou

Verze jmen	Autoři							
	čeští		zahraniční		rovnocenný podíl		vynecháno	
Původní	15	60 %	22	35,5 %	24	44 %	2	33 %
Počestěné	6	24 %	23	37 %	17	31 %	1	17 %
Obě	3	12 %	17	27,5 %	12	22 %	3	50 %
Žádné	1	4 %	0	0 %	2	3 %	0	0 %
Vynecháno	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
	(25)		(62)		(55)		(6)	

Celkový přehled nabízí Tabulka 19.4 níže. Procentuální hodnoty předchozích dvou tabulek jsou zde zprůměrovány a výsledek je následující:

Tabulka 19.4 – Průměr procentuálních hodnot

Verze jmen	Autoři			
	čeští	zahraniční	rovnocenný podíl	vynecháno
Původní	68 %	56,5 %	54,5 %	33 %
Počestěné	22 %	22,5 %	21 %	17 %
Obě	8 %	21 %	21 %	41,5 %
Žádné	2 %	0 %	2,5 %	0 %
Vynecháno	0 %	0 %	1 %	8,5 %

Jak je z tabulky vidět, respondenti preferující zahraniční knižní autory v poměrně těsné nadpoloviční většině skutečně preferovali původní verze křestních jmen (přičemž vzhledem k první literární ukázce je preference velmi silná – 77,5 % – avšak vzhledem k druhé ukázce poměrně slabá, pouze 35,5 %). Předložená hypotéza tedy byla potvrzena. Překvapující je ovšem fakt, že i ti respondenti, kteří uvedli, že preferují české knižní autory volili původní verze jmen, a to ještě častěji, než respondenti upřednostňující autory zahraniční.

Otázka číslo 20: Četli jste někdy knihu (neodbornou) v anglickém jazyce?

Tato otázka se částečně váže ke skupině otázek shromažďujících informace o míře znalosti anglického jazyka. Lze totiž předpokládat, že pravidelnou četbu anglicky psané beletrie si může „dovolit“ pouze člověk s poměrně vysokou znalostí jazyka. Rovněž lze předpokládat, že respondenti, kteří pravidelně tuto literaturu čtou, budou upřednostňovat původní verze křestních jmen, neboť s nimi mají více čtenářských zkušeností.

Výsledky zaznamenává Tabulka 20.0 níže:

Tabulka 20.0

	Celkem		Označení pro Tabulky 20.1 a 20.2
Ne, nikdy	91	61,5 %	1
Ano, jednou	21	14 %	2
Ano, více než jednou	27	18 %	3
Ano, čtu je pravidelně	8	5,5 %	4
Vynecháno	1	1 %	5
	(148)		

Výsledky ukazují, že většina respondentů beletrii přímo v anglickém jazyce nikdy nečetla.

Tabulka 20.1 – Výsledky pro první literární ukázkou

Verze jmen	Četba beletrie v anglickém jazyce									
	1		2		3		4		5	
Původní	60	66 %	13	62 %	24	89 %	8	100 %	0	0 %
Počestěné	13	14 %	2	9,5 %	1	4 %	0	0 %	1	100 %
Obě	16	18 %	5	24 %	2	7 %	0	0 %	0	0 %
Žádné	1	1 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Vynecháno	1	1 %	1	4,5 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
	(91)		(21)		(27)		(8)		(1)	

Tabulka 20.1 – Výsledky pro druhou literární ukázkou

Verze jmen	Četba beletrie v anglickém jazyce									
	1		2		3		4		5	
Původní	40	44 %	4	19 %	15	55,5 %	4	50 %	0	0 %
Počestěné	33	36 %	5	24 %	8	30 %	1	12,5 %	0	0 %
Obě	16	18 %	12	57 %	3	11 %	3	37,5 %	1	100 %
Žádné	2	2 %	0	0 %	1	3,5 %	0	0 %	0	0 %
Vynecháno	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
	(91)		(21)		(27)		(8)		(1)	

Tabulka 20.3 – Průměr procentuálních hodnot

Verze jmen	Četba beletrie v anglickém jazyce				
	Ne	Jednou	Vícekrát	Pravidelně	Vynecháno
Původní	55 %	40,5 %	72,25 %	75 %	0 %
Počeštěné	25 %	16,75 %	17 %	6,25 %	50 %
Obě	18 %	40,5 %	9 %	18,75 %	50 %
Žádné	1,5 %	0 %	1,75 %	0 %	0 %
Vynecháno	0,5 %	2,25 %	0 %	0 %	0 %

Výsledky ukazují, že respondenti, kteří četli beletrii v anglickém jazyce vícekrát, případně ji čtou pravidelně, preferují původní verze jmen poměrně silněji než lidé, kteří tuto formu četby zkoušeli jen jednou nebo vůbec. Tyto výsledky samozřejmě s největší pravděpodobností souvisí s preferencemi na základě míry znalosti anglického jazyka – předpokládám, že beletrii v anglickém jazyce vícekrát četli či pravidelně čtou lidé velmi dobře tento jazyk ovládající, a ti, jak vyhodnocení otázky č. 17 ukázalo, častěji v obou ukázkách preferovali původní verze jmen.

4. Závěr

V úvodu této práce jsem si stanovila pět hypotéz, které měly být následně podpořeny či vyvráceny výsledky dotazníkového průzkumu. Hypotézy zněly následovně:

1. Čtenáři v kategorii 13 až 19 let budou (silně) upřednostňovat vlastní jména v původních (exotizačních) variantách.
2. Čtenáři v kategorii 51 a více let budou upřednostňovat počeštěné (adaptované) varianty vlastních jmen.
3. Čtenáři, kteří se s textem setkali v jazyce originálu (tj. v anglickém jazyce) budou upřednostňovat původní (exotizační) varianty vlastních jmen v daném textu.
4. Čtenáři s hlubší znalostí anglického jazyka budou upřednostňovat původní (exotizační) varianty vlastních jmen.
5. Čtenáři preferující zahraniční literární tvorbu budou upřednostňovat původní (exotizační) varianty vlastních jmen.

První hypotéza byla v případě obou literárních otázek podpořena – v případě jmen z první literární ukázky ovšem výrazně silněji, než v případě jmen z ukázky druhé. Druhá hypotéza byla u jmen z obou literárních ukázek vyvrácena. Pro třetí hypotézu bohužel nebyl dostatek dat, proto jsem u obou ukázek upustila od jejího vyhodnocení. Čtvrtá i pátá hypotéza byla opět potvrzena.

Potvrzení či vyvrácení hypotéz však ve své práci považuji za méně důležité, než samo vyhodnocení čtenářských preferencí. V oddílech zabývajících se vyhodnocením odpovědí respondentů k patřičným ukázkám jsou preference vztaženy vždy k jedné dané ukázce, v Tabulkách 21.1 a 21.2 níže tedy příkládám průměrné hodnoty preferencí jednotlivých verzí křestních jmen z obou literárních ukázek:

Tabulka 21.1 – Preference verzí křestních jmen literárních postav - průměr procentuálních hodnot pro obě ukázky (pro všech osm kategorií odděleně)

verze jmen	Muži 13-15a	Ženy 13-15a	Muži 15b-19	Ženy 15b-19	Muži 20-50	Ženy 20-50	Muži 51 a více	Ženy 51 a více
Původní	61 %	53,25 %	52 %	66,5 %	43,5 %	72 %	37,5 %	54 %
Počestěné	25 %	17,25 %	28,25 %	25 %	30 %	14,5 %	25 %	16,5 %
Obě	14%	27,5 %	18,25 %	8,5 %	26,5 %	12 %	31,25 %	21 %
Žádná	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	1,5 %	6,25 %	8,5 %
Vynecháno	0 %	2 %	1,5 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %

Tabulka 21.2 – Preference verzí křestních jmen literárních postav - průměr procentuálních hodnot pro obě ukázky (celkový přehled)

verze jmen	Celkem	Muži	Ženy
Původní	56,75 %	50 %	62,25 %
Počestěné	21,75 %	27,5 %	17 %
Obě	19,5 %	21 %	18,5 %
Žádná	1,35 %	0,75 %	1,75 %
Vynecháno	0,65 %	0,75 %	0,5 %

I z celkového přehledu je patrné, že nejsilnější preference vykazovaly původní verze jmen, přičemž u první ukázky byla tato preference výrazně dominantní (71 %).

Pokoušela jsem se rovněž vypořádat, jaký aspekt by mohl mít na určité preference výraznější vliv (tedy např. znalost ukázky, jazyk přečtené knihy, znění shlédnuté filmové adaptace apod.). Mé předpoklady v těchto ohledech byly většinou potvrzeny, přesto si myslím, že nelze s jistotou tvrdit, že zkoumané aspekty mají skutečně na preference respondentů významnější vliv. Co však na preference čtenářů vliv nesporně má je charakter literárního díla. U knihy Jane Austenové *Pýcha a předsudek*, jejíž děj je značně provázán s prostředím a výchozí kulturou a kde se křestní jména prakticky nepodílejí na vnitřní charakteristice postav byly upřednostňovány původní verze mnohem silněji, než u knihy J. K. Rowlingové *Harry Potter a princ dvojí krve*, kde se ozvěna britské kultury nachází jen jako kulisa „reálného“ světa, který je v knize méně podstatný, než svět druhý, magický, a kde se křestní jména výrazněji podílí na charakteristice postav.

O co jsem se však ve své práci snažila především, bylo poukázat na onen nevyvratitelný aspekt překladatelské tvorby, na čtenáře. Odpoutala-li se translatická bádání od překladu jako textu, aby se zaměřila na překlad jako proces a rovněž na překladatele jako na nejdůležitější prvek tohoto procesu, měla by se současně zaměřit i na čtenáře jako na příjemce výsledku překladatelského procesu. Namítnou-li translatické, že nelze spoléhat na názor laiků, možná je moje práce přesvědčí o opaku. Mnohé odpovědi, které se objevily v předloženém dotazníku (a mezi nimi nemálo odpovědí velmi mladých respondentů) totiž ukázaly, že mnohdy podceňovaný příjemce textu přemýšlí o vlastních jménech, a překladu vůbec, na poměrně vysoké úrovni.

Přílohy

1) Dotazník, verze „pro dospělé“

Dotazník pro diplomovou práci

Dobrý den, jsem studentkou Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Dotazník, který Vám předkládám je stěžejní součástí mé magisterské diplomové práce. Předem Vám tudíž vřele děkuji za Vaši ochotu a za Váš čas, který strávíte jeho vyplněním. Tento dotazník bude použit jen a pouze jako výzkumný materiál v mé diplomové práci. Vždy si, prosím, pozorně přečtěte celé znění otázky i odpovědi a teprve poté označte vybranou odpověď. Odpovědi na otázky označené hvězdičkou jsou povinné.

* Required

Uveďte, prosím, svůj věk *

*

- Muž
 Žena

Nyní Vás poprosím o trochu čtení. Nenechte se, prosím, odradit délkou ukázek. Slibuji, že po Vás nebudu žádat žádný literární rozbor.

Následující ukázka je převzata z knihy Jane Austenové *Pýcha a předsudek* (orig. *Pride and Prejudice*, překlad Eva Kondrysová, s úpravami autorky dotazníku). Děj této knihy se odehrává ve Velké Británii na začátku 19. století. Přečtěte si, prosím, pozorně obě verze ukázky a odpovězte na otázky týkající se textu:

1. verze:

Večer uběhl příjemně celé rodině. Paní Bennetová byla svědkem toho, že její nejstarší dcera vzbudila skutečný obdiv netherfieldského panstva. Pan Bingley ji dvakrát vyzval k tanci a jeho sestry jí projevíly přízeň. Janu to těšilo stejně jako matku, ač to nedávala tak najevo. Alžběta vycítila, že má Jana radost. Marie zaslechla, jak kdosi vykládá slečně Bingleyové, že ona je nejvzdělanější dívka široko daleko, a Kateřina s Lýdií měly to štěstí, že ani jeden kousek neproseděly, což jim zatím při plesech stačilo k blaženosti. Vracely se tedy do Longbournu, vsi, kde žili a kde byli nejváženější rodinou, v růžové náladě. Zjistily, že pan Bennet dosud bdí. Nad knihou zapomínal na čas a tentokrát byl velmi zvědavý, jak probíhal večer, kterému předcházely tak vzrušené dohady. Očekával spíš, že nový soused zklame naděje jeho choti, ale brzy zjistil, že tentokrát je mu vyslechnout jiné dojmy. „Ach, drahý manželi,“ začala, sotva překročila práh, „bavily jsme se výborně, byl to nádherný ples. Jana budila takový obdiv, že si to ani neumíte představit. Každý říkal, jak jí to krásně sluší, a panu Bingleymu se musela moc líbit, protože s ní tančil dvakrát. Jen považte, drahý choti, doopravdy s ní tančil dvakrát! Pro žádnou jinou nepřišel znovu. Nejprve požádal o tanec slečnu Lucasovou. Byla jsem zoufalá, když proti sobě stanuli, ale zřejmě se mu vůbec nelíbila, komu by se také mohla líbit, no ne, a asi ho upoutala Jana, jak šla tančit. Vypál se tedy, kdo to je, dal se představit a o příští tanec požádal ji. Třetí kousek tančil se slečnou Kingovou, čtvrtý s Marií Lucasovou, pátý znovu s Janou a šestý s Lízinkou a s Boulangerovou.“

2. verze:

Večer uběhl příjemně celé rodině. Paní Bennetová byla svědkem toho, že její nejstarší dcera vzbudila skutečný obdiv netherfieldského panstva. Pan Bingley ji dvakrát vyzval k tanci a jeho sestry jí projevíly přízeň. Jane to těšilo stejně jako matku, ač to nedávala tak najevo. Elizabeth vycítila, že má Jane radost. Mary zaslechla, jak kdosi vykládá slečně Bingleyové, že ona je nejvzdělanější dívka široko daleko, a Catherine s Lydií měly to štěstí, že ani jeden kousek neproseděly, což jim zatím při plesech stačilo k blaženosti. Vracely se tedy do Longbournu, vsi, kde žili a kde byli nejváženější rodinou, v růžové náladě. Zjistily, že pan Bennet dosud bdí. Nad knihou zapomínal na čas a tentokrát byl velmi zvědavý, jak probíhal večer, kterému předcházely tak vzrušené dohady. Očekával spíš, že nový soused zklame naděje jeho choti, ale brzy zjistil, že tentokrát je mu vyslechnout jiné dojmy. „Ach, drahý manželi,“ začala, sotva překročila práh, „bavily jsme se výborně, byl to nádherný ples. Jane budila takový obdiv, že si to ani neumíte představit. Každý říkal, jak jí to krásně sluší, a panu Bingleymu se musela moc líbit, protože s ní tančil dvakrát. Jen považte, drahý choti, doopravdy s ní tančil dvakrát! Pro žádnou jinou nepřišel znovu. Nejprve požádal o tanec slečnu Lucasovou. Byla jsem zoufalá, když proti sobě stanuli, ale zřejmě se mu vůbec nelíbila, komu by se také mohla líbit, no ne, a asi ho upoutala Jane, jak šla tančit. Vypál se tedy, kdo to je, dal se představit a o příští tanec požádal ji. Třetí kousek tančil se slečnou Kingovou, čtvrtý s Marií Lucasovou, pátý znovu s Jane a šestý s Lizzy a s Boulangerovou.“

1. Znáte knihu, ze které je ukázka převzata? *

- Zním, knihu jsem čet/a
- Zním, ale knihu jsem nečet/a
- Neznám

2. V případě, že jste knihu četli, uveďte prosím, v jakém to bylo jazyce, případně jazycích

- Čeština
- Angličtina
- Čeština i angličtina
- Jiný / Jiná kombinace (uveďte níže)
- Other:

3. Příběh této knihy byl několikrát zfilmován. Viděli jste některou z filmových adaptací? *

- Ano
- Ne
- Nevzpomínám si

4. Jestliže jste některou z adaptací viděli, uveďte prosím, v jakém znění. V případě, že jste film viděli sice v cizím jazyce, ale s českými titulky, zvolte možnost "v českém znění", případně "v jiném znění" a poté do komentáře napište kombinaci znění+titulky

- V českém znění
- V anglickém znění
- V českém i v anglickém znění
- V jiném znění (uveďte níže)
- Other:

5. Zaměřte se, prosím, na podobu křestních jmen postav v obou verzích ukázky. Které verzi dáváte přednost? *

- 1. verzi - české podoby jmen
- 2. verzi - původní podoby jmen
- Obě se mi zdají přijatelné
- Nelíbí se mi ani jedna (zdůvodněte v komentáři níže)
- Other:

Následující ukázka je převzata z knihy J. K. Rowlingové Harry Potter a princ dvojí krve (orig. Harry Potter and the Half-blood Prince, překlad Pavel Medek, s úpravami autorky dotazníku). Děj této knihy se odehrává v současné době ve Velké Británii, ovšem obsahuje magii, bájně tvory a jiná témata žánru fantasy. Přečtěte si, prosím, obě verze ukázky a odpovězte na otázky týkající se textu:

1. verze:

Ginny a Demelza daly každá po jednom gólu a poskytly svým rudozlatě oblečeným fanouškům příležitost k nadšenému jáсотu. Pak Cadwallader další brankou srovnal skóre, ovšem Lenka si toho zřejmě vůbec nevšimla. Zdálo se, že tak přízemní problémy, jako je skóre zápasu, jí absolutně nezajímají, a neustále se pokoušela strhnout pozornost davu k úvahám o zajímavě tvarovaných oblacích či o možnosti, že Zachariáš Smith, jemuž se ještě ani jednou nepodařilo udržet Camrál déle než minutu, trpí neznámou chorobou, kterou charakterizovala jako „pouštivé postižení“. „Sedmdesát ku čtyřiceti pro Mrzimor!“ štěkla profesorka McGonagallová do Lenčina megafonu. „Už tolik?“ podivila se nepřítomně Lenka. „Jejda, podívejte! Nebelvírský brankář sebral jednomu ze svých odrážeců hůl!“

2. verze:

Ginny a Demelza daly každá po jednom gólu a poskytly svým rudozlatě oblečeným fanouškům příležitost k nadšenému jáso. Pak Cadwallader další brankou srovnal skóre, ovšem Luna si toho zřejmě vůbec nevšimla. Zdálo se, že tak přízemní problémy, jako je skóre zápasu, ji absolutně nezajímají, a neustále se pokoušela strhnout pozornost davu k úvahám o zajímavě tvarovaných oblacích či o možnosti, že Zacharias Smith, jemuž se ještě ani jednou nepodařilo udržet Camrál déle než minutu, trpí neznámou chorobou, kterou charakterizovala jako „poušтивé postižení“. „Sedmdesát ku čtyřiceti pro Mrzimor!“ štěkla profesorka McGonagallová do Lunina megafonu. „Už tolik?“ podívila se nepřítomně Luna. „Jejda, podívejte! Nebelvírský brankář sebral jednomu ze svých odrážeců hůl!“

6. Znáte knihu, ze které je ukázka převzata? *

- Zním, knihu jsem četl/a
- Zním, ale knihu jsem nečetl/a
- Neznám

7. V případě, že jste knihu četli, uveďte prosím, v jakém to bylo jazyce, případně jazycích

- Čeština
- Angličtina
- Čeština i angličtina
- Jiný / Jiná kombinace (uveďte níže)
- Other:

8. Příběh této knihy byl nedávno zfilmován. Viděli jste jej? *

- Ano
- Ne
- Nevzpomínám si

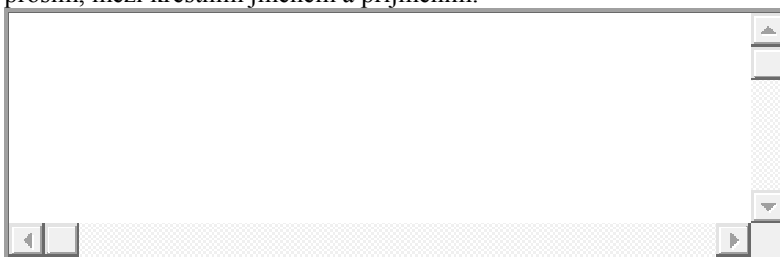
9. Jestliže jste film viděli, uveďte prosím, v jakém znění V případě, že jste film viděli sice v cizím jazyce, ale s českými titulky, zvolte možnost "v českém znění", případně "v jiném znění" a poté do komentáře napište kombinaci znění+titulky

- V českém znění
- V anglickém znění
- V českém i anglickém znění
- V jiném znění (uveďte níže)
- Other:

10. Opět se, prosím, zaměřte na podobu křestních jmen postav v obou verzích ukázky. Které verzi dáváte přednost? *

- 1. verzi - české podoby (vybraných) jmen
- 2. verzi - původní podoby (vybraných) jmen
- Obě se mi zdají přijatelné
- Nelíbí se mi ani jedna (zdůvodněte v komentáři níže)
- Other:

11. Jaké je Vaše stanovisko k překladu vlastních jmen obecně? Ve svém komentáři rozlišujte, prosím, mezi křestním jménem a příjmením.

Tímto jsme skončili s literárními ukázkami. Vydržte však, prosím, ještě chvíli ve střehu a odpovězte na několik posledních otázek:

12. Uveďte, prosím, své nejvyšší dosažené vzdělání *

13. Jaký druh oboru jste vystudovali/studujete?

- Humanitní
 Technický

14. Absolvovali jste školní výuku anglického jazyka, případně jste navštěvovali nějaký druh kurzu angličtiny? *

- Ano
 Ne

15. Jak dlouho jste se anglický jazyk učili/učíte? V případě samostudia vepište k počtu let i poznámku "samostudium" či něco podobného

16. Využíváte anglický jazyk opakovaně v praxi (např. v zaměstnání, v osobní korespondenci atd.)? Jestliže ano, uveďte, prosím, v jakém ohledu. Příklady: učíte-li angličtinu na škole či v kurzu, napište např. "výuka na škole/v kurzu"; jste-li překladatel/tlumočník napište např.

"překlad/tlumočení", atd.

17. Jak hodnotíte svou znalost psaného anglického jazyka? Zatrhněte prosím nejvhodnější odpověď z níže uvedených * Pokud se Vám žádná z nabídnutých odpovědí nejví odpovídající, pokuste se stručně formulovat vlastní odpověď

- Nemám žádné znalosti anglického jazyka
 Rozumím nejzákladnější slovní zásobě v jednotkách slov a frází
 Rozumím širší slovní zásobě včetně abstraktních pojmů i jednodušším větám a souvětím
 Rozumím pokročilé slovní zásobě i méně obsáhlým textům ne odborného charakteru
 Dobře rozumím veškerým odborným textům, zvládnou přečíst i krátký odbornější text. S pomocí slovníku dokážu číst anglicky psanou beletrii.
 Rozumím všem druhům textu bez ohledu na jejich rozsah a odbornost. Číst anglicky psanou beletrii mi nedělá potíže, slovník používám minimálně, dokážu si význam neznámých slov odvodit z kontextu.
 Other:

18. Kolik průměrně přečtete knih během jednoho roku? *

19. Čtete obecně více knih českých autorů či zahraničních autorů? *

- Českých
- Zahraničních
- Obojí prakticky rovnocenně

20. Četli jste někdy knihu (neodbornou) v anglickém jazyce? *

- Ne, nikdy
- Ano, jednou
- Ano, více než jednou
- Ano, čtu je pravidelně

Zde můj dotazník končí. Ještě jednou Vám děkuji za čas, který jste strávili jeho vyplněním. S pozdravem, Hana Ucekajová

Původní elektronická podoba dotazníku je dostupná z:

<<https://docs.google.com/spreadsheets/viewform?formkey=dDJXaFJNdmJVNIp2TTILVktJMW9BUWc6MA>>.

2) Dotazník, verze „pro školy“

Ahoj,
jsem studentka na Univerzitě Palackého v Olomouci a dotazník, který jsi zrovna dostal/dostala je důležitou součástí mojí diplomové práce. Proto je potřeba, aby jsi ho vyplnil/vyplnila velmi pečlivě – vždycky si pozorně přečti zadání a odpověz podle svého nejlepšího svědomí. Dotazník je anonymní, takže se nestyď projevit svůj názor. Odpovědi označ zaškrtnutím příslušného rámečku, případně napiš do vyznačeného obdelníku (případně i mimo něj, jestli se rozepíšeš).

Předem díky za tvoji pomoc!

Kolik je ti let?

Kluk

Holka

Ted' tě poprosím o trochu čtení. Nenech se odradit délkou ukázek. Rozhodně po Tobě nebudu chtít žádný literární rozbor.

První ukázka je z knihy Jane Austenové *Pýcha a předsudek* (orig. *Pride and Prejudice*). Děj knihy se odehrává ve Velké Británii na začátku 19. století. Přečti si, prosím, pozorně obě verze ukázky a odpověz na otázky týkající se textu:

1. verze:

Večer uběhl příjemně celé rodině. Paní Bennetová byla svědkem toho, že její nejstarší dcera vzbudila skutečný obdiv netherfieldského panstva. Pan Bingley ji dvakrát vyzval k tanci a jeho sestry jí projevily přízeň. Janu to těšilo stejně jako matku, ač to nedávala tak najevo. Alžběta vycítila, že má Jana radost. Marie zaslechla, jak kdosi vykládá slečně Bingleyové, že ona je nejmzdělanější dívka široko daleko, a Kateřina s Lýdií měly to štěstí, že ani jeden kousek neproseděly, což jim zatím při plesech stačilo k blaženosti. Vracely se tedy do Longbournu, vsi, kde žili a kde byli nejmávanější rodinou, v růžové náladě. Zjistily, že pan Bennet dosud bdí. Nad knihou zapomínal na čas a tentokrát byl velmi zvědavý, jak probíhal večer, kterému předcházely tak vzrušené dohady. Očekával spíš, že nový soused zklame naděje jeho choti, ale brzy zjistil, že tentokrát je mu vyslechnout jiné dojmy. „Ach, drahý manželi,“ začala, sotva překročila práh, „bavily jsme se výborně, byl to nádherný ples. Jana budila takový obdiv, že si to ani neumíte představit. Každý říkal, jak jí to krásně sluší, a panu Bingleymu se musela moc líbit, protože s ní tančil dvakrát. Jen považte, drahý choti, doopravdy s ní tančil dvakrát! Pro žádnou jinou nepřišel znovu. Nejprve požádal o tanec slečnu Lucasovou. Byla jsem zoufalá, když proti sobě stanuli, ale zřejmě se mu vůbec nelíbila, komu by se také mohla líbit, no ne, a asi ho upoutala Jana, jak šla tančit. Vyptal se tedy, kdo to je, dal se představit a o příští tanec požádal ji. Třetí kousek tančil se slečnou Kingovou, čtvrtý s Marií Lucasovou, pátý znovu s Janou a šestý s Lizinkou a s Boulangerovou.“

2. verze:

Večer uběhl příjemně celé rodině. Paní Bennetová byla svědkem toho, že její nejstarší dcera vzbudila skutečný obdiv netherfieldského panstva. Pan Bingley ji dvakrát vyzval k tanci a jeho sestry jí projevily přízeň. Jane to těšilo stejně jako matku, ač to nedávala tak najevo. Elizabeth vycítila, že má Jane radost. Mary zaslechla, jak kdosi vykládá slečně Bingleyové, že ona je nejmzdělanější dívka široko daleko, a Catherine s Lýdií měly to štěstí, že ani jeden kousek neproseděly, což jim zatím při plesech stačilo k blaženosti. Vracely se tedy do Longbournu, vsi, kde žili a kde byli nejmávanější rodinou, v růžové náladě. Zjistily, že pan Bennet dosud bdí. Nad knihou zapomínal na čas a tentokrát byl velmi zvědavý, jak probíhal večer, kterému předcházely tak vzrušené dohady. Očekával spíš, že nový soused zklame naděje jeho choti, ale brzy zjistil, že tentokrát je mu vyslechnout jiné dojmy. „Ach, drahý manželi,“ začala, sotva překročila práh, „bavily jsme se výborně, byl to nádherný ples. Jane budila takový obdiv, že si to ani neumíte představit. Každý říkal, jak jí to krásně sluší, a panu Bingleymu se musela moc líbit, protože s ní tančil dvakrát. Jen považte, drahý choti, doopravdy s ní tančil dvakrát! Pro žádnou jinou nepřišel znovu. Nejprve požádal o tanec slečnu Lucasovou. Byla jsem zoufalá, když proti sobě stanuli, ale zřejmě se mu vůbec nelíbila, komu by se také mohla líbit, no ne, a asi ho upoutala Jane, jak šla tančit. Vyptal se tedy, kdo to je, dal se představit a o příští tanec požádal ji. Třetí kousek tančil se slečnou Kingovou, čtvrtý s Marií Lucasovou, pátý znovu s Jane a šestý s Lizzy a s Boulangerovou.“

1. Znáš knihu, ze které je ukázka?

- Zním, četl/četla jsem ji
- Zním, ale nečetl/nečetla jsem ji
- Neznám

2. Jestliže jsi knihu četl/četla, napiš v jakém to bylo jazyce (můžeš označit i více odpovědí)

- V češtině
 V angličtině
 V jiném jazyce (napiš do rámečku)

3. Kniha byla několikrát zfilmována. Viděl/Viděla jsi některý z filmů?

- Ano
 Ne
 Nevzpomínám si

4. Jestli jsi některý z filmů viděl/viděla, napiš v jakém jazyce (můžeš označit i více odpovědí) (Jestli jsi film viděl/viděla sice v cizím jazyce, ale s českými titulky, napiš do komentáře kombinaci jazyk+titulky)

- V češtině
 V angličtině
 V jiném jazyce (napiš do rámečku)

5. Pozorně se podívej, jak vypadají křestní jména postav v obou verzích ukázky. Která se ti víc líbí?

1. verze – české podoby jmen
 2. verze – původní podoby jmen
 Líbí se mi obě
 Nelíbí se mi ani jedna (napiš do rámečku důvod)

Další (a poslední) ukázka je z knihy J. K. Rowlingové *Harry Potter a princ dvojí krve* (orig. *Harry Potter and the Half-blood Prince*). Děj knihy se odehrává v současné době ve Velké Británii, ovšem obsahuje magii, bájně tvory a jiná témata žánru fantasy. Přečti si, prosím, pozorně obě verze ukázky a odpověz na otázky týkající se textu:

1. verze:

Ginny a Demelza daly každá po jednom gólu a poskytly svým rudozlatě oblečeným fanouškům příležitost k nadšenému jáso. Pak Cadwallader další brankou srovnal skóre, ovšem Lenka si toho zřejmě vůbec nevšimla. Zdálo se, že tak přízemní problémy, jako je skóre zápasu, ji absolutně nezajímají, a neustále se pokoušela strhnout pozornost davu k úvahám o zajímavě tvarovaných oblacích či o možnosti, že Zachariáš Smith, jemuž se ještě ani jednou nepodařilo udržet Camrál déle než minutu, trpí neznámou chorobou, kterou charakterizovala jako „pouštivé postižení“. „Sedmdesát ku čtyřiceti pro Mrzimor!“ štěkla profesorka McGonagallová do Lenčina megafonu. „Už tolik?“ podivila se nepřítomně Lenka. „Jejda, podívejte! Nebelvírský brankář sebral jednomu ze svých odrážeců hůl!“

2. verze:

Ginny a Demelza daly každá po jednom gólu a poskytly svým rudozlatě oblečeným fanouškům příležitost k nadšenému jáso. Pak Cadwallader další brankou srovnal skóre, ovšem Luna si toho zřejmě vůbec nevšimla. Zdálo se, že tak přízemní problémy, jako je skóre zápasu, ji absolutně nezajímají, a neustále se pokoušela strhnout pozornost davu k úvahám o zajímavě tvarovaných oblacích či o možnosti, že Zacharias Smith, jemuž se ještě ani jednou nepodařilo udržet Camrál déle než minutu, trpí neznámou chorobou, kterou charakterizovala jako „pouštivé postižení“. „Sedmdesát ku čtyřiceti pro Mrzimor!“ štěkla profesorka McGonagallová do Lunina megafonu. „Už tolik?“ podivila se nepřítomně Luna. „Jejda, podívejte! Nebelvírský brankář sebral jednomu ze svých odrážeců hůl!“

6. Znáš knihu, ze které je ukázka?

- Zním, četl/četla jsem ji
 Zním, ale nečetl/nečetla jsem ji
 Neznám

7. Jestliže jsi knihu četl/četla, napiš v jakém to bylo jazyce (můžeš označit i více odpovědí)

- V češtině
- V angličtině
- V jiném jazyce (napiš do rámečku)

8. Podle této knížky byl natočen film. Viděl/Viděla jsi ho?

- Ano
- Ne
- Nevzpomínám si

9. Jestli jsi film viděl/viděla, napiš v jakém jazyce (můžeš označit i více odpovědí)
(Jestli jsi film viděl/viděla sice v cizím jazyce, ale s českými titulky, napiš do komentáře kombinaci jazyk+titulky)

- V češtině
- V angličtině
- V jiném jazyce (napiš do rámečku)

10. Pozorně se podívej, jak vypadají křestní jména postav v obou verzích ukázky. Která se ti víc líbí?

- 1. verze – české podoby jmen
- 2. verze – původní podoby jmen
- Líbí se mi obě
- Nelíbí se mi ani jedna (napiš do rámečku důvod)

11. Co si myslíš o překládání vlastních jmen obecně?
(Rozlišuj, prosím, mezi křestním jménem a příjmením).

Tímto jsme skončili s literárními ukázkami. Ještě Tě ale čeká pár dalších otázek.

12. Učíš se na škole angličtinu? Jestli ano, napiš jak dlouho do rámečku dole:

- Ne
- Ano

13. Kolik průměrně přečteš knížek během jednoho roku?

14. Čteš víc knih od českých nebo zahraničních spisovatelů?

- Českých
- Zahraničních
- Tak nastejno

15. Četl/Četla jsi někdy knížku v angličtině?

- Ano, jednou
- Ano, vícekrát
- Ano, čtu je pravidelně
- Ne, nikdy

Tímto dotazník končí. Ještě jednou díky za Tvůj čas.

3) Odpovědi respondentů na otázku č. 11: Co si myslíte o překládání vlastních jmen obecně?

Myslím, že překládání jmen z cizího jazyka do češtiny by se mělo omezit. Líbí se mi jméno z původního jazyka.

Žena, 14 let

Nelíbí se mi, když se jména překládají, mám radši když jsou stejná jako v angličtině, oboje dvoje (t.j. jméno i příjmení).

Žena, 14 let

Jména by měla zůstat v původní podobě, zní to lépe. Překládaná jména mi připadají někdy až směšná.

Žena, 14 let

Myslím si, že jména by měla být zfilmována tak, jak jsou napsána v knize.

Žena, 14 let

Připadá mi to dobré. Kdyby mé jméno bylo na jednom papíře přeloženo do více jazyků a pokaždé v jiné podobě, určitě bych si ten papír nechala zarámovat.

Žena, 14 let

Já myslím, že by se neměly překládat, protože se to nedá. Překládal bych jen ty, které se dají.

Muž, 13 let

Je to pro jiné jazyky srozumitelnější

Muž, 13 let

Více se mi líbí jména původní, cizí. Ale příjmení bych kvůli výslovnosti nepřekládala vůbec

Žena, 14 let

Myslím, že příjmení by se neměla překládat, ale křestní jména třeba Luna ne, ale nějaké delší a špatně čitelné jméno by se mohlo překládat, ať se to lépe čte

Žena, 14 let

Řekl bych, že cizí jména v češtině vyzní líp.

Muž, 13 let

Myslím si, že by se (křestní) jména překládat neměla. Moc se mi líbí jména v původních podobách jako např. Elisabeta a Ela se mi líbí více než Eliška. Pro ty národy, kde ty jména používají je to pro ně srdeční záležitost a je to pro ně velice důležité. Některé jména jsou sice podivná, ale mají svůj význam a mají svou hodnotu, vyznačuje z nich takové kouzlo. S takovým překládáním nesouhlasím.

Žena, 13 let

Myslím si, že by neměly být překládané, protože je podle mě lepší a zajímavější číst nepřeložená jména (ale to je v názoru).

Žena, 13 let

Někdy je to lepší přeložit, protože pak vám všichni jména zkomolí, at' už u křestního, tak i příjmení.

Muž, 13 let

Někdy je lepší překládat, protože v cizím jazyku to může znít divně.

Muž, 14 let

No, tak myslím, že by se jména z jiných zemí překládat nemusela už jen proto, že to kazí dojem (aspoň u mě) - příklad - Americká pohádka (film) a tam se najde nějaká "Mařenka".

Muž, 14 let

Nelíbí se mi to. Je to nepříjemné.

Žena, 14 let

Asi je to nejlepší nechat ty jména v původní verzi. Když třeba čtete 1 knížku a potom tu samou, ale z jiného roku, kde jsou ty jména třeba přeložená, tak je v tom jenom zmatek.

Žena, 14 let

No moc se mi to nelíbí.

Žena, 14 let

Zdá se mi to divné, protože v jedné zemi ti říkají Lenka a v druhé Luna. Je to prostě divné.

Žena, 13 let

Je to přeložené skvěle, i když v angličtině je to lepší. A je to tak nastejno.

Žena, 13 let

Jména postav by měla zůstat stejná a neměli by se překládat. Zanechá se tím kouzlo a záměr autora.

Žena, 14 let

Křestní jména ani příjmení se mi přeložené nelíbí. Lepší je nechat ho ve své podobě.

Žena, 14 let

Abych pravdu napsal, tak se mi více líbí původní jména. Takže bych je nepřekládal.

Muž, 15 let

Myslím si, že skoro všechna jména přeložená do cizího jazyka jsou pěkné. Ale někdy to někomu dělá problém to přečíst.

Žena, 15 let

Myslím si, že je lepší nechat původní jména. Když se přeloží, tak je to stejně volně přeloženo a je to spíše počestělé.

Muž, 15 let

Je mi to jedno, jestli je jméno v překladu nebo není.

Žena, 15 let

Myslím si, že jsou lepší originální jména. Mám rád originální filmy, klidně i v anglickém jazyce s titulky.

Muž, 15 let

Myslím si, že je lepší když se jména nepřekládají. Nechat jména v původním stavu a text přeložit.

Žena, 14 let

Záleží, jaké je to jméno. Některá jsou hezká v angličtině a jiná zase v češtině.

Muž, 15 let

Film by měl být v originále. Nepřekládala bych jména. Původní jména bych neměnila.

Žena, 14 let

Líbí se mi více jména v angličtině. Myslím, že není potřeba je překládat do českého jazyka. Některá jména totiž nezní pěkně v překladu z češtiny do angličtiny.

Žena, 15 let

Lepší je to v původní verzi. Nepřekládat.

Žena, 15 let

Nepřekládat.

Žena, 15 let

Překládání jmen mi nevadí. Je mi jedno, jestli je to přeložené nebo jestli to zůstalo v původním jazyce.

Žena, 14 let

I když se mi lépe čtou přeložená jména, myslím si, že lepší je jména nepřekládat.

Muž, 14 let

Když se překládají, tak to je jako jiný příběh.

Muž, 15 let

Jména by se neměli překládat.

Muž, 15 let

Nepřekládal bych vlastní jména. Nelíbí se mi to.

Muž, 15 let

Myslím si, že pokud je celé dílo přeložené, měly by být i jména přeložená.

Muž, 16 let

Nevadí mi anglicky psaná podoba, ale více se mi líbí česká podoba.

Muž, 17 let

Podle mě by měly zůstat v původním jazyce. Je zbytečné to překládat.

Muž, 18 let

Záleží jen na rozhodnutí dané osoby. Křestní jména mi nevadí, ale sjednocování příjmení do jednoho tvaru jako např. v Anglii mi přijde zmatečné.

Muž, 17 let

Jsem proti, čtu hodně a více mi sedí jména nepřeložená.

Muž, 18 let

Harryho Pottera znám, takže mi jména přijdou přirozená nepřeložená. U první ukázky mi to přišlo lepší.

Muž, 16 let

<i>Z cizího jazyka ano, ale z češtiny do cizího jazyka ne.</i>	Muž, 16 let
<i>Nelíbí se mi překládání. Jednou se tak jmenuju a nemusím to překládat!</i>	Žena, 17 let
<i>Lépe se mi čte, když v textu nejsou příjmení</i>	Muž, 17 let
<i>Pokud jsou v knize často užívána příjmení, je lepší mít celé jméno v původním jazyce. Jinak mi to nevádí.</i>	Muž, 17 let
<i>Někdy je pro mě přeložení jmen lepší, lépe se čtou, ale většinou je to na škodu</i>	Muž, 17 let
<i>Jména se v překladu lépe vyslovují a zní.</i>	Muž, 15 let
<i>Někdy se to hodí a někdy ne.</i>	Muž, 16 let
<i>Jména v českém překladu občas v textu nezní jako v originálu.</i>	Muž, 16 let
<i>Jména bych nepřekládal a nechal je v původním jazyce.</i>	Muž, 15 let
<i>Třeba ve filmech to docela chápu, ale ve skutečném životě se mi to moc nelíbí, protože daný člověk slyší na své jméno a když ho člověk přeloží tak vždy mění jeho jméno.</i>	Muž, 15 let
<i>Nelíbí se mi to, je v tom pak hrozný zmatek.</i>	Muž, 15 let
<i>Moc se mi nelíbí překládání cizích jmen do češtiny, mám radši, když jsou v původním znění</i>	Muž, 16 let
<i>Já si myslím, že překlad jmen je zbytečný. Originální jména, která jsou ve filmu jsou lepší a více se hodí k postavám.</i>	Muž, 16 let
<i>Osobně bych jména nepřekládal a nechal je v původním jazyce.</i>	Muž, 15 let
<i>Nelíbí se mi překládání vlastních jmen.</i>	Muž, 15 let
<i>Je to poměrně těsné.</i>	Muž, 15 let
<i>Nelíbí se mi to, originál je lepší.</i>	Muž, 16 let

Záleží na tom, kdy se to hodí a kdy ne. Spíše s tím ale nesouhlasím, ať se jedná o křestní nebo příjmení.

Žena, 19 let

Myslím, že by se měly nechat v původní podobě, ale u některých jmen, např. Zachariáš (Zacharias) mi překlad jména do českého jazyka nevádí.

Žena, 19 let

Myslím, že křestních jmen je to v pořádku, ale příjmení by měla být beze změny.

Žena, 19 let

Myslím si, že by měly překladatelé zachovávat původní podoby jmen.

Žena, 18 let

Myslím si, že záleží na tom, o jaký jde žánr knihy či filmu a podle toho rozhodnout zda přeložit či ne.

Žena, 18 let

Obecně si myslím, že by se původní jména měly ponechat i v překladech. I když pokud existují české ekvivalenty, které jsou shodné s původními jmény, zase tolik to nevádí. Překlad vlastních jmen, jako je tomu v případě Jana a Jany zase tolik nevádí, i když osobně se mi v tomto případě více líbí anglická verze, příjmení bych nepřekládala vůbec, zní to pak dost krkolomně.

Žena, 23 let

Myslím si, že je zbytečné vlatní jména překládat, neboť mohou v češtině vyznívat trapně a jakoby "vytržené z kontextu". Pokud to ovšem není významově nutné, jako u předchozí ukázky nebo např. u překladu knih Terryho Prattcheta – v těchto případech podle mě dostává kniha zcela nový rozměr, jsou-li významově důležitá jména přeložena (mnohým čtenářům by tento skrytý "vtip" mohl snadno uniknout).

Žena, 21 let

Překlad, přesněji používání českých ekvivalentů křestních jmen, vnímám jako starší způsob translátologické práce, osobně pro zachování reálií dávám přednost původní podobě jmen. Výjimky může pro mě představovat záměrně stylizovaný překlad (v próze i v poezii).

Muž, 34 let

Křestní jména ani příjmení by se neměli překládat, pouze skloňovat.

Žena, 23 let

Křestní jména: pokud jsou anglická křestní jména standardní (Jane, Jack, Susane ...) a zná je i rodilý mluvčí češtiny, který angličtinu neovládá, rozhodně jsem pro je ponechávat v původním znění. Počeštné varianty působí dost násilně a nepatřičně. U jména Zacharias a jim podobných jsem naopak pro počeštnou variantu, takováto neobvyklá jména působí až orientálně, navíc v literatuře primárně pro děti a mládež. Příjmení: určitě zachovávat anglická příjmení, u žen přechylovat.

Žena, 23 let

Preferuji nepřeložená vlastní jména, co se pocitu týče, zní mi to zvukomalebněji. Navíc pokud čtu knihu, která se odehrává v reáliích nějaké cizí země, česká jména mi tam jednoduše zní divně. Nepřeložená jména jsou autentičtější. Překlad mi nevádil v HP u

jména Levandule Brownové – z toho důvodu, že v ČR toto jméno pro lidi nepoužíváme, tak to nepociťuji jako šroubování českých jmen do britských reálií.

Žena, 24 let

Nechávat vlastní jména dle originálu, nepřekládat.

Žena, 23 let

Některé anglická jména zní v českém překladu hrozně. Překladatel by měl zachovat původní jména.

Žena, 23 let

Někde to k postavě sedí, někde ne.

Muž, 23 let

Pokud se jedná o snadno přeložitelná jména s českými ekvivalenty, nevidím v tom problém. Jedná se o jedno mezinárodní jméno v různých variantách.

Muž, 24 let

Je třeba rozlišovat, kdy je překlad cizích jmen opravdu funkční a důležitý z hlediska textu/fikčního světa příběhu (nomen omen, apod.) – kdy spolukonstituuje význam, v těchto případech si myslím, že je překlad důležitý, čtenář neznalý cizího jazyka by tak mohl přijít o podstatnou část možné interpretace. Pokud je ale překlad jmen čistě samoučelný (např. vizte verze 1 – Jane Austen), kde navíc ještě narušuje kulturní realie je, dle mého mínění, naprosto nepřijatelný.

Žena, 24 let

Křestní jména zásadně nepřekládat. U příjmení se spokojím s příponou 'ová' (Bennetová, McGonagallová), byť mi to bije do očí.

Žena, 23 let

*Nepřekládat! Copak jsme netknuti anglosaskou kulturou natolik, že se jako čtenáři nedokážeme vyrovnat s odlišným kulturním prostředím v podobě jiných jmen? Když čtu starší překlady z 50. či 60. let (například Steinbeckova knížka *O myších a lidech*, z Lennyho je Lunda, vážně?!), irituje mě to neskutečně! Totéž *Malé ženy* apod. Na větrné hůrce: proč Edgar může být Edgar, ale Katherine musí být Katka?? Přijímám děj knihy v autentickém prostředí a nepotřebuji berličku pro... (pro koho vlastně? analfabety?) v podobě adaptace na mé kulturní prostředí formou debilních překladů jmen. Pardon, že se tak vášním, ale tuto problematiku při četbě hodně řeším a vždy se rozčílím :-).*

Žena, 23 let

Překládat, pokud to má význam pro děj, nebo v sobě jméno nese nějakou symboliku.

Žena, 24 let

Vím, že např. do Čínštiny se překládají snad všechna cizí jména. V případě překladu do Češtiny osobně upřednostňuji zachování původního znění jména, jelikož takový přístup více evokuje danou zem, kulturu apod.

Muž, 28 let

Obecně preferuji ponechávání vlastních jmen v původním jazyce. Nicméně, v případech, kdy má jméno (či příjmení) nějaký obecný význam (za účelem jeho nositele pro čtenáře

charakterizovat, nebo symbolizovat jeho roli v ději), je vhodné jej adekvátně počestit, případně přeložit. U knih určených pro děti to platí obzvlášť (např. Harry Potter mi v tomto ohledu ale připadá spíše někde na pomezí, vzledem k tomu, že oslovuje i mnoho starších čtenářů).

Muž, 25 let

Neměla by se překládat.

Žena, 25 let

Překlad jména je pochopitelný, jedná-li se o mluvící jméno, v jiném případě však pro to nevidím žádný důvod.

Žena, 24 let

Křestní jména bych nepřekládala z originálu.

Žena, 29 let

Myslím, že křestní jména by se z cizích knih neměla překládat, v původní podobě děj působí alespoň pro mne věrohodněji, lépe se pak vžijí do děje.

Žena, 25 let

Mám ráda původní verze i původní jména, obě, křestní i rodové, přibližuje to myšlení autora i dobu i atmosféru příběhu.

Žena, 50 let

U dětské literatury mi to přijde přijatelnější. V případě (např.) historického románu mi původní forma jmen v kombinaci s původním příjmením dokonaleji evokuje prostředí v němž se děj odehrává. Mary to na britském panství bude slušet víc než Marii ...

Muž, 29 let

Dávám přednost křestním jménům v původním znění.

Žena, 24 let

To záleží na postavě a na jméně. Pokud má jméno skrytý význam, který je patrný v angličtině, tak by se mělo přeložit, aby ho pochopili i ostatní čtenáři. Ale také záleží na zvyku. Když se jedná jen o epizodní postavu, tak se myslím obejde i bez překladu. Záleží také na tom, jak zapadá do kontextu díla. Pokud se dílo odehrává například v Anglii, tak překládat Harryho Pottera je hloupost. Ale například Bilbo Pytlík je přeložen, protože i jména oblastí jsou přeložená, zapadá to do celkové koncepce díla.

Žena, 23 let

U první ukázky jsou mi bližší původní jména. Děj se odehrává v cizím prostředí a pro lepší přiblížení prostředí je původní podoba jmen vhodnější. U druhé ukázky, protože se jedná o fantastický příběh je docela přijatelný i překlad jmen do češtiny.

Muž, 50 let

Křestní jména v původní verzi mi zní lépe i v případě, že příjmení je počestěno.

Žena, 72 let

Někdy je to vhodné (třeba u Harryho Pottera spousta jmen usnadnila orientaci), jinde je to nevhodné – Luna Lovegood se mi líbí třeba víc než Lenka Láskorádová, navíc původní jméno vystihuje víc její postavu. Jsem spíš pro jména v originále a úpravy jmen jen vyjimečně. John zní dobře. Jenik zní příšerně, pokud jde o překlad z cizího jazyka...

Žena, 47 let

Pokud mě kniha zajímá, vnímám cizí křestní jméno jako samoznak a neruší mě. Pokud je kniha cizího autora a všechna jména jsou přeložena do češtiny, volím samozřejmě formu českého jména.

Žena, 64 let

Jména překládat jen v pohádkách a v knihách pro nejmenší děti, řekněme do 9 – 12 let.

Muž, 69 let

Křestní i příjmení v původní podobě. I v překladu českých knih do cizího jazyka.

Žena, 62 let

Myslím si, že jména by se neměla překládat, protože jejich původní znění do určité míry charakterizuje národnost spisovatele, místo děje a prostředí, ve kterém se děj odehrává.

Muž, 78 let

Názor laika v této oblasti? Anglické filmy a díla – ponechat původní jména a příjmení. České filmy – ponechat česká jména a příjmení. Jana Nováková X Jane Gonagallová – mně přijde lépe čtivé.

Žena, 51 let

Křestní ano, příjmení ne.

Žena, 71 let

Podle mě lze tolerovat počestění křestních jmen. Příjmení bych zachovávala, pouze u žen dovolila koncovku -ová.

Žena, 20 let

Raději nepřekládat.

Muž, 47 let

Jména nechat případně původní a nebo je obě, jak jméno, tak příjmení počestit.

Muž, 73 let

Jsem pro původní verzi jmen.

Žena, 62 let

Jména se při překladu různě zkomolí, dávám přednost vyslovovat, číst a psát jména i příjmení v originálním znění.

Žena, 47 let

V knížce pro menší děti, které se ještě neučí cizí jazyk, bych se přiklonila k počestělé podobě.

Žena, 70 let

Jak kdy je překlad užitečný. V knize se podle mne dá zvyknout na obojí, tak trochu se to od překládané knihy dá čekat, že jména mohou být původní. U filmu by to mohlo být asi více rušivé, kdy v plynulé české řeči by anglická jména mohla vadit. Nicméně je to hůře srovnatelné, protože druhá ukázka je z „dětské“ literatury, kde ty české překlady mají možná větší smysl. Konkrétně u HP se překlady i jiných jmen (Bradavice, Brumbál, apod.) celkem podařily!

Muž, 36 let

Do klasických, "dospělých" děl patří původní podoba křestních jmen. Překlady knih pro děti, které neznají jazyk původní knihy, by mohly používat českou verzi jmen, případně i příjmení, pokud jsou převeditelná do češtiny.

Žena, 49 let

Trhá mi uši když se počešťují koncovky cizích ženských příjmení (mám na mysli například zahraniční herečky, zpěvačky...) na ová jen proto, že v češtině je to tak zavedeno. Ale připouštím, že u českých ženských příjmení jsem si dosud zcela nezvykla na zkracování podle příjmení manžela (třeba moderátorka zpráv Emma Smetana) Překlad křestních jmen na počešťená jména mi přijde zbytečný, původní verze textů tak ztrácí na osobitosti, řekla bych. Mám bujnou fantazii a ráda si představuji děj i postavy, jako by byly skutečné a česká Kačka místo Catherine mi do Londýnského prostředí vážně nezapadá (to jsem myslela jako příklad, neuvádím z konkrétní knihy).

Žena, 26 let

Když se na to podívám ze všech stran, musím s nejvyšší pravděpodobností konstatovat, že k dané problematice zaujímám vcelku ambivalentní postoj, tj. je mi to jedno.

Muž, 32 let

Křestní jména nechat v původní podobě, tedy třeba Catherin, ne Kateřina. Příjmení preferuji přechylovat s -ová.

Žena, 47 let

Vlastní jména je někdy lepší překládat pro mne proto, že se lépe orientuji.

Žena, 71 let

Podle mého mínění by v překladu měla být jména uváděna v české formě.

Muž, 72 let

Můj názor je, že by se jména neměly překládat do českého znění. Nějak mi to tam vůbec neseď. Možná je to tím, že se mi líbí angličtina více než čeština.

Žena, 24 let

Nedůslednost překladu všech křestních jmen.

Žena, 61 let

Přirozenější je nechat anglickou verzi jmen.

Muž, 70 let

Křestní jména by se neměla překládat. K příjmení se může přidat (ová).

Žena, 44 let

Nepočešťovat.

Žena, 70 let

Domnívám se, že v případě historické literatury (ukázka č. 1) je vhodnější zachovat křestní jména a příjmení původní. Například kvůli větší autenticitě románu. V případě ukázky číslo 2 si myslím, že lze tento druhy knihy zařadit do kategorie dětské (uvědomuji si, že v případě dalších pokračování Harryho Pottera již nelze jednoznačně hovořit o dětské literatuře) a proto je vhodnější používat české ekvivalenty původních jmen. Kniha se tak stává pro dítě čtivější a zábavnější.

Muž, 25 let

Domnívám se, že by jména měla být uváděna v původní řeči.

Muž, 74 let

Křestní jména i příjmení by měla zůstat v původní podobě. Ženská příjmení bez přechylování. Je zajímavé, že například při sportovních přenosech se trvá na důsledném přechylování příjmení cizích závodnic ap. Naopak naši "osmidenní ministrini obrany" příjmení nepřechylují.

Žena, 65 let

Resumé

The main aim of the diploma thesis was to discover if readers of a translated piece of fiction prefer the original (“English”) or the adapted (“Czech”) form of fictional characters’ given names and to what extent their preferences might be influenced by factors such as age, education, knowledge of the fictional work etc. The research was conducted via questionnaires distributed among 148 people with age ranging from 13 to 78 years.

In the introductory part, the author briefly mentions the “translation turns” of the 21st century, mainly the *cultural turn* and the *sociological turn*, the latter of the two being most prominent by its shift of attention from the product of translation (the target text) to the doer of the translation (the translator) and to the receiver of the translation (the reader). The focus on the reader is viewed by the author as a promising field for future translation research, for which some new methods should be employed. The questionnaire research is the method proposed in this paper, and its practical usage is demonstrated in the research part of the diploma thesis.

In the theoretical part, proper names were firstly viewed as a vital part of a language system and several linguistic definitions of them were presented. It was stated that Czech linguistics mainly defines proper names on basis of their specific functions and semantics, while English linguistics also search for a grammatical definition. It is also interesting to note, that some philosophers consider proper names to be without any meaning, while some other consider them the most meaningful of all nouns. There are also some speculations that proper names are not even a part of a language system and are therefore not bound by grammatical rules at all.

Secondly, proper names – with special focus on personal proper names (anthroponyms) – were analyzed from the point of view of *literary onomastics*, a study of proper names used in literature. It was stated that proper names in fiction are different from proper names used in real world, and the difference lies mainly in semantic meaning of a proper name. In present-day real world, people acquire

their family name just by inheriting it from their parents and also their given name usually does not “mirror” their personality, appearance etc., whereas in the fiction, the characters are named by the author and the naming is often intentional – the latent semantic meaning of a proper name might be activated and the name might acquire a *characterizing function*, it becomes a “speaking name”. Classification of literary anthroponyms proposed by Hendrik Birus was then presented. According to Birus, names in fiction can be divided into four groups based on their function. These groups are:

1. speaking names (“Redende Namen”)
2. classifying names (“Klassifizierende Namen”)
3. sound-symbolic names (“Klangsymbolische Namen”)
4. embodying names (“Verkörpernte Namen”)

The specific functions of literary anthroponyms must be reflected in translated texts, which is the fact that renders the translation of proper names a problematic issue.

The next section of the paper focuses on translation of proper names and is introduced by a section dealing with proper names viewed as “culture specific items”. The function of proper names as culture indicators or culture markers is mentioned by authors such as Levý or Nord, and the thesis discusses the possibility of serious “clash” between the function of culture indicator and the various other functions, especially the informative function of a proper name. In such cases the translator usually faces the dilemma of sacrificing the informative function or losing the culture marker.

The following section deals with the translation methods used for transferring proper names from the source text into the target text. The methods presented are taken from works of several authors, the most prominent for this paper being Albert Péter Vermes, whose methodology is later employed in the analysis of text samples used in the questionnaire research.

Mentioned are also certain extreme thoughts, such as that the proper names are meaningless labels for persons etc., therefore the translator’s job is just to transfer these labels from the source text to the target text entirely unmodified. This view is opposed by many other translation theoreticians, for example Nord and Vermes, who claim that the translation of proper names is a complex and, in

considerable number of cases, a difficult issue, and translators must often employ a large amount of effort while dealing with them.

The methods presented in this paper show a rather extensive portion of similarities, although they might be called by different names. For example, the method of *non-translation*, which is introduced by Nord, is similar to *transference*, a method Vermes uses (and which he mostly bases on Newmark's *transference*), or to Herman's *copying*.

Certain authors even propose more controversial methods to use while dealing for proper names, for example commentaries or annotations inserted directly into the translated text.

To conclude, in translation theory of proper names, there are no prescriptive rules and the translators are usually free to use any method on condition that the method is applied consistently and it is clear which method and why they used.

The introductory sections of the research part briefly deal with the questionnaire research as such, and with some issues connected with preparation of the questionnaire actually used in the research of readers' preferences. The outcomes of the questionnaire research are then extensively presented in various tables and charts, and then commented.

The analysis of outcomes of the questionnaire research is based on several assumptions and on five main hypotheses announced in the introductory chapter. These hypotheses are as follows:

1. Readers of age group ranging from 13 to 19 years will strongly prefer the original (source culture) forms of given names.
2. Readers of age group ranging from 51 to (78) years will prefer the adapted (target culture) forms of given names.
3. Readers who are acknowledged with the source text will prefer the original forms of given names.
4. Readers with deeper knowledge of the English language will prefer the original forms of given names.
5. Readers who prefer literature written by foreign authors will also prefer the original forms of given names.

The first, fourth and fifth hypothesis was confirmed by the outcomes, while the second was not. For the third hypothesis, there was an insufficient amount of data and therefore this hypothesis was not analyzed.

The data excerpted from the readers' responses showed that the most preferred version of the given names was their original (source language) form. The data also confirmed certain assumptions about what might influence the readers' preferences. The author however believes that the factor which has the greatest influence on the preferences is the character of the literature from which the analyzed given names were taken. The first book, being *Pride and Prejudice* by Jane Austen, is clearly much more embedded in the source culture than the second one, J. K. Rowling's *Harry Potter and the Half-Blood Prince*, and therefore the preferences for the first were noticeably stronger than for the latter. The weaker preference for the latter could be also attributed to the more young-readers-oriented character of the book and to the presence of descriptive („speaking“) names.

The research data also indicated, that the receivers of translations, the readers, whose perception of the text is often underestimated by translation theoreticians and translators, show remarkable concern for the translation of proper names.

Použité zdroje

1) Primární zdroje

AUSTEN, Jane. *Pýcha a předsudek*. Přeložila Eva Kondrysová. Praha: Odeon, 1967.

ROWLING, J. K. *Harry Potter a princ dvojí krve*. Přeložil Pavel Medek. Praha: Albatros, 2005.

2) Sekundární zdroje

BERTILLS, Yvonne. *Beyond Identification: Proper Names in Children's Literature*. Åbo: Åbo akademi, 2003.

BRIGHT, William. What IS a Name? Reflections on Onomastics. [PDF online]. 2003 [cit. 2013-03-25]. Dostupné z <http://www.ling.sinica.edu.tw/files/publication/j2003_4_01_3698.pdf>.

CAMPBELL, Mike. *Behind the Name: Meaning, Origin and History of the Name Elizabeth* [online]. c1996, Poslední revize 28. 12. 2011 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <<http://www.behindthename.com/name/elizabeth>>.

CAMPBELL, Mike. *Behind the Name: Meaning, Origin and History of the Name Demelza* [online]. c1996, Poslední revize 28. 12. 2011 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <<http://www.behindthename.com/name/demelza>>.

CAMPBELL, Mike. *Behind the Name: Meaning, Origin and History of the Name Virginia* [online]. c1996, Poslední revize 28. 12. 2011 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <<http://www.behindthename.com/name/virginia>>.

CATFORD, John Cunnison. *A Linguistic Theory of Translation*. Oxford: Oxford University Press, 1965.

DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. Česká teorie literární onomastiky. *Acta Onomastica*. 2010, ročník 51, číslo 2, s. 447–452.

- DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. Faktory ovlivňující výběr jmen v literatuře (na příkladech z Tylových dramát). In *Varia XIX*. J. Hladký – Ľ. Rendár, eds. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, 2009, s. 57–69.
- DVOŘÁKOVÁ, Žaneta. Funkce vlastních jmen v literatuře a literární onomastika. *Slovo a slovesnost*, 2012, ročník 73, číslo 3, s. 194–207.
- FOWLER, Alastair. Proper Naming: Personal Names in Literature. *Essays In Criticism*, 2008, vol. 58, no. 2, s. 97–119
- HAJDÚ, Mihály. The History of Onomastics. *Onomastica Uralica*, 2002, vol. 2, s. 7–45.
- HAUSENBLAS, Karel. Vlastní jména v umělecké literatuře. *Naše řeč*. 1976, ročník 59, číslo 1, s. 1–12. Online verze [cit. 2013-04-5] dostupná z: <<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5876>>.
- HERMANS, Theo. On Translating Proper Names, with reference to De Witte and Max Havelaar. In *Modern Dutch Studies. Essays in Honour of Professor Peter King on the Occasion of his Retirement*. M. J. Wintle, ed. London: The Athlone Press, 1988.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005.
- HERVEY, Sándor – HIGGINS, Ian. *Thinking Translation: a course in translation method: French to English*. London: Routledge, 1997.
- HODGES, Peter. What's in a Name? The Translator as Facilitator. [online]. 2010? [cit. 2013-04-09]. Dostupné z: <http://www.academia.edu/846477/Whats_in_a_Name_The_Translator_as_Facilitator>.
- HRADSKÝ, Ladislav [et al]. *Maďarsko-český slovník (II.)*. 2. vyd. Praha: Academia, 2003.
- HUDDLESTON, Rodney – PULLUM, Geoffrey K. *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.

- HOUGH, Carole. *Onomastics* [HTML online] 2012? [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: <<http://onomastics.co.uk>>.
- KARLÍK, Petr – NEKULA, Marek – PLESKALOVÁ, Jana, eds. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002.
- KNAPPOVÁ, Miloslava. *Jak se bude Vaše dítě jmenovat?*. Praha: Academia, 1999.
- KNAPPOVÁ, Miloslava. K funkčnímu pojetí vlastních jmen. *Slovo a slovesnost*, 1992, ročník 53, číslo 3, s. 211–214.
- KNAPPOVÁ, Miloslava. K překládání osobních jmen. *Naše řeč*, 1983, ročník 66, číslo 4, 169–173. Online verze [cit. 2013-03-30] dostupná z: <<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6399>>.
- KRAFKOVÁ, Lenka. *A Comparative Analysis of Three Czech Translations of Jane Austen's Pride and Prejudice*. Brno, 2011. Diplomová práce (Bc.). Masarykova Univerzita. Filozofická fakulta.
- KREISELOVÁ, Gabriela. *Dotazníkové šetření*. Plzeň, 2008. Diplomová práce (Bc.). Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta aplikovaných věd.
- LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. 2. vydání. Praha: Panorama, 1983
- LOTKO, Edvard. *Slovník lingvistických termínů pro filology*. 3. vydání (dotisk). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005.
- MALAČKA, Onřej. *Jméno | Gina: 59 | KdeJsme.cz | Četnost příjmení nebo jména v České republice*. [online]. 2011 [cit. 2013-04-11]. Dostupné z: <<http://www.kdejsme.cz/jmeno/Gina/hustota>>.
- MERKLE, Denise. Translation constraints of the „sociological turn“ in literary translation studies. In *Beyond Descriptive Translation Studies: investigations in homage to Gideon Toury*. Anthony Pym – Miriam Shlesinger – Daniel Simeoni, eds. Amsterdam: Jonh Benjamins Publishing Company, 2008, s. 175–186

- MIZANI, Samira. Proper Nouns and Translation. *Translation Journal* [serial online]. 2008, vol. 12, no. 3. Poslední revize 20. 12. 2010 [cit. 2013-04-04]. Dostupné z: <<http://translationjournal.net/journal/45proper.htm>>.
- NEWMARK, Peter. *A Textbook of Translation*. London: Prentice Hall, 1988.
- NORD, Christiane. Proper Names in Translations for Children: *Alice in Wonderland* as a Case in Point. *Meta: journal des traducteurs = Meta: Translators' Journal*, 2003, vol. 48, no.1-2, s. 182–196.
- PYM, Anthony. Translation Theory Today and Tomorrow – Responses to Equivalence. In *Translationswissenschaft – Stand und Perspektiven*. Lew N. Zybatov, ed. Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH – Internationaler Verlag der Wissenschaften, 2010, s. 1–13.
- RAMOS PINTO, Sara. Sociolinguistics and Translation. In *Handbook of Translation Studies: Volume 3*. Yves Gambier – Luc van Doorslaer, eds. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2012, s. 156–162.
- SEMRÁDOVÁ, Ilona (podle přednášky Jany Králové). Translatologický seminář Katedry aplikované lingvistiky. *Telegraf* [seriál online]. 2008, číslo 6. [cit. 2013-03-29]. Dostupné z: <<http://fim.uhk.cz/telegraf/?clanek=963&civ=76>>.
- SNELL-HORNBY, Mary: *The Turns of Translation Studies: New paradigms or shifting viewpoints?*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2006.
- STRAKOVÁ, Vlasta. Překládání a vlastní jména. In *Překládání a čeština*, Zlata Kufnerová [et al]. Jinočany: H&H, 1994.
- ŠKALOUDOVÁ, Alena. *Konstrukce dotazníku*. [DOC online]. 2012?. Poslední revize 3. 1. 2012 [cit. 2013-04-10]. Dostupné z: <www.pdf.cuni.cz/~www_kpsp/skalouda/dotaznik.doc>.
- ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova Univerzita, 1999.
- THE INSTITUTE OF LIFELONG LEARNING (UNIVERSITY OF LEICESTER). 9. The advantages and disadvantages of questionnaires. In *Module 9: Introduction to Research*. [online]. 2009 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z:

<http://libweb.surrey.ac.uk/library/skills/Introduction%20to%20Research%20and%20Managing%20Information%20Leicester/page_51.htm>.

VAN LANGENDONCK, Willy. *Theory and Typology of Proper Names*. Berlin: Mouton de Gruyter, 2007.

VERMEER, Hans J. Skopos and Commission in Translational Action. In *Translation Studies Reader*. Lawrence Venuti, ed. London: Routledge, 2000, s. 221–232.

VERMES, Albert Péter. Proper Names in Translation: An Explanatory Attempt. *Across Languages and Cultures*, 2003, vol. 4, no. 1, s. 89–108.

VÍŠKOVÁ, Veronika. *Kvantitativní a kvalitativní výzkum (srovnání)*. [online]. 2011. Poslední revize 28. 12. 2011 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://kisk.phil.muni.cz/wiki/Kvantitativn%C3%AD_a_kvalitativn%C3%AD_v%C3%BDzkum_%28srovn%C3%A1n%C3%AD%29>.

WOLF, Michaela. The implications of a sociological turn. Methodological and disciplinary questions. In *Translation Research Projects 2*. Anthony Pym – Alexander Perekrstenko, eds. Tarragona: Intercultural Studies Group, 2009, s. 73–79.

Anotace

Jméno a příjmení:	Hana Ucekajová
Katedra:	Katedra anglistiky a amerikanistiky
Vedoucí práce:	Mgr. Jitka Zehnalová, Dr.
Rok obhajoby:	2013
Název práce:	Vlastní jména v překladu – dotazníkový průzkum čtenářských preferencí
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá překladem vlastních jmen postav v krásné literatuře se zaměřením na křestní jména. V teoretické části jsou vlastní jména představena z hlediska lingvistiky, literatury a teorie překladu. Praktická část je zaměřena na sestavení dotazníku, který byl použit při výzkumu čtenářských preferencí. Výsledky dotazníku jsou dále vyhodnoceny a okomentovány. Cílem práce je zjistit, zda čtenáři upřednostňují křestní jména literárních postav v původní či adaptované (počeštěné) podobě a zda mohou být jejich preference v tomto ohledu ovlivněny faktory jako např. věk, vzdělání atd.
Klíčová slova:	vlastní jména, křestní jména, překlad, dotazníkový průzkum
Přílohy vázané v práci:	3
Rozsah práce:	104 stran
Jazyk práce:	čeština

Author:	Hana Ucekajová
Department:	Department of English and American Studies
Supervisor:	Mgr. Jitka Zehnalová, Dr.
Year of presentation:	2013
Title:	Proper Names In Translation – Readers' Preferences Questionnaire Research
Anotation:	The subject of this diploma thesis is the translation of proper names, namely first names of characters in fiction. In the theoretical part, proper names are presented from the point of view of linguistic, literature and translation theory. The research part firstly deals with some issues connected with preparation of the questionnaire used in the research of readers' preferences. The outcomes of the questionnaire research are then extensively presented and commented. The main aim of the thesis is to discover if readers of a translated piece of fiction prefer the original ("English") or the adapted ("Czech") form of fictional characters' given names and to what extent their preferences are influenced by factors such as age, education etc.
Keywords:	proper names, given names, translation, questionnaire research
Appendices:	3
Number of pages:	104 pages
Language:	Czech